Laarbeek
Waterpoort
van de Peel

Begroting 2024

Laarbeek

Bouwen met vertrouwen

Liever online lezen?
Scan de QR-code

Inhoudsopgave

Aanbiedingsbrief **5**
Inleiding 6
Leeswijzer 6
Financiële samenvatting **8**
Programma's **15**
Programma 1 Burger en bestuur **16**
Portefeuillehouders 16
Bestuursakkoord 2022-2026 16
Ontwikkelingen 17
Ambities 17
1.1 Speerpunten 17
1.2 Financiën 19
1.3 Beleidsindicatoren 22
1.4 Investeringen 22
Programma 2 Veiligheid **23**
Portefeuillehouders 23
Bestuursakkoord 2022-2026 23
Ontwikkelingen 24
Ambities 24
2.1 Speerpunten 24
2.2 Financiën 25
2.3 Beleidsindicatoren 26
2.4 Investeringen 27
Programma 3 Woon- en leefklimaat **28**
Portefeuillehouders 28
Bestuursakkoord 2022-2026 28
Ontwikkelingen 29
Ambities 32
3.1 Speerpunten 32
3.2 Financiën 38
3.3 Beleidsindicatoren 42
3.4 Investeringen 42
Programma 4 Economie en werkgelegenheid **44**
Portefeuillehouders 44
Bestuursakkoord 2022-2026 44
Ontwikkelingen 44
Ambities 45
4.1 Speerpunten 45
4.2 Financiën 45
4.3 Beleidsindicatoren 47
4.4 Investeringen 47
Programma 5 Gezondheid, welzijn, zorg en onderwijs **48**
Portefeuillehouders 48
Bestuursakkoord 2022-2026 48

Ontwikkelingen 50
Ambities 53
5.1 Speerpunten 53
5.2 Financiën 58
5.3 Beleidsindicatoren 63
5.4 Investeringen 64

Programma 6 Financiën en bedrijfsvoering 65

Portefeuillehouders 65
Bestuursakkoord 2022-2026 65
Ontwikkelingen 66
Ambities 66
6.1 Speerpunten 66
6.2 Financiën 67
6.3 Beleidsindicatoren 70
6.4 Investeringen 71

Paragrafen 72

1 Lokale heffingen 72

Geraamde belastinginkomsten (en overige heffingen) 72
1.1 Beleidsuitgangspunten 72
1.2 Overzicht lokale heffingen 73
1.3 Lokale lastendruk 77
1.4 Kwijtscheldingsbeleid 77

2 Weerstandsvermogen en risicobeheersing 78

2.1 Beleidsuitgangspunten 78
2.2 Weerstandscapaciteit 79
2.3 Risico's 83
2.4 Kengetallen financiële positie 84

3 Onderhoud kapitaalgoederen 90

3.1 Algemeen 90
3.2 Beleidskader 90
3.3 Wegenbeleid 91
3.4 Bruggen en vlonders 91
3.5 Bermen en sloten 92
3.6 Openbare verlichting 92
3.7 Riolering 93
3.8 Waterbeheer 93
3.9 Groenbeleids- en groenstructuurplan 94
3.10 Bomen 94
3.11 Natuurterreinen, landschapselementen en bossen 95
3.12 Speelplekken 95
3.13 Gemeentelijke gebouwen 96

4 Financiering 97

4.1 Risicobeheer 97
4.2 Financiering 97
4.3 Financieringsbehoefte 98
4.4 Rente(toerekening) 98

5 Bedrijfsvoering 101

5.1 Organisatieontwikkeling 101
5.2 Dienstverlening 103
5.3 Informatisering & automatisering 104
5.4 Planning & Control 106
5.5 Personele sterkte & formatie 106
5.6 Rechtmatigheid 107
6 Verbonden partijen 109
6.1 Beleidsuitgangspunten 109
6.2 Overzicht verbonden partijen 110
7 Grondbeleid 137
7.1 Beleidsuitgangspunten 137
7.2 Uitvoering 137
7.3 Grondprijzen 137
7.4 Parameters 138
7.5 Prognoses 139
7.6 Winstneming 141
7.7 Reserve en risicobeheersing 142
8 Wet open overheid 145
Financiële begroting 146
1 Overzicht van baten en lasten 146
1.1 Uitgangspunten 146
1.2 Incidentele baten en lasten 149
1.3 Structurele reservemutaties 151
2 Financiële positie 153
2.1 Geprognosticeerde balans 153
2.2 EMU-saldo 154
2.3 Investeringen 154
2.4 Financiering 156
2.5 Reserves & voorzieningen 157
3 Overzicht per taakveld 161

Aanbiedingsbrief

Geachte lezer,

Voor u ligt de Programmabegroting 2024-2027 met de titel 'Bouwen met vertrouwen'. Deze titel kenmerkt de tweede uitwerking van het bestuursakkoord dat in 2022 is vastgesteld.

We leven in een dynamische wereld. De uitdagingen waar we in Nederland, in de Brainportregio en dus ook in Laarbeek voor staan veranderen doorlopend. Op al die ontwikkelingen moeten we een antwoord formuleren dat past bij Laarbeek. Denk bijvoorbeeld aan vergrijzing, het opvangen en huisvesten van vluchtelingen en statushouders, het bouwen van betaalbare woningen, onze zorg voor energietransitie en bereikbaarheid en het feit dat steeds meer mensen moeite hebben om rond te komen. Dat vraagt een krachtige en eensgezinde aanpak, en bestuurlijke keuzes.
En dat terwijl de arbeidsmarkt krap is, de inflatie hoog, en de bestuurlijke context dynamisch. Met landelijke verkiezingen en formatie in aantocht moeten we nu keuzes maken zonder dat de beleidsinhoudelijke en financiële kaders van de toekomst helder zijn.

In Laarbeek zetten we er samen met onze (maatschappelijke) partners, onze omliggende gemeenten en met onze inwoners de schouders onder. Daar zijn we blij mee! Veerkracht en wederkerigheid zijn daarbij sleutelwoorden. We hebben vertrouwen in onze leefbare kernen en blijven bouwen aan een zelfredzame samenleving. Dat doen we door maatwerk en waar nodig een vangnet te bieden, en door elkaar aan te spreken op ieders eigen verantwoordelijkheid.

Gelukkig heeft de gemeente Laarbeek een stevig financieel fundament. Daarmee kunnen we de komende jaren de oplopende (zorg)kosten in het sociaal domein dragen, en met een robuuste ambtelijke organisatie werken aan de ambities uit ons Bestuursakkoord. Zonder verdere lastenverzwaring, behoudens de conform afspraak aangehouden inflatiecorrectie van 5,32%. Want financiële bestaanszekerheid voor onze inwoners is ook onze zorg.
Dat betekent tegelijkertijd dat we financieel gezien scherp aan de wind varen en dat we voorzichtig zijn met nieuwe ambities die structurele financiering vragen.

Wel kunnen we dankzij onze opgebouwde reserves blijven investeren in incidentele projecten voor de samenleving. Zo pakken we de Heuvel in Lieshout aan, zetten we in 2024 en 2025 in totaal € 3,5 miljoen extra opzij voor onze bereikbaarheidsagenda en reserveren we € 1,15 miljoen voor onze bijdrage in de regionale infrastructurele investeringen, die de druk op de Brainportregio gaan verlichten. Ook investeren we in een 'soortmanagementplan' (SMP) om de ecologische balans te kunnen bewaken bij toekomstige bouwplannen. Om alle incidentele projecten te kunnen bemensen creëren we een flexibele schil, die we met projectopbrengsten vullen. Daarmee kunnen we flexibel blijven inspelen op behoeften in de samenleving. En ook na die incidentele investeringen blijft ons weerstandsvermogen met een ratio van 4,1 robuust. Dat is bijna 2x de norm en dat is uitstekend.

Dat betekent niet dat we zorgeloos de toekomst in gaan. Want voor de lange termijn moet er voldoende Haags perspectief komen in de vorm van heldere beleidsdoelen en structurele

geldstromen. Alhoewel onze begroting voor 2024 en 2025 nog structureel sluitend is, presenteren we voor het eerst een meerjarenperspectief met structurele tekorten in 2026 en 2027. In lijn met het VNG-advies maken we het niet mooier dan het is. We moeten ons op verschillende scenario's voorbereiden en zelfs rekening houden met mogelijk moeilijke keuzes. Ook die uitdaging gaan we als gemeentebestuur transparant -en met vertrouwen in Laarbeek- aan. Zo blijft Laarbeek voor onze inwoners, bedrijven en organisaties een vast baken om op te bouwen.

Met gepaste trots biedt het college u de Programmabegroting 2024 aan.

Inleiding

Bouwen met vertrouwen

Het perspectief van de Programmabegroting 2024 is dat de jaren 2024 en 2025 structureel sluitend zijn. Uit onderstaand overzicht blijkt dat vanaf 2026 de structurele baten onvoldoende zijn om de structurele lasten te dekken. Dat heeft te maken met de landelijke terugval van de Rijksbijdrage in het Gemeentefonds. In lijn met het advies van de VNG presenteren wij vanaf 2026 deze tekorten.

Lasten en baten	**Begroting**	**Meerjarenbegroting**		
bedragen x € 1.000	**2024**	**2025**	**2026**	**2027**
Structureel	195	222	-3.215	-3.547
Incidenteel	-4.902	-1.699	-10	0
Totaal lasten en baten	-4.707	-1.477	-3.225	-3.547

Leeswijzer

Leeswijzer

Onze plannen voor de korte termijn, en uitdagingen voor de lange termijn, vindt u terug in deze programmabegroting. Net als voorgaande jaren sluit deze begrotingssystematiek qua opbouw aan op de teksten (en programma-indeling) uit het Bestuursakkoord 2022-2026. We beginnen ieder hoofdstuk met de oorspronkelijke wensen, ambities en afspraken. Vervolgens nemen u mee in de actuele ontwikkelingen en duiden per prestatie wat onze voornemens zijn voor 2024.

Werkwijze

In lijn met verzoeken uit uw raad en het rapport van de rekenkamer hebben we een aantal prestaties smarter geformuleerd: wat gaan we wanneer doen, en wat gaat dat kosten? (de 3

w's). Ook hebben we voor langlopende projecten een duidelijker knip gemaakt tussen fases. Met inachtneming van de externe (maatschappelijke) ontwikkelingen werken we zo ieder jaar een stukje slimmer en beter aan het ingezet beleid zoals overeengekomen in het bestuursakkoord. We blijven koersvast!
We horen graag of deze werkwijze aansluit op uw behoefte; dan kunnen we deze beweging in volgende jaren doorzetten.

Beperkt aantal nieuwe beleidsvoornemens

In de kadernota waren de meeste nieuwe beleidsontwikkelingen reeds opgenomen. Daarnaast bouwen we verder met het beleid dat we de afgelopen jaren hebben vastgesteld. Tegelijkertijd constateren we dat er geen structurele ruimte is voor nieuwe ambities. Ook dat ziet u terug in de prestatieformuleringen. Deze begroting bevat slechts beperkt aantal nieuwe ontwikkelingen.

Strak, scherp en transparant

Niet alleen op inhoud maar ook in financiële zin hebben we strakker begroot. Budgettaire veiligheidsmarges zijn (mede op basis van onze ervaringen rond onderuitputting in afgelopen jaren) verkleind om zo alle structurele lasten in 2024 en 2025 in overeenstemming te krijgen met de structurele dekkingsmiddelen. Deze strakkere manier van begroten kan naar de toekomst toe wel betekenen dat (bijvoorbeeld bij verdere kosteninflatie) budgetten in komende jaren opnieuw moeten worden verhoogd. Wij kunnen en willen daar echter niet langer op vooruitlopen.

De doorkijk richting 2026 en verder zal de komende jaren concreet moeten worden ingevuld op basis van de resultaten van de onderhandelingen tussen VNG, provincies en rijk. Uiteraard blijven wij deze nauwgezet volgen en leveren we waar nodig onze inbreng in deze discussie. We vertrouwen erop dat we, op basis hiervan, komend jaar met u tot een concreet en sluitend financieel meerjarenperspectief kunnen komen. Zodat we ook op de lange termijn met vertrouwen aan Laarbeek kunnen blijven bouwen.

Wij wensen u veel leesplezier!

Financiële samenvatting

Meerjarenperspectief Kadernota 2024

In onderstaand schema is de cijfermatige weergave opgenomen van de Kadernota 2024 inclusief de 1e tussenrapportage 2023 met de bijbehorende besluitvorming. Dit is de financiële uitgangssituatie aan het begin van het begrotingsproces. De Kadernota liet een negatief meerjarig beeld zien van -€4,1 miljoen, -€2,1 miljoen, -€3,8 miljoen en -€4,9 miljoen in de jaren 2024 tot en met 2027.

	Begroting	Meerjarenbegroting		
bedragen x € 1.000	**2024**	**2025**	**2026**	**2027**
Primitieve begroting 2023-2026	**536**	**858**	**17**	**-1.587**
Raad 11 mei 2023	-10	-10	-10	-10
1e Tussenrapportage 2023	-926	-926	-928	-928
Kadernota 2024	-3.739	-2.099	-2.846	-2.329
Meerjarenbegroting na Kadernota 2024	**-4.140**	**-2.178**	**-3.768**	**-4.855**

Voorstellen Kadernota 2024 in de Primitieve begroting als vertrekpunt

Alle bijstellingen, die in de Kadernota 2024 nog als voorstel werden gepresenteerd, zijn na de besluitvorming in de raad cijfermatig nu ook vertaald in deze (primitieve) begroting. In onderstaand overzicht worden deze nog een keer opgesomd, zodat alle nieuwe middelen en beleidsvoornemens voor volgend jaar en verdere jaren ook in deze begroting zijn weergegeven. De financiële consequenties zijn gesaldeerd weergegeven, zodat bij sommige voorstellen die gedekt worden uit bestaande middelen of reserves per saldo nul is weergegeven.

Voor een toelichting per voorstel wordt verwezen naar de Kadernota 2024.

	Begroting	Meerjarenbegroting		
- = Nadeel; + = Voordeel; bedragen x € 1.000	**2024**	**2025**	**2026**	**2027**
Gemeenschappelijke Regelingen	**-827**	**-949**	**-1.011**	**-1.057**
Bijstelling a.g.v. concept-begroting 2024 GGD	-67	-67	-67	-67
Bijstelling a.g.v. concept-begroting 2024 MRE	-9	-9	-9	-9
Bijstelling a.g.v. concept-begroting 2024 ODZOB	-191	-191	-191	-191
Bijstelling a.g.v. concept-begroting 2024 Peelgemeenten	-165	-165	-165	-165
Bijstelling a.g.v. concept-begroting 2024 Senzer	-342	-472	-515	-561
Bijstelling a.g.v. concept-begroting 2024 VRBZO	-53	-46	-64	-64
Bestaand beleid	**-2.582**	**-1.453**	**-1.441**	**-1.478**
Aanschaf/implementatie vastgoedadministratiesysteem	-20	-5	-5	-5
Actualisering prognose zorgkosten 2024 Sociaal Domein	-496	-496	-496	-496
Beheerplan waterbeheer	-120	-120	-120	-120
Capaciteit projecten	0	0	0	0
Centrale toegang	-60	-60	-60	-60
Centrumontwikkeling Lieshout	-940	0	0	0

Data-gedreven werken	-50	-50	-50	-50
Gebruik eDepot	-50	0	0	0
Gebruik/beheer app 'ontdek Laarbeek'	-8	-5	-5	-5
Gewijzigde invulling Bevrijdingsdag	-5	-5	-5	-5
Informatiebeveiliging & Privacy (IB&P)	-199	-188	-154	-154
Nieuw beheerplan wegen	-195	-262	-329	-396
Nieuw contract voor Collectieve Aanvullende Verzekering (CAV)	-12	-12	-12	-12
Onderhoud openbaar groen	-150	-150	-150	-150
Opstellen Integraal Huisvestingsplan (IHP) onderwijshuisvesting	-80	0	0	0
Pilot toekomstbestendige bibliotheek	-20	-20	0	0
Stimuleren van preventie en vitaliteit inwoners via sport en bewegen	-30	-30	-30	0
Stimulering initiatieven landschapsontwikkeling	-23	0	0	0
Uitbreiding contracttaken jeugdgezondheidszorg	0	0	0	0
Vervangingsinvestering Pickup-bus Toyota Dyna Buitendienst	0	0	0	0
Voortzetting DVO t/m 2025 inzake schuldhulpverlening aan ondernemers	0	-26	-26	-26
Werkbudget Koersagenda 'Samenwerken door Samen werken'	-50	0	0	0
Werkbudget veiligheid maatschappelijke voorzieningen vanuit wet- en regelgeving	-75	-25	0	0
Nieuw beleid	**-1.313**	**-588**	**-588**	**-743**
Bijdrage Bereikbaarheid Brainport	-300	-300	-300	-215
Financiële gevolgen nieuwe subsidie grondslag	-25	-25	-25	-25
Gegevensbeheer en informatie-analyse	-85	-85	-85	-85
Herstel historische verbindingen Eyckenlust - Beek en Donk	-650	0	0	0
Hogere kosten Harmonisatie minimaregelingen	-65	-65	-65	-65
Jaarlijkse bijdrage Shiñto Labs (MRE)	-2	-2	-2	-2
Jaarlijkse subsidiebijdrage Toeristisch Laarbeek	-38	-38	-38	-38
Ontmoetingscentrum Beek en Donk	0	0	0	-240
Pilot aangepast onderhoud diverse halfverharde wegen woonbos Lieshout	-2	-2	-2	-2
Structureel budget t.b.v. plaatsing laadpalen	-10	-10	-10	-10
Structureel hogere bijdrage Land van de Peel	-30	-30	-30	-30
Uniform beleid arbeidsmarktregio Helmond-de Peel inzake Social Return on Investment (SROI)	-31	-31	-31	-31
Verbeteren verkeersveiligheid schoolomgeving Breinplein, De Driehoek	-75	0	0	0
Zwemvisie	0	0	0	0
Gemeentefonds o.b.v. meicirculaire	**829**	**734**	**34**	**789**
Gevolgen meicirculaire 2023 gemeentefonds	829	734	34	789
OZB	**154**	**158**	**160**	**160**
Bijstelling ozb-opbrengst 2024 conform gecombineerde index Voorjaarsnota 2023	154	158	160	160
Totaal mutaties Kadernota 2024	**-3.739**	**-2.099**	**-2.846**	**-2.329**

Begrotingsvoorstellen voor het meerjarenperspectief 2024-2027

In de kadernota zijn net zoals andere jaren de uitgangspunten vastgelegd, die leidend zijn voor de totstandkoming van de primitieve begroting. Dit leidt tot mutaties in de loon- en prijsontwikkeling, in de kapitaallasten en overige technische mutaties, die de basis vormen voor de primitieve begroting. Deze primitieve begroting vormt vervolgens het vertrekpunt voor de integrale voorstellen van nieuw beleid, bijstellingen van bestaand beleid, mutaties in het gemeentefonds en een geactualiseerd dekkingsplan.

De mutaties, die verwerkt zitten in genoemde primitieve begroting als vertrekpunt worden hier kort toegelicht en komen niet meer afzonderlijk terug bij de programma's.
Loon- en prijsontwikkeling: De vertaling van de indexeringen uit de kadernota voor de loon- en prijsontwikkeling op de verschillende budgetten leiden per saldo tot geen bijstelling ten opzichte van de raming.
Onderdeel van de oplossingsrichting in de Kadernota om tot een sluitende begroting te komen, zijn op voorhand niet alle budgetten geïndexeerd. Alleen budgetten waar contractuele afspraken onder liggen zijn geïndexeerd.
Kapitaallasten: De geactualiseerde investeringen ongewijzigd beleid laten een bijstelling zien ten opzichte van de ramingen, onder andere door vertraging in de verwerking en uitvoering van de investeringskredieten. Per saldo is meerjarig sprake op dit onderdeel van voordelige bijstellingen van respectievelijk € 79.000 in 2024, € 59.000 in 2025, € 63.000 in 2026 en € 56.000 in 2027.
Overige technische mutaties: Dit vormt een verzameling van verschillende kleinere bijstellingen en afrondingen.

In het navolgende overzicht zijn deze mutaties, die verwerkt zijn in de primitieve begroting, schematisch en cijfermatig weergegeven. Daarbij zijn ook de voorstellen, die in deze begroting 2024 ter besluitvorming voorliggen, weergegeven. Dit betreft voorstellen voor nieuw beleid, bijstellingen op bestaand beleid, mutaties in het gemeentefonds en het dekkingsplan van deze begroting 2024. In deze financiële samenvatting wordt in één oogopslag weergegeven wat de (financiële) consequenties zijn van de integrale afweging van alle keuzen en voorstellen in deze begroting. Voor een toelichting per voorstel wordt verwezen naar de programma's.

	Begroting	Meerjarenbegroting		
bedragen x € 1.000	**2024**	**2025**	**2026**	**2027**
Meerjarenbegroting na Kadernota 2024	**-4.140**	**-2.178**	**-3.768**	**-4.855**
Raad 15 juni 2023	0	0	0	0
Raad 6 juli 2023	0	0	0	0
2e Tussenrapportage 2023	-19	-21	-21	-51
Startpositie meerjarenbegroting 2024 - 2027	**-4.159**	**-2.199**	**-3.789**	**-4.906**
Nieuw beleid	-315	-115	-85	-75
Bestaand beleid	-1.491	-391	-391	-476
Gemeentefonds	281	274	102	972
Dekkingsplan	955	931	913	913
Kapitaallasten	79	59	63	56
Overige mutaties	-57	-37	-38	-32
Begroting 2024 (incl. incidentele effecten)	**-4.707**	**-1.477**	**-3.225**	**-3.547**
Correctie: Voorstellen met incidentele effecten	4.902	1.699	10	0
Begroting 2024 en meerjarenbegroting t/m 2027	**195**	**222**	**-3.215**	**-3.547**

Als onderdeel van het dekkingsplan is in de kadernota een voorstel gedaan om kleinere posten tot een totaalbedrag van € 260.000 binnen de bestaande budgetten te vinden. Hiervan is € 210.000 ingevuld. Dit is niet een eenmalige actie geweest.
De afgelopen jaren hebben we aanzienlijke overschotten bij de jaarrekeningen gerealiseerd. We willen dat stapsgewijze terugbrengen door scherper te begroten. We gaan in dat kader daarom verder met de analyse van bestaande budgetten.
- De overschotten zijn deels ontstaan omdat we veel incidentele budgetten hebben die we mogelijk onvoldoende gebruiken terwijl we onze kosten nog (te) veel op reguliere, structurele budgetten boeken.
- Daarnaast verwachten we door extra ruimte die we willen vinden door de organisatie-ontwikkeling (nog) meer van het beoogde beleid te gaan realiseren in de komende jaren. Onze budgethouders adviseren daarom vooralsnog niet de beschikbare ruimte volledig "af te romen".

Het scherper begroten blijft een belangrijk aandachtspunt. Het risico van overschrijdingen neemt op een totale begroting van ruim € 60 miljoen in een kleine mate toe. Naarmate het lukt om in de toekomst dit soort kleinere ontwikkelingen binnen de begroting te vinden, zal dat risico toenemen en mogelijk in de komende jaren daadwerkelijk tot een tekort in de jaarrekening leiden. Daar staat tegenover dat we meer reële begrotingsruimte behouden om onze ambities in de komende jaren in te vullen.

Het overzicht laat verder zien dat de meerjarenbegroting in 2024 en 2025 structureel sluitend is. En het brengt verder in beeld welke incidentele tekorten we mogelijk gaan realiseren. Zoals in de inleiding aangegeven betreft dit grotendeels reserveringen voor toekomstige uitgaven.

De structurele begrotingssaldi zijn ongeveer € 200.000 in 2024 en 2025. Vanaf 2026 is de prognose nu nog zwaar negatief. Dat heeft geheel te maken met de landelijke discussie over de Rijksbijdrage in het Gemeentefonds. Dat fonds is voor alle gemeenten de belangrijkste financieringsbron. In lijn met hetgeen we in de Kadernota hebben gepresenteerd en in lijn met het advies van de VNG presenteren we deze tekorten. We zullen de uitkomsten van de landelijke discussie scherp blijven volgen. Mochten deze tekorten niet (geheel) worden gecompenseerd door het Rijk zullen we, net als alle andere gemeenten op onze voorzieningen voor burgers moeten gaan bezuinigingen. Dit is wat wij en samen met ons de VNG en alle andere gemeenten uiteraard willen voorkomen.

Voor provinciaal toezicht is de meerjarenbegroting exclusief de incidentele baten en lasten leidend in hun oordeel van de begrotingsstukken. In dat licht moeten incidentele baten en lasten altijd afzonderlijk zichtbaar worden gemaakt. De incidentele baten en lasten staan gespecificeerd in het overzicht van incidentele baten en lasten.

Voorstellen tot het beschikbaar stellen van middelen voor nieuw beleid

In het eerdere samenvattend overzicht waren alle voorstellen van nieuw beleid tezamen als één regel opgenomen. De specificatie is in de navolgende tabel opgenomen, waarvoor voor de toelichting wordt verwezen naar de afzonderlijke programma's. Daar waar bedragen met alleen

maar nullen worden weergegeven, staat hier dekking binnen een bestaande begrotingspost of reserve tegenover.

	Begroting	Meerjarenbegroting		
- = Nadeel; + = Voordeel; bedragen x € 1.000	2024	2025	2026	2027
Nieuw beleid				
Deelname vacatureplatform Peelgemeenten en onboarding- en talentproject	-74	-74	-74	-74
Pilot Franciscushof	-20	-20	0	0
Programmamanager voor de Peelgemeenten	-20	-20	-10	0
Soortmanagementplan (SMP)	-200	0	0	0
Uniform beleid arbeidsmarktregio Helmond-de Peel voor Social Return on Investments (SROI)	-1	-1	-1	-1
Totaal mutaties Nieuw beleid	**-315**	**-115**	**-85**	**-75**

Voorstellen tot bijstellingen van bestaand beleid

In het eerdere samenvattend overzicht waren alle bijstellingen van bestaand beleid tezamen als één regel opgenomen. De specificatie is in de navolgende tabel opgenomen, waarvoor voor de toelichting wordt verwezen naar de afzonderlijke programma's of de paragraaf bedrijfsvoering (voor toelichting op investeringen in de ambtelijke organisatie). Daar waar bedragen (met alleen maar nullen worden weergegeven, staat hier dekking binnen een bestaande begrotingspost of reserve tegenover.

	Begroting	Meerjarenbegroting		
- = Nadeel; + = Voordeel; bedragen x € 1.000	2024	2025	2026	2027
Bestaand beleid				
Actualisering prognose zorgkosten 2024 Sociaal Domein	-553	-553	-553	-553
Actualisering rioleringsbudgetten in relatie tot voorziening egalisatie rioolheffing	73	73	73	73
Bewegingsonderwijs basisonderwijs	-19	-19	-19	-19
Bijstelling exploitatie afvalverwerking en opbrengst afvalstoffenheffing	11	11	11	11
Bijstelling subsidies professionele organisaties	-80	-80	-80	-80
Correctie bijdrage Bereikbaarheid Brainport	-850	300	300	215
Dienstverlening burgerzaken	35	35	35	35
Kostenstijging aanbesteding accountantscontrole	-21	-21	-21	-21
Schoonmaken wegen	-10	-10	-10	-10
Subsidie VVE (voor- en vroegschoolse educatie)	-75	-75	-75	-75
Verzekering bestuurdersaansprakelijkheid	-3	-3	-3	-3
Werkbudget Koersagenda 'Samenwerken door Samen werken'	0	-50	-50	-50
Totaal mutaties Bestaand beleid	**-1.491**	**-391**	**-391**	**-476**

Bijstellingen van het gemeentefonds

In het eerdere samenvattend overzicht staat de financiële mutatie in het gemeentefonds als één regel opgenomen. Deze bijstellingen is het gevolg van de verwerking van de septembercirculaire 2023 gemeentefonds. Voor een uitgebreidere uiteenzetting hiervan wordt verwezen naar de 'Toelichting financiële mutaties', onderdeel 'Gemeentefonds' in programma 6. Aangezien ons beleid is om altijd de meest recente gegevens van de algemene uitkering in onze instrumenten van planning en control te verwerken, zijn daarbij ook alle bekende financiële effecten uit deze septembercirculaire 2023 verwerkt.

Op basis van de septembercirculaire 2023 zijn er vanuit de algemene uitkering positieve (structurele) bijstellingen. Dat neemt niet weg dat vooralsnog voor de jaren 2026 en verder de nodige financiële risico's en onzekerheden blijven bestaan. De hoop is dat hier de komende periode meer duidelijkheid over zal ontstaan vanuit het Rijk. Deze informatie zal dan in een volgende kadernota of begroting worden betrokken, zodat uiteindelijk blijvend solide en sluitende structurele begrotingen worden gepresenteerd voor onze gemeente.
Tijdens de ALV van de VNG dd 14 juni jl. is de resolutie '*Naar een rechtvaardig, duurzaam en solide meerjarig financieel perspectief*' met een ruime meerderheid van 97,2% aangenomen. Dit vraagt door de leden de volgende inzet vanuit de VNG:

- In overleg met het kabinet te komen tot een rechtvaardig, duurzaam en solide meerjarig financieel perspectief voor gemeenten, waarbij helder moet worden dat de disbalans die vanaf 2026 ontstaat door de besluitvorming in de voorjaarsnota niet zonder gevolgen kan blijven voor de ambities van het kabinet, voor de uitvoering van wettelijke taken door gemeenten en voor de ambities van gemeenten.
- Meer specifiek zetten we, met betrekking tot het tekort van € 3 miljard dat vanaf 2026 ontstaat via het gemeentefonds, in op de volgende punten:
    - Ophogen van het gemeentefonds en herstel van het accres vanaf 2026;
    - De opschalingskorting definitief te schrappen;
    - Een toereikende en stabiele indexering van het gemeentefonds om loon-, prijs- en volumeontwikkelingen op te kunnen vangen, inclusief de stijging van de zorgvraag.
- In lijn met het advies 'Elke regio telt', zal de VNG als uitgangspunt hanteren dat de investeringsstrategie van het rijk moet zorgen dat de brede welvaart in alle regio's structureel bevorderd wordt. Waarbij de huidige korting vanaf 2026 de omgekeerde route is, omdat het een dergelijke oplossing compliceert in plaats van dichterbij brengt.
- Omdat de ingrepen in het gemeentefonds vergaande consequenties zullen hebben, willen we deze consequenties voor rijk en voor gemeenten in beeld brengen. Met het kabinet zal op korte termijn het gesprek worden opgestart over de onontkoombare gevolgen van deze korting voor gemeentelijke taken, inclusief taken in medebewind of ter realisatie van verantwoordelijkheden en ambities van de rijksoverheid en over de keuzes die gemeenten daartoe hebben te maken. Ter ondersteuning van die gesprekken zal de taskforce Rinnooy Kan worden gevraagd alle verantwoordelijkheden van gemeenten en alle afspraken met kabinet door te lichten en voorstellen te doen hoe met deze verantwoordelijkheden omgegaan dient te worden. Doel is het realiseren van een balans tussen taken en middelen. Uiterlijk op de aankomende ALV zullen voorstellen voorgelegd worden over de wijze waarop taken en middelen structureel in balans gebracht kunnen worden.
- Nieuwe bestuurlijke akkoorden of vergelijkbare andere (tijdelijke) afspraken met het rijk leggen we, voorzien van een uitgebreide financiële toelichting, vooraf voor aan de leden. Zo kunnen de leden zich zelf uitspreken over het belang hiervan en over de vraag of de financiële middelen toereikend zijn. De uitvoering van bestaande afspraken met het rijk zal worden bezien binnen de totaaloplossing die nodig is voor het herstellen van de balans in taken en middelen.
- We gaan met de provinciale toezichthouders in gesprek over het financieel toezicht en het indienen van tekortbegrotingen voor de jaarschijven na 2025.

Er zijn dus nog steeds grote onzekere factoren voor de jaren 2026 (het zogenaamde '*ravijnjaar*') en verder met betrekking tot de hoogte van de algemene uitkering. Het Rijk heeft in de septembercirculaire 2023 in verband met de nieuwe financieringssystematiek inmiddels wel het volumeaccres voor de jaren 2027 en 2028 verhoogd.

	Begroting	Meerjarenbegroting		
- = Nadeel; + = Voordeel; bedragen x € 1.000	2024	2025	2026	2027
Gemeentefonds				
Verwerking septembercirculaire 2023 Gemeentefonds	281	274	102	972
Totaal mutaties Gemeentefonds	**281**	**274**	**102**	**972**

Bijstelling dekkingsplan

In het eerdere samenvattend overzicht waren de bijstellingen van het dekkingsplan tezamen als één regel opgenomen. De specificatie is in de navolgende tabel opgenomen, waarvoor voor de toelichting wordt verwezen naar de afzonderlijke programma's.

	Begroting	Meerjarenbegroting		
- = Nadeel; + = Voordeel; bedragen x € 1.000	2024	2025	2026	2027
Dekkingsplan				
Bijstelling stijging ozb-opbrengst 2024 tot 5,32% conform inflatiecorrectie 2024	64	65	67	67
Inzet stelpost prijsindexering 2024	682	682	682	682
Taakstelling besparing diverse budgetten	209	184	164	164
Totaal mutaties Dekkingsplan	**955**	**931**	**913**	**913**

Reservepositie

De reservepositie, die naar voren komt na verwerking van alle voorstellen, is onverminderd stevig en solide, zoals uit bijgevoegd verloop van de algemene reserve en de overige bestemmingsreserves naar voren komt. Zie voor een nadere toelichting de paragraaf 2 '*Weerstandsvermogen en risicobeheersing*' uit deze begroting 2024.

Op basis van Begroting 2024	**Ultimo jaar**								
bedragen x € 1.000	**2019**	**2020**	**2021**	**2022**	**2023**	**2024**	**2025**	**2026**	**2027**
Algemene reserves	5.458	9.399	7.991	10.948	14.690	14.225	14.260	14.295	14.330
Bestemmingsreserves	14.443	12.109	15.038	14.678	14.093	17.909	19.023	18.935	18.835
Afschrijvingsreserves	23.341	22.721	23.629	23.183	22.301	22.920	21.901	20.883	19.869

Samenvattend kan gesteld worden dat onze gemeente met deze structureel sluitende begroting, stevige reservepositie en veel duurzame en toekomstbestendige investeringen wederom een solide basis heeft voor de opgaven en ontwikkelingen waar we voor staan.

Programma's

De indeling van de begroting bestaat, in lijn met het raadsprogramma '*Handen ineen*', uit de volgende zes programma's:

1. Burger en bestuur
2. Veiligheid
3. Woon- en leefklimaat
4. Economie en werkgelegenheid
5. Gezondheid, welzijn, zorg en onderwijs
6. Financiën en bedrijfsvoering

Per programma worden de speerpunten benoemd. Daarin wordt aangegeven wat we willen bereiken en wat we daarvoor gaan doen.

Tevens wordt per programma in beeld gebracht welke lasten en baten over de periode 2022 t/m 2025 hiervoor in de begroting zijn opgenomen. Daarbij worden ook de lasten en baten uit de voorgaande twee jaar (rekening 2020 en gewijzigde begroting 2021) gepresenteerd.

In de toelichting op de financiën wordt per programma op de volgende onderdelen, voor zover aan de orde, een nadere uiteenzetting gegeven van de financiële mutaties:
- nieuw beleid
- bestaand beleid
- gemeentefonds
- dekkingsplan

Wat betreft de onderdelen 'loon- & prijsontwikkeling', 'kapitaallasten' en 'overige mutaties' vindt per programma geen verbijzonderde toelichting plaats.

Ook worden per programma de beleidsindicatoren gepresenteerd.

Daarnaast worden per programma de voorgestelde vast te stellen (vervangings)investeringen weergegeven.

Programma 1 Burger en bestuur

Portefeuillehouders

Burgemeester van der Meijden

Bestuursakkoord 2022-2026

De veranderende rol van de overheid
De maatschappelijke opgaven van deze tijd worden steeds omvangrijker en complexer. Deze vraagstukken kunnen we als gemeente niet alléén oplossen. De hulp van inwoners, instanties en verenigingen is hard nodig. De omwenteling die de gemeente maakt in relatie tot de inwoner en groepen inwoners kan getypeerd worden als: 'meer loslaten en minder bemoeizucht'. Dit vraagt om een ander soort lokaal bestuur. De gemeente is op zoek naar haar nieuwe rol. Zaken niet dichtregelen met beleidsnota's maar gebruik maken van de energie en kennis in de samenleving en hierbij een faciliterende, ondersteunende en verbindende houding aannemen. We staan open voor initiatieven vanuit de samenleving en - waar nodig en gewenst - ondersteunen en faciliteren we deze. Deze houding is ook verwerkt in de aanstaande Omgevingswet die naar verwachting op 1 januari 2023 in werking treedt. We gaan van nee, tenzij, naar ja, mits. Dit vraagt een andere manier van werken van ons bestuur en onze medewerkers. De Omgevingswet schrijft bij ruimtelijke planvorming - zo vroeg mogelijk in het traject - tevens een omgevingsdialoog voor tussen initiatiefnemers en omwonenden.

Toenemende digitalisering en transparantie
We gaan steeds meer naar een digitale wereld waarbij persoonlijk contact steeds verder afneemt. Dit heeft ook gevolgen voor de dienstverlening binnen onze gemeente. Dit is een doorlopend proces want de digitalisering van de wereld gaat erg snel. Bovendien is het zaak te bewaken dat in deze voortgaande digitalisering, de kwetsbare groepen - zoals ouderen en minima - mee kunnen blijven doen.
De maatschappij vraagt ook om meer transparantie bij de totstandkoming van besluiten. Daarom is per 1 mei 2022 de Wet Open Overheid in werking getreden. Deze wet is bedoeld om overheden actief transparanter te maken. Overheidsinformatie dient beter vindbaar, uitwisselbaar, eenvoudig te ontsluiten en goed te archiveren zijn. Dit sluit aan bij de bovengenoemde veranderende rol van de overheid.

Samenwerking op basis van goedschaligheid
Met het vaststellen van de Toekomstvisie "Samen daadkrachtig en energiek naar 2030" is er door de gemeente en de gemeenschap een bewuste keuze gemaakt om een zelfstandige gemeente te blijven. Voor een deel van de maatschappelijke opgaven kan de uitvoering het best plaatsvinden op het laagste schaalniveau, namelijk dat van de gemeente Laarbeek. Bij andere opgaven ligt het echter voor de hand om op basis van 'goedschaligheid' de samenwerking met anderen aan te gaan. Voorbeelden hiervan zijn Metropoolregio Eindhoven, Belastingsamenwerking Oost-Brabant, de samenwerking met Gemert-Bakel, de Peelgemeenten, Senzer, de Veiligheidsregio en de Omgevingsdienst Zuidoost Brabant. Niet alleen zijn sommige vraagstukken te complex om lokaal op te pakken, maar ze zouden ook te kostbaar zijn. Denk aan de regionale afvalinzameling door Blink of de coronabestrijding door de GGD. We kijken als gemeente dus ook over de lokale en regionale grenzen heen. Dit is goed voor de regio en goed voor Laarbeek.

Ontwikkelingen

Opgaven

Als gemeente krijgen EN pakken we een voortrekkersrol in belangrijke dossiers zoals asiel- en huisvestingscrisis, koopkracht en inflatie en in het zoeken naar manieren om, ondanks de stikstof impasse, te kunnen blijven bouwen voor onze inwoners. Om uit de crisis stand te komen is het zaak de lokale integrale praktijk (de leefwereld) nadrukkelijker als uitgangspunt te hanteren voor één overheidsbeleid. Dit vraagt om versteviging van de positie van gemeenten en het sluiten van de cyclus beleid-uitvoering. Laarbeek neemt daarin nadrukkelijk haar verantwoordelijkheid, zowel voor wat betreft de taakvelden waar we als zelfstandige gemeente het verschil willen blijven maken voor onze inwoners, als de lokale, regionale en landelijke opgaven die we samen met collega-overheden oppakken.
Het college heeft ervaring met het ondersteunen van burgerinitiatieven. Daar zijn eerder goede resultaten mee bereikt. Het college blijft dit daarom van harte ondersteunen.

Ambities

A. Het samenspel tussen raad, bestuur en organisatie is een kracht van Laarbeek die we willen behouden.
B. We vinden het belangrijk om bewoners te betrekken bij de voorbereiding en uitvoering van gemeentelijke plannen. Daarbij staan we open voor initiatieven uit de samenleving.
C. We zetten conform de Wet open overheid in op een actievere informatieverstrekking over onze besluitvorming en beleidsstukken.
D. We communiceren in begrijpelijke en duidelijke taal met onze inwoners.
E. We nemen een proactieve rol in regionale netwerken en kijken over de bestaande regiogrenzen heen om gemeentelijke en regionale belangen te behartigen en kansen te benutten.
F. De gemeentelijke milieustraat voldoet aan de eisen van deze tijd.

1.1 Speerpunten

Wat willen we bereiken?

1.01 Met enige regelmaat wordt de samenwerking tussen raad, bestuur en organisatie geëvalueerd en vormgegeven, bijvoorbeeld door thematische bijeenkomsten.

1.02 We evalueren de nieuwe vergaderstructuur van commissie en raad.

1.03 De gemeente stelt een participatieverordening op. Basis voor deze verordening is het in 2021 vastgestelde participatiebeleid. In deze verordening wordt uiteengezet wat onder participatie wordt verstaan en wat inwoners en gemeente in dit verband in alle redelijkheid van elkaar mogen verwachten.

1.04 Initiatieven uit de samenleving worden - waar nodig en mogelijk - door de gemeente ondersteund en gefaciliteerd.

1.05 We spreken initiatiefnemers bij de beoordeling van plannen aan op het voeren van een zorgvuldige omgevingsdialoog.

1.06 We hanteren taalniveau B1 bij de communicatie met inwoners en spreken daarbij duidelijke en realistische verwachtingen uit op welke termijn men een reactie krijgt.

1.07 In het kader van goedschaligheid en samenwerking - met een natuurlijke gerichtheid op de Peelgemeenten en Brainport - wordt de horizon verbreed, bijvoorbeeld naar de gemeente Meierijstad.

1.08 Er wordt een besluit genomen over en krediet beschikbaar gesteld voor de noodzakelijke renovatie van de milieustraat. Hierbij wordt een aantal scenario's van dienstverlening, bijbehorende kosten en eventuele samenwerking met omliggende gemeenten onderzocht.

1.09 Afspraken toegevoegd die niet in het raadsprogramma waren opgenomen.

Wat gaan we daar voor doen?

1.03	De gemeente stelt een participatieverordening op. Basis voor deze verordening is het in 2021 vastgestelde participatiebeleid. In deze verordening wordt uiteengezet wat onder participatie wordt verstaan en wat inwoners en gemeente in dit verband in alle redelijkheid van elkaar mogen verwachten.	
	Participatieagenda 2024	*Planning*
	De gemeente Laarbeek wil inwoners en organisaties actief betrekken bij een groot scala aan onderwerpen of thema's die spelen in de gemeente. Burgerparticipatie en inwonersparticipatie staan daarom hoog op de agenda. Participatie is altijd maatwerk. Het onderwerp, de inwoners, de wijk, de middelen, de wet- en regelgeving: het zijn allemaal factoren die van invloed zijn op de manier waarop je samen kunt werken met de samenleving. Er is dan ook geen 'standaard' werkwijze of blauwdruk. Dat neemt echter niet weg dat we participatie kunnen en moeten faciliteren. In 2024 pakken we de volgende acties op die aansluiten bij de ambities 1. Ontwikkelen van een breed afwegingskader voor participatie, waaronder een (interactief) stappenplan en een toolbox van methodieken 2. Monitoren en evalueren van participatietrajecten	12 - 2024

1.09	Afspraken toegevoegd die niet in het raadsprogramma waren opgenomen.	
	Samenwerkingsagenda	*Planning*
	Op 21 september 2023 is er een thematische raadsbijeenkomst geweest met betrekking tot de samenwerkingspartners en de samenwerkingsagenda die opgesteld gaat worden. De gemeente Laarbeek stelt een samenwerkingsagenda op waardoor gemeenteraadsleden overzicht krijgen over de samenwerkingsverbanden en inzicht krijgen in de doelen en de resultaten van die verbanden alsmede prioriteitsstelling in de informatie behoefte. De samenwerkingsagenda moet meer inzicht en focus aanbrengen en de samenwerking met onze partners verder verstevigen. Hiermee kan de gemeenteraad beter hun controlerende en kader stellende taak uitvoeren. De samenwerkingsagenda wordt begin 2024 ambtelijk opgesteld en vervolgens met de raadswerkgroep besproken en verder afgerond.	12 - 2024

1.2 Financiën

	Rekening	Begroting		Meerjarenbegroting		
bedragen x 1.000	**2022**	**2023**	**2024**	**2025**	**2026**	**2027**
Lasten	-5.900	-6.363	-6.506	-6.507	-6.508	-6.502
Afval	-2.110	-2.044	-2.047	-2.047	-2.047	-2.047
Bestuur	-1.712	-1.853	-1.905	-1.906	-1.907	-1.901
Burgerzaken	-671	-789	-810	-810	-810	-810
Riolering	-1.407	-1.678	-1.745	-1.745	-1.745	-1.745
Baten	5.596	5.197	5.620	5.620	5.620	5.620
Afval	2.785	2.446	2.461	2.461	2.461	2.461
Bestuur	269	37	31	31	31	31
Burgerzaken	277	218	462	462	462	462
Riolering	2.264	2.496	2.666	2.666	2.666	2.666
Saldo van baten en lasten	**-304**	**-1.167**	**-886**	**-887**	**-888**	**-882**
Onttrekkingen aan reserves	118	66	6	6	6	6
Resultaat	**-186**	**-1.101**	**-880**	**-881**	**-882**	**-876**

Onderstaande tabel geeft de ontwikkeling van de begrotingssaldi weer.

	Begroting	Meerjarenbegroting		
bedragen x € 1.000	**2024**	**2025**	**2026**	**2027**
Primitieve begroting 2023-2026	**-992**	**-993**	**-994**	**-995**
1e Tussenrapportage 2023	17	17	17	17

Kadernota 2024	-73	-73	-73	-73
2e Tussenrapportage 2023	4	4	4	4
Startpositie Meerjarenbegroting 2024-2027	**-1.044**	**-1.045**	**-1.046**	**-1.047**
Bestaand beleid	167	167	167	167
Gemeentefonds	-7	-7	-7	0
Dekkingsplan	15	15	15	15
Kapitaallasten	66	66	66	66
Overige mutaties	-77	-77	-77	-77
Saldo Meerjarenbegroting 2024-2027	**-880**	**-881**	**-882**	**-876**

Toelichting financiële mutaties

Onderstaande tabel laat de mutaties uit de Programmabegroting 2024 zien.

	Begroting	Meerjarenbegroting		
bedragen x € 1.000	**2024**	**2025**	**2026**	**2027**
Bestaand beleid	**167**	**167**	**167**	**167**
Actualisering rioleringsbudgetten in relatie tot voorziening egalisatie rioolheffing	**73**	**73**	**73**	**73**
Baten	73	73	73	73

De budgetten van riolering zitten budgetneutraal in de begroting. dit betekent dat het saldo van inkomsten en uitgaven via de voorziening egalisatie rioolheffing verloopt.

Bijstelling exploitatie afvalverwerking en opbrengst afvalstoffenheffing	**11**	**11**	**11**	**11**
Lasten	-4	-4	-4	-4
Baten	15	15	15	15

De exploitatielasten en -baten met betrekking tot afvalverwerking zijn geactualiseerd.

Dienstverlening burgerzaken	**103**	**103**	**103**	**103**
Lasten	-140	-140	-140	-140
Baten	243	243	243	243

Een landelijke ontwikkeling brengt de huidige dienstverlening rondom reis- en verblijfdocumenten in gevaar. Tien jaar geleden is de geldigheid van paspoorten verlengd naar tien jaar, waardoor het verloop

van deze reisdocumenten als het ware is uitgesteld. Dit geeft per 2024 tot en met 2028 een enorme piek in de aanvragen van reisdocumenten. Deze toename kan met de huidige capaciteit niet worden opgevangen. Vanwege de 'uitgestelde geldigheid paspoorten' is in 2019 de formatie bij Burgerzaken met 0,5fte verlaagd. Deze 0,5fte is echter structureel nodig om de balie voldoende open te houden en de aanvragen 2024 e.v. te kunnen verwerken. Tegelijkertijd kennen de jaren 2024 tot en met 2028 een extreme piek, welke vervolgens stabiliseert. Om deze piek op te kunnen vangen, is € 34.000 incidentele inhuurcapaciteit benodigd over de periode 2024 tot en met 2028. Als dekking hiervoor geldt een verhoging van de geraamde legesopbrengsten. Aangezien alle gemeenten hiermee kampen, wordt zoveel als mogelijk de samenwerking met de Peelgemeenten gezocht.

Kostenstijging aanbesteding accountantscontrole		**-21**	**-21**	**-21**	**-21**
	Lasten	-21	-21	-21	-21

In de raadsvergadering van 31 augustus is de inkoopstrategie en het aanbestedingsdocument vastgesteld ten behoeve van de aanbesteding van de gemeentelijke accountant met ingang van het boekjaar 2024. Conform dit voorstel leidt dit met ingang van 2024 tot een structurele verhoging van het beschikbare budget met € 20.698 tot een totaal van structureel € 60.000.

Gemeentefonds		**-7**	**-7**	**-7**	**0**
Verwerking septembercirculaire 2023 Gemeentefonds		**-7**	**-7**	**-7**	**0**
	Lasten	-7	-7	-7	0

De verwerking van de septembercirculaire 2023 gemeentefonds laat over de jaren 2024 t/m 2027, ná diverse opgenomen bijstellingen, over alle jaren een budgettair voordeel zien.
Daarbij is rekening gehouden met bijstellingen op de volgende onderdelen:
- € 174.000 in 2024 en verder als bijstelling indexatie loonsom personeel
- € 5.000 in 2024 en verder als budget voor Europese richtlijn energieprestatie gebouwen (EPBD III)
- € 7.000 in 2024 t/m 2026 als budget voor Veilig wonen (Impulsgelden Weerbaar Bestuur)
- € 8.000 in 2024 en verder als budget Participatiemiddelen (deel Wsw)
- € 4.000 in 2024 en verder als budget Rijksvaccinatieprogramma
- € 34.000 in 2024 als budget voor Bijzondere bijstand en Vroegsignalering
- Bijstelling te realiseren taakstelling in 2027 met € 100.000 naar € 500.000 als besparing lasten Jeugdzorg (afgeleide van de Hervormingsagenda)

De diverse budgetbijstellingen leiden tot mutaties in de programma's 1, 3, 5 en 6.

Dekkingsplan		**15**	**15**	**15**	**15**
Taakstelling besparing diverse budgetten		**15**	**15**	**15**	**15**
	Lasten	15	15	15	15

Dit is onderdeel van de taakstelling in het kader van het scherper begroten zoals in de Kadernota is voorgesteld. Hier is bij diverse programma's invulling aan gegeven. Om niet een aantal malen dezelfde toelichting te geven, wordt hiervoor kortheidshalve verwezen naar onze financiële samenvatting waarin deze taakstelling als onderdeel van het dekkingsplan is toegelicht.

1.3 Beleidsindicatoren

Beleidsindicator	verplicht volgens BBV j/n	meet eenheid	actualiteit	Laarbeek	gemiddelde gemeente < 25.000 inwoners
Producten Burgerzaken	Nee	aantal	2022	23	niet gemeten
Klantcontactmomenten Burgerzaken	Nee	aantal	2022	4.772	niet gemeten
Producten bouwen en wonen	Nee	aantal	2022	7	niet gemeten

1.4 Investeringen

Onderstaande tabellen geven de investeringen voor het begrotingsjaar 2024 weer en de meerjarenbegroting 2025-2027.

Investeringsplan 2024			*bedragen x € 1.000*
Omschrijving	**Jaar investering**	**Programma**	**Bruto investerings-budget**
Geen investeringen.			-

Investeringsplan 2025 t/m 2027			*bedragen x € 1.000*
Omschrijving	**Jaar investering**	**Programma**	**Bruto investerings-budget**
Geen investeringen.			-

Programma 2 Veiligheid

Portefeuillehouders

Burgemeester van der Meijden

Bestuursakkoord 2022-2026

Gezamenlijke verantwoordelijkheid
Inwoners moeten zich veilig voelen in hun eigen leefomgeving. Kleine irritaties, zoals foutparkeren en zwerfvuil, maar ook grotere vraagstukken, zoals overlast van verwarde personen, criminaliteit en illegale wietplantages, geven inwoners een onveilig gevoel. Het is belangrijk dat dit in een vroegtijdig stadium wordt gesignaleerd. Dat vraagt om ogen en oren in de wijk, onder meer van de politie en van gemeentelijke handhavers, maar ook van inwoners. Ogen en oren van bewoners zijn nog belangrijker in het buitengebied, waar het natuurlijk toezicht door de omvang van het terrein nu eenmaal minder aanwezig is. Een veilige samenleving is dan ook een gezamenlijke verantwoordelijkheid.

Door de bank genomen voelen de inwoners van Laarbeek zich veilig. De integrale en systematische aanpak van onveiligheid zoals we die al jaren -samen met onze veiligheidspartners- toepassen, werpt nog steeds vruchten af. Resultaten uit de veiligheidsmonitor en de criminaliteitscijfers wijzen dat ook uit. Begin 2022 is tevens het uitvoeringsprogramma Aanpak Ondermijnende Criminaliteit opnieuw vastgesteld voor een periode van vier jaar. Een van de meest tastbare onderdelen van deze samenwerking is de inzet van het Peelland Interventie Team (PIT) en de aansluiting bij Meld Misdaad Anoniem.

Verschuiving in criminaliteit
Mede door de corona-pandemie en de digitalisering is er een opvallende verschuiving waarneembaar geweest van de traditionele vormen van criminaliteit (zoals diefstallen, woninginbraken en overvallen) naar andere vormen van criminaliteit zoals cybercrime en horizontale fraude. Ook opvallend is dat het tijdsverloop van een handhavingsproces steeds vaker wordt opgerekt.

Evenementen
Als gevolg van corona zijn er minder vergunningaanvragen binnen gekomen voor evenementen. We constateren dat het aantal aanvragen voor evenementen weer groeiende is. Dit vanaf het moment dat de beperkende maatregelen als gevolg van corona zijn opgeheven, maar ook ten opzichte van de periode voor corona. Vanuit de omgeving wordt steeds kritischer gekeken naar de voorwaarden waaronder evenementen worden toegestaan. We zoeken naar een goede balans tussen levendigheid en leefbaarheid. Dat vraagt om een nog zorgvuldigere, inhoudelijke check van mogelijke risico’s en passende maatregelen.

Brandweer
Brandweerposten krijgen steeds vaker te maken met een tekort aan vrijwilligers. Regionaal is een wervingstraject gestart dat zijn vruchten heeft afgeworpen. Het is belangrijk dat de posten voldoende zijn bemenst. Samen met de andere hulporganisaties waken zij over onze veiligheid.

Sociale veiligheid
De afgelopen periode hebben we geïnvesteerd in de sociale veiligheid. De Aanpak ter Voorkoming Escalatie is hierop ingericht en de procesregisseur is de spil tussen het sociaal

domein en het veiligheidsdomein.

Ontwikkelingen

Ondermijning
Het afgelopen jaar hebben we opnieuw ervaren dat de strijd tegen ondermijning voortdurende alertheid en gezamenlijk optreden vraagt. De investering in een groene BOA werpt inmiddels zijn vruchten af. In 2024 wordt dit verder bestendigd, onder meer in het samenspel met onze partners in het veiligheidsdomein.

Herijking evenementenbeleid
Samen met initiatiefnemers en inwoners hebben we recent ons evenementenbeleid herijkt. In 2024 gaan we in de praktijk ervaren hoe we binnen deze kaders, met behoud van ons dorpse karakter, Laarbeek een aantrekkelijke en 'eventfull' gemeente kunnen houden.

VTH beleid
In 2023 is het VTH beleid herijkt. In 2024 wordt uitvoering gegeven aan dit beleid. Tevens worden de groenblauwe acties samen met de partners (politie, ODZOB, Veiligheidsregio, PIT) in 2024 voortgezet.

Ambities

A. Inwoners dragen op basis van wederkerigheid mede verantwoordelijkheid voor een veilige samenleving.
B. Ondermijning wordt aangepakt en niet geaccepteerd.
C. Een integrale beoordeling en afweging van aanvragen voor evenementen is noodzakelijk.
D. De kwaliteit en kwantiteit van de brandweer is op orde en de genormeerde aanrijtijden worden gehaald.

2.1 Speerpunten

Wat willen we bereiken?

2.01 Raad en college staan zij-aan-zij in de aanpak van ondermijning en andere vormen van criminaliteit.

2.02 We treden daadkrachtig op tegen afvaldumping, stropers en crossers, in het bijzonder in kwetsbare natuurgebieden als De Biezen en 't Gulden Land.

2.03 We blijven inzetten op toezicht in het buitengebied, onder andere door inzet van de groene BOA

2.04 Het evenementenbeleid wordt herijkt.

2.05 De door de veiligheidsregio ingezette wervingsactie voor vrijwilligers bij de lokale brandweer wordt gecontinueerd tot het moment dat de brandweer voldoende is bemenst.

2.06 We gaan beleid ontwikkelen op het gebruik van cameratoezicht in de openbare ruimte.

Wat gaan we daar voor doen?

2.01	Raad en college staan zij-aan-zij in de aanpak van ondermijning en andere vormen van criminaliteit.	
	Integraal veiligheidsbeleid 2024	*Planning*
	De aanpak van (ondermijnende) criminaliteit blijft onverminderd van belang de komende jaren. Samen met onze inwoners en partners proberen we in gezamenlijkheid en zo gericht mogelijk de criminaliteit te voorkomen en aan te pakken. Daarnaast wil de gemeente Laarbeek op laagdrempelige wijze in verbinding blijven met haar inwoners, om zo de wederkerigheid bij de aanpak van criminaliteit te kunnen bevorderen. In het eerste kwartaal 2024 wordt, nadat het team Veiligheid op sterkte is gebracht, hiertoe een jaarplan opgesteld waarin concrete acties en planning worden vervat.	03 - 2024
2.03	We blijven inzetten op toezicht in het buitengebied, onder andere door inzet van de groene BOA	
	Veiligheid in het buitengebied	*Planning*
	We hebben structurele aandacht voor veiligheid in het buitengebied en verrichten hiervoor gepland en ongepland handhavingsacties tezamen met de partners van Samen Sterk in het Buitengebied, Peellandinterventieteam en politie.	12 - 2024

2.2 Financiën

	Rekening	Begroting		Meerjarenbegroting		
bedragen x 1.000	**2022**	**2023**	**2024**	**2025**	**2026**	**2027**
Lasten	-2.370	-2.008	-2.114	-2.106	-2.106	-2.109
Begraafplaatsen en crematoria						
Crisisbeheersing en brandweer	-1.872	-1.506	-1.572	-1.565	-1.565	-1.569
Openbare orde en veiligheid	-497	-502	-541	-541	-541	-540
Baten	1.465	121	121	121	121	121
Crisisbeheersing en brandweer	1.460	93	93	93	93	93
Openbare orde en veiligheid	5	28	28	28	28	28
Saldo van baten en lasten	**-905**	**-1.886**	**-1.992**	**-1.985**	**-1.985**	**-1.987**
Onttrekkingen aan reserves		4	4	4	4	4
Resultaat	**-905**	**-1.882**	**-1.988**	**-1.981**	**-1.980**	**-1.983**

Onderstaande tabel geeft de ontwikkeling van de begrotingssaldi weer.

	Begroting	Meerjarenbegroting		
bedragen x € 1.000	2024	2025	2026	2027
Primitieve begroting 2023-2026	**-1.806**	**-1.806**	**-1.788**	**-1.786**
1e Tussenrapportage 2023	-63	-63	-63	-63
Kadernota 2024	-53	-46	-64	-64
2e Tussenrapportage 2023	2	2	2	2
Startpositie Meerjarenbegroting 2024-2027	**-1.920**	**-1.913**	**-1.913**	**-1.911**
Kapitaallasten	3	3	3	3
Overige mutaties	-71	-71	-71	-75
Saldo Meerjarenbegroting 2024-2027	**-1.988**	**-1.981**	**-1.980**	**-1.983**

Toelichting financiële mutaties

Onderstaande tabel laat de mutaties uit de Programmabegroting 2024 zien.

	Begroting	Meerjarenbegroting		
bedragen x € 1.000	2024	2025	2026	2027

Er zijn geen mutaties die voor nadere toelichting in aanmerking komen.

2.3 Beleidsindicatoren

Beleidsindicator	verplicht volgens BBV j/n	meet eenheid	actualiteit	Laarbeek	gemiddelde gemeente < 25.000 inwoners
Verwijzingen HALT	Ja	per 1.000 jongeren	2022	7	8
Winkeldiefstallen	Ja	per 1.000 inwoners	2022	0,2	0,7
Geweldsmisdrijven	Ja	per 1.000 inwoners	2022	1,7	2,7
Diefstallen uit woningen	Ja	per 1.000 inwoners	2022	1,7	1,2

Vernielingen en beschadigingen (in de openbare ruimte)	Ja	per 1.000 inwoners	2022	4,1	4,3

2.4 Investeringen

Onderstaande tabellen geven de investeringen voor het begrotingsjaar 2024 weer en de meerjarenbegroting 2025-2027.

Investeringsplan 2024			*bedragen x € 1.000*
Omschrijving	**Jaar investering**	**Programma**	**Bruto investerings-budget**
Geen investeringen.			-

Investeringsplan 2025 t/m 2027			*bedragen x € 1.000*
Omschrijving	**Jaar investering**	**Programma**	**Bruto investerings-budget**
Geen investeringen.			-

Programma 3 Woon- en leefklimaat

Portefeuillehouders

Wethouder Briels
Wethouder Slaets-Sonneveldt
Wethouder Van den Berkmortel

Bestuursakkoord 2022-2026

Leefbaarheid
Laarbeek is een vitale en toekomstbestendige gemeente waar het goed wonen is. Om dit te blijven wordt voortdurend gewerkt om het dorpse karakter te behouden. Er is aandacht voor voldoende geschikte woningen die aansluiten bij huidige en toekomstige behoeften. Op verschillende manieren spant de gemeente zich in voor een verdere verbetering van natuur, milieu en landschap. Voor de gebiedsontwikkeling aan de Heuvel in Lieshout wordt een integraal plan ontwikkeld. Door de raad is de opdracht gegeven om dit samen met inwoners te doen.

Omgevingsvisie
Op 9 december 2021 heeft de gemeenteraad de Omgevingsvisie buitengebied vastgesteld. De Omgevingswet schrijft een omgevingsvisie voor het gehele grondgebied voor, vast te stellen vóór 1 januari 2025. Dit betekent dat er ook nog voor 1 januari 2025 een omgevingsvisie voor de kernen moet worden opgesteld.
In het buitengebied worden enerzijds steeds meer agrarische bedrijven beëindigd, anderzijds is er de toenemende schaalvergroting. Dat leidt tot vraagstukken met betrekking tot het hergebruik van de vrijkomende agrarische bebouwing en gronden, verloedering en toename van (drugsgerelateerde) criminaliteit. Het gaat dus om economische belangen maar zeker ook om andere waarden zoals gezondheid, agrarisch erfgoed, natuur en landschap, biodiversiteit en klimaat.

Woningbouw
De provincie geeft jaarlijks een bevolkingsprognose en het daaruit voortvloeiende aantal woningen dat in principe gebouwd mag worden. In Laarbeek naderen we deze prognose snel, en zodra we deze bereikt hebben, zijn uit- en inbreidingslocaties niet zondermeer nog realiseerbaar. Kwalitatief en kwantitatief goed onderbouwde plannen, afgestemd met de regio en provincie, geven mogelijkheden om meer te bouwen dan de prognose. Inbreiding gaat daarbij voor uitbreiding. Dit zorgt voor een aantal uitdagingen. Deze locaties zijn schaars en brengen hogere ontwikkelkosten met zich mee dan uitbreidingslocaties. Ook treedt er spanning op ten opzichte van klimaat- en duurzaamheidsdoelstellingen. Verder geeft inbreiding meer kans op bezwaren en dus langere procedures. In onze woonvisie is aangegeven vooral te kiezen voor goedkope woningen; dit zorgt ook ten aanzien van de planexploitatie voor een uitdaging. Er moeten dan ook prioriteiten gesteld worden: welke plannen worden wel en niet uitgevoerd en in hoeverre passen deze binnen de uitwerking van de woonvisie?

Klimaatverandering
Ons klimaat verandert, er komen steeds meer extremen in de weersomstandigheden. Dit vraagt een andere manier van denken van iedereen. De leefomgeving moet namelijk anders ingericht worden om hierop voorbereid te zijn. Hier wordt vanuit het Nationale Deltaplan Ruimtelijke Adaptatie op gestuurd. De openbare ruimte moet groener worden en we zetten

vol in op het uitvoeren van ons natuur- en landschapsbeleid. De huidige beleidsplannen voor openbaar groen (2011) en bomenbeheer (2013) zijn verouderd. Nieuwe uitgangspunten dwingen ons om het onderhoudsniveau van het openbaar groen kritisch tegen het licht te houden en zo nodig te herzien.

Energietransitie
Er zijn toenemende Rijksambities op het gebied van de energietransitie die zich uiten in strengere regelgeving, toenemende gemeentelijke verplichtingen, maar ook subsidieprogramma's en projecten. Denk aan de duurzame warmtetransitie. Laarbeek voert de Transitie Visie Warmte uit door toe te werken naar een aardgasvrij Laarbeek in 2050. Laarbeek zet in op grootschalige opwek van duurzame energie door onder andere onderzoek te doen naar mogelijkheden voor een windpark, met inachtneming van de conclusies uit de recent gevoerde omgevingsdialoog. Ook zet Laarbeek zich - voor zover dit lokaal mogelijk is - in tegen energie-armoede.

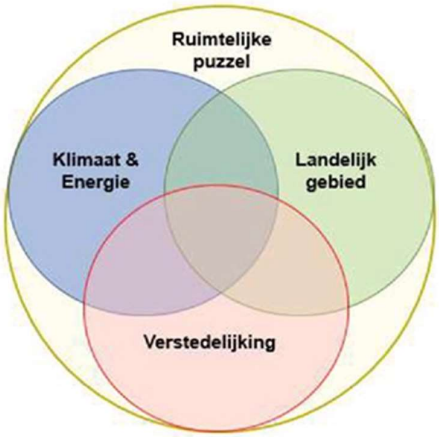
Recreatie en toerisme
In 2021 hebben we samen met de Brabantse Peelgemeentes een regionale marketingorganisatie opgezet: Land van de Peel. In 2022 wordt de organisatiestructuur voor Land van de Peel en regionale samenwerking op het vlak van vrijetijdseconomie verder vormgegeven. 't Gulden Land in Aarle-Rixtel en de Blauwe Poort in Beek en Donk worden ontwikkeld voor recreatie en natuur, met de nadruk op natuurontwikkeling.
In de transitie van het buitengebied zijn recreatieve en toeristische ontwikkelingen meer en meer een alternatief voor stoppende agrariërs en veehouders. In de Omgevingsvisie buitengebied zijn de globale kaders gesteld voor deze ontwikkelingen.
Laarbeek profileert zich als Waterpoort van de Peel en spant zich in voor een aantrekkelijk buitengebied met extensieve en laagdrempelige recreatie. De komende periode wordt verder ingezet op (het faciliteren van) kleinschalige recreatieve functies.

Erfgoed
In 2021 is het nieuwe erfgoedbeleid vastgesteld voor de periode 2021-2026. Hierin is een uitvoeringsprogramma opgenomen. In 2022 worden diverse acties opgepakt zoals het paraplubestemmingsplan archeologie en monumenten en de Kerkenvisie. De inwerkingtreding van de Omgevingswet heeft consequenties voor de bescherming van erfgoed. Om de bescherming goed te waarborgen moeten de nodige acties worden uitgevoerd op korte en lange termijn.

Verkeer
Vanuit de Bereikbaarheidsagenda worden diverse projecten in Laarbeek uitgevoerd zoals de aanleg van diverse snelfietspaden, het opwaarderen van de bushalte bij Bavaria en het oplossen van het knelpunt bij de Beekse brug. Dit knelpunt staat hoog op de politieke agenda. Voor de gewenste oplossing bij de Beekse brug is nog geen overeenstemming met de provincie in verband met de cultuurhistorische waarde van Landgoed Eyckenlust. Er wordt veel overlast ervaren van doorgaand verkeer door de kernen.

Ontwikkelingen

Inhoudelijke ontwikkelingen
De uiteenlopende opgaven en ambities op het gebied van klimaat en energie, verstedelijking en landelijk gebied vragen om een integrale aanpak. Laarbeek zet hierbij primair in op de processen binnen de MRE (Ontwikkelstrategie Zuidoost Brabant) en de subregio Peel, waar wij (samen met andere perifere gemeenten) tot passende kaders willen komen.

Tegelijkertijd legt de provincie een zogenaamde 'Ruimtelijke Puzzel' op het gebied van Duurzaamheid en Energie, Verstedelijking en Landelijk gebied.
Hierin dienen beleidsontwikkelingen in het kader van het Provinciaal Meerjarig Investeringsprogramma Energie en Klimaat (PMIEK), het BPLG (Brabants Programma Landelijk Gebied), het BO Mirt (Meerjarenprogramma Infrastructuur, Ruimte en Transport) en het Ontwikkelperspectief voor NOVEX De Peel (en NOVEX Stedelijk Brabant) een plaats te krijgen. Deze Ruimtelijke Puzzel wordt vertaald in de afspraken tussen Provincie Noord-Brabant en het Rijk (het zogenaamde Ruimtelijk Arrangement). Vanaf 2024 dienen de gemeenten deze ruimtelijke en financiële afspraken uit te werken op (sub)regionaal en lokaal niveau.

Binnen onze eigen gemeentegrenzen zijn we inmiddels bezig met het opstellen van de Omgevingsvisie Kernen. Voor het stukje buitengebied zullen het BPLG en de nieuwe stoppersregeling LBV veel impact hebben.

Onze woningmarktopgave pakken we voortvarend op. In januari 2023 zijn de nieuwe prijsgrenzen vastgesteld en in maart 2023 is de Woondeal getekend. Hierin wordt gewerkt met een minimale woningbouwopgave in plaats van maximering van contingenten. We willen meer sociale huur en tweederde van de nieuwbouwwoningen moet in de categorie betaalbaar vallen. Een en ander is doorvertaald in het in oktober '23 vastgestelde Beleidskader Wonen (inclusief Woonzorgvisie).

De toenemende drukte op de wegen, onze zorg om de verkeersongevallencijfers, het onverminderde streven naar mobiliteitstransitie hebben eveneens onze volle aandacht. De N279, Deense Hoek en Beekse Brug en snelfietspaden moeten wat ons betreft zo snel mogelijk worden aangepakt. In november 2022 is de Regiodeal gesloten op basis waarvan (inclusief cofinanciering) 1,6 miljard wordt geïnvesteerd in de bereikbaarheid van de Brainportregio. In deze begroting reserveren we de Laarbeekse bijdrage voor dit eerste maatregelenpakket. Intussen is subregio Oost bezig met apart maatregelenpakket mobiliteit om ook in de periferie de bereikbaarheid te garanderen. Zelf zijn we inmiddels gestart met ons eigen Integrale Verkeersonderzoek.

Dit 'schaken op meerdere borden' vraagt veel van Laarbeek. Niet alleen in het kader van lopende opgaven en projecten maar ook op het punt van regionale afstemming en planvorming.

Professionalisering en intensivering regionale samenwerking
In MRE verband wordt vanaf 2024 vanuit de bestaande budgetten een programmabureau ingericht, dat de beleidsinzet en –ontwikkeling vanuit ZuidOost Brabant een impuls zal geven. Ook op subregionaal niveau hebben we behoefte aan een professionaliseringsslag. In deze begroting maken we middelen vrij om de samenwerking tussen de Peelgemeenten in het ruimtelijk domein te professionaliseren en effectiever te maken. We dragen financieel bij aan een peel programmamanager en werken als gemeenten onderling nog beter samen om een antwoord te vinden op de vele (boven)regionale beleidsontwikkelingen.

Hoe gaan we hier mee om?
De afgelopen maanden is inzicht en overzicht gecreëerd om onze doelen en te prioriteren in aanloop naar de Kadernota. Die inventarisatie laat opnieuw zien dat er teveel werk ligt voor de beschikbare ambtelijke capaciteit. Binnen de afdeling Leefomgeving is sprake van een stuwmeer aan projecten. Het stopzetten of temporiseren daarvan is niet alleen onwenselijk met het oog op de door ons uitgesproken ambities, maar ook vanuit juridische en technisch-inhoudelijke overwegingen (aangegane verplichtingen, operationele verwevenheid).

In een wereld gekenmerkt door constante verandering en onvoorspelbaarheid is adaptiviteit een cruciale randvoorwaarde. De afdeling Leefomgeving wil dan ook structureel gaan werken met een vaste formatie en een flexibele schil. Door de flexibele schil van inhuur kan de Afdeling Leefomgeving beter inspelen op de uitdagingen van de moderne wereld en de behoeften van de samenleving. Het biedt de nodige flexibiliteit en wendbaarheid om te kunnen anticiperen op veranderingen en zorgt ervoor dat de organisatie sterker wordt, zelfs in tijden van onzekerheid. De flexibele schil zal voor het grootste deel kostendekkend zijn. Denk hierbij aan de aanstelling van projectleiders die de kosten voor het grootste deel terugverdienen vanuit de inkomsten van bijvoorbeeld projecten, anterieure overeenkomsten of legesopbrengsten van principeverzoeken. Deze inkomsten worden weer gebruikt om voor de inhuur van personeel in de flexibele schil.

Het is de inschatting dat het ongeveer twee jaar duurt om de hierboven beschreven methode goed te borgen in de organisatie. Tot die tijd willen we zo goed mogelijk invulling blijven geven aan de huidige projecten en de ambities uit het bestuursakkoord. Daarvoor is ook nu al een flexibele schil aanwezig en die hebben we nodig om te blijven doen wat we nu doen. De incidentele budgetten die we in 2022 en 2023 hadden om mensen in te huren zijn vanaf 2024 niet meer beschikbaar. Op basis van een analyse van de huidige projecten en de benodigde capaciteit wordt daarom voor 2024 en 2025 jaarlijks een incidenteel bedrag gevraagd van € 550.000. Vanaf 2026 moet de flexibele schil 'zichzelf in stand houden'. Voor dat bedrag voeren we in 2024 en 2025 een aantal projecten uit. Deze zijn bij het raadsvoorstel als afzonderlijke bijlage toegevoegd. Als er extra projecten uitgevoerd moeten worden moet er een project van deze lijst af of moet er extra geld voor inhuur bij.

Met deze nieuwe werkwijze voorkomen we dat een prioriteringsdiscussie nu leidt tot vertraging op lopende projecten. Dat is niet alleen operationeel en juridisch onwenselijk maar is ook maatschappelijk onverkoopbaar. Het instellen van een zichzelf in stand houdende flexibele schil zorgt tegelijkertijd voor scherpte in het onderscheid tussen structurele en incidentele werkzaamheden, en leidt tegelijkertijd tot de zo wenselijke prioritering naar de toekomst toe.

Ambities

A. Laarbeek blijft zich profileren als een landelijke, zelfbewuste gemeente die haar positie op korte afstand van Helmond en Eindhoven benut door te werken aan een aantrekkelijk buitengebied en woon- en leefklimaat. Aantrekkelijk voor zowel de inwoner als de (stedelijke) recreant die rust en ruimte ambieert (Profielschets Omgevingsvisie Buitengebied). Groei van het aantal woningen en inwoners is geen doel op zich.
B. Tot behoud van het dorpse karakter van de kernen wordt terughoudend omgegaan met het bebouwen van open plekken. Er dient in de kernen een goede balans te worden gezocht tussen woningbouw, groenbehoud, groenbeleving, speelvoorzieningen en klimaatadaptatie (waaronder waterretentie).
C. We zetten in op behoud van de eigen identiteit van de vier Laarbeekse kernen.
D. In het kader van de aanstaande inwerkingtreding van de Omgevingswet wordt toegewerkt naar één omgevingsvisie en één omgevingsplan voor het gehele grondgebied van Laarbeek.
E. We blijven streven naar kansen en nieuwe economische dragers voor vrijkomende agrarische bedrijfsgebouwen.
F. Laarbeekse jongeren en ouderen hebben de mogelijkheid om in hun eigen dorp passende woningen te kopen of te huren. Het aandeel jongeren en ouderen in de vier kernen dient zoveel mogelijk op peil te worden gehouden.
G. We streven bij bestaande en nieuwe woonbuurten naar de aanwezigheid van groen op korte afstand voor iedereen.
H. Wateroverlast ten gevolge van de klimaatverandering wordt zoveel als technisch en financieel mogelijk, voorkomen en teruggedrongen.
I. We blijven investeren in de ombouw naar en het onderhoud van een toekomstbestendige openbare ruimte.
J. We zetten in op het verankeren van duurzaamheid in alle beleidsonderwerpen en het aanbrengen van focus in concrete duurzaamheidsdoelstellingen.
K. We beschermen het erfgoed en houden het in stand.
L. We werken aan een verbeterde bereikbaarheid en beperken, in het kader van de leefbaarheid, de ervaren verkeersoverlast.
M. We stimuleren recreatief en functioneel fietsverkeer.

3.1 Speerpunten

Wat willen we bereiken?

3.01 Tussen de kernen Lieshout, Aarle-Rixtel, Beek en Donk en Mariahout wordt een bebouwingsvrije zone in acht genomen om te voorkomen dat deze kernen sluipenderwijs naar elkaar groeien. Doel is dat de kernen - met behoud van een eigen identiteit - zelfstandig waarneembaar blijven en niet visueel-ruimtelijk versmelten.

3.02 Bij het proces rond de gebiedsontwikkeling aan de Heuvel in Lieshout is niets doen geen optie. We gaan voor het beste plan voor Lieshout. Het plan wordt naast verlevendiging, stedenbouwkundige inpassing en verkeersveiligheid, ook getoetst aan haalbaarheid, betaalbaarheid en draagvlak. De politieke beoordeling is voor de partijen een vrije kwestie in een open debat.

3.03 Wij stellen een Omgevingsvisie op voor de kernen die door de raad vóór 1 januari 2025 moet zijn vastgesteld. Het centrale thema hierin is meer integrale aandacht voor wonen, klimaat, water en groen binnen de bebouwde kom.

3.04 De beleidslijnen zoals verwoord in de beide omgevingsvisies voor het buitengebied en de kernen, worden in een omgevingsplan geïmplementeerd.

3.05 De Brede Plattelandsbestemming wordt uitgewerkt zoals verwoord in de vastgestelde Omgevingsvisie Buitengebied. Doel hiervan is meer juridische ruimte te bieden voor omzetting naar een andere functie in het buitengebied, zonder kostbare en tijdrovende procedures.

3.06 Landelijke en provinciale regels zijn leidend voor de landbouw. Wel stimuleren we boeren en tuinders om hun bedrijfsvoering te verduurzamen.

3.07 De gemeente wordt overspoeld met woningbouwinitiatieven. Het aantal woningen dat hiermee gepaard gaat overstijgt de woningbehoefte op de lange termijn. We maken in 2022 daarom ingrijpende keuzes in het woningbouwprogramma om de ontwikkeling van kansrijke projecten, in lijn met onze ambities in de Woonvisie, mogelijk te maken.

3.08 Bij inbreiding wordt allereerst ingezet op herbestemming, transformatie of vervanging van bestaande gebouwen, met name gericht op het bereiken van de doelstellingen in de Woonvisie.

3.09 Bij het streven om meer groen in de nabijheid van woningen te handhaven of te realiseren, geldt de 3-30-300 regel als denkrichting.

3.10 Bij nieuwe gebiedsontwikkelingen wordt natuur-inclusiviteit van bebouwing en openbare ruimte als norm gehanteerd.

3.11 In afspraken met gebiedsontwikkelaars wordt bij de toewijzing van koop- en huurwoningen ingezet op voorrang voor de eigen inwoners, personen met een economische binding en spijtoptanten. Bij de uitgifte van gemeentelijke gronden worden eveneens de (juridische) mogelijkheden hiervoor benut. Daarnaast integreren we zelfbewoningsplicht in ons beleid.

3.12 Er worden onderhoudsplannen opgesteld voor het openbaar groen, waarbij groenbeleving, biodiversiteit en klimaatadaptatie leidende principes zijn.

3.13 We werken aan een normering voor een toekomstbestendige inrichting van de openbare ruimte, waarbij rekening wordt gehouden met mensen met een geestelijke of fysieke beperking.

3.14 Bij het terugdringen van wateroverlast ten gevolge van clusterbuien wordt ingespeeld op kansen (grondverwerving), maar worden inwoners ook gestimuleerd om hun eigen verantwoordelijkheid te nemen.

3.15 Op het gebied van grootschalige opwek van energie wordt in beginsel ingezet op bewezen en effectieve maatregelen. Besparende maatregelen en zonnepanelen op het dak worden met voorrang gestimuleerd.

3.16 Bij de eventuele plaatsing van windmolens is voldoende draagvlak een vereiste, met lokaal eigenaarschap als uitgangspunt. Daarbij worden de resultaten en conclusies van de omgevingsdialoog meegenomen.

3.17 De gemeente blijft investeren in regionale samenwerking op het gebied van toerisme en recreatie. Laarbeek wordt als onderdeel van Land van de Peel gepromoot.

3.18 We zetten in op het versterken van de natuur en landschap van Laarbeek, met het oog op het bevorderen van de biodiversiteit, met als zwaartepunten 't Gulden Land en de tweede fase van waterhouderij De Blauwe Poort. 't Gulden Land wordt in goede samenwerking met de gemeente Helmond en Waterschap Aa en Maas gecontinueerd.

3.19 We vinden de bescherming en instandhouding van het erfgoed in het algemeen en van Landgoed Eyckenlust, Landgoed Croy en Missieklooster Heilig Bloed erg belangrijk. Hierbij geldt 'behoud door ontwikkeling' als uitgangspunt.

3.20 Het paraplubestemmingsplan archeologie en monumenten en de Kerkenvisie worden opgesteld.

3.21 In verband met het grote aantal verkeersuitdagingen binnen het grondgebied van Laarbeek, wordt een Integrale Verkeersstudie verricht, met daarin een doorkijk naar en afstemming met de regionale verkeersproblematiek en de kansrijke inbreidings- en uitbreidingslocaties. In deze studie worden ook onderwerpen als de Sonseweg en de ervaren verkeersoverlast in de kernen meegenomen.

3.22 We accepteren een 2x2-baans N279, indien nut en noodzaak (Ladder van Verdaas) op basis van actuele cijfers zijn aangetoond.

3.23 Bij de planontwikkeling voor de N279 wijzen wij een omleiding rond Dierdonk, hetgeen nieuw asfalt betekent, af.

3.24 De aansluiting van de N615 op de N279 (fly-over) en de aansluiting van de Peeleindseweg op de N615 (rotonde) worden bij voorrang met een hoge urgentie geprioriteerd.

3.25 We streven naar het oplossen van het verkeersknelpunt bij de Beekse brug.

3.26 Afspraken toegevoegd die niet in het raadsprogramma waren opgenomen.

Wat gaan we daar voor doen?

3.02	Bij het proces rond de gebiedsontwikkeling aan de Heuvel in Lieshout is niets doen geen optie. We gaan voor het beste plan voor Lieshout. Het plan wordt naast verlevendiging, stedenbouwkundige inpassing en verkeersveiligheid, ook getoetst aan haalbaarheid, betaalbaarheid en draagvlak. De politieke beoordeling is voor de partijen een vrije kwestie in een open debat.	
	Uitvoering aanpak parkeerknelpunten zuidzijde Lieshout	*Planning*
	Op basis van de eind 2023 of begin 2024 vastgestelde kaders wordt een omgevingsplan procedure doorlopen waarna aanbesteding en uitvoering kunnen plaatsvinden.	12 - 2027
	Ontwikkeling Heuvel Lieshout	*Planning*
	Op basis van de eind 2023 of begin 2024 vastgestelde kaders wordt de openbare ruimte al dan niet gefaseerd heringericht.	12 - 2027
3.03	Wij stellen een Omgevingsvisie op voor de kernen die door de raad vóór 1 januari 2025 moet zijn vastgesteld. Het centrale thema hierin is meer integrale aandacht voor wonen, klimaat, water en groen binnen de bebouwde kom.	
	Omgevingsvisie voor kernen	*Planning*
	De omgevingsvisie voor de kernen dient wettelijk door de raad te worden vastgesteld vóór 1 januari 2025. Het project is in januari 2023 opgestart. Omdat voor de besluitvorming (vaststelling) een periode van zes maanden noodzakelijk wordt geacht, is als deadline voor het concept 1 juli 2024 aangehouden. In deze 18 beschikbare maanden zullen diverse belanghebbenden worden betrokken bij de totstandkoming van een samenhangende visie op de fysieke leefomgeving. Ook gezondheid, veiligheid en cultureel erfgoed worden nadrukkelijk hierbij betrokken. Vanzelfsprekend wordt ook de gemeenteraad op diverse momenten aangehaakt bij het proces.	12 - 2024
3.07	De gemeente wordt overspoeld met woningbouwinitiatieven. Het aantal woningen dat hiermee gepaard gaat overstijgt de woningbehoefte op de lange termijn. We maken in 2022 daarom ingrijpende keuzes in het woningbouwprogramma om de ontwikkeling van kansrijke projecten, in lijn met onze ambities in de Woonvisie, mogelijk te maken.	
	Gebiedsontwikkeling Hoek Oranjelaan - Lieshoutseweg	*Planning*
	Het project Hoek Oranjelaan - Lieshoutseweg (als onderdeel van het project De Beekse Akkers I) is in 2022 opgestart. In 2024 wordt een omgevingsdialoog opgestart en wordt resterend archeologisch onderzoek gedaan. Ook wordt een bidbook opgesteld met inbegrip van beeldkwaliteitseisen. Aansluitend wordt een ontwikkelingscompetitie opgestart en uitgevoerd om zo tot een passende invulling te komen. Uiteindelijk moet op basis daarvan een anterieure overeenkomst met de winnende ontwikkelaar worden gesloten.	12 - 2025

3.08	Bij inbreiding wordt allereerst ingezet op herbestemming, transformatie of vervanging van bestaande gebouwen, met name gericht op het bereiken van de doelstellingen in de Woonvisie.	
	Gebiedsontwikkeling De Klokkengieterij	*Planning*
	Ontwikkelaar Interesting Vastgoed is bezig met optimalisatie van het bouwplan, de voorbereiding op het bouwrijpmaken (bijvoorbeeld het archeologisch onderzoek) en de aanvraag van de omgevingsvergunning. De gemeente is vanaf nu voor een belangrijk deel facilitair in dit traject. Het is daarom lastig voor de gemeente om zich te verbinden aan concrete acties en een planning.	07 - 2025
	Herontwikkeling Baverdestraat Lieshout	*Planning*
	In het eerste kwartaal van 2024 wordt het bestemmingsplan inzake de herontwikkeling Baverdestraat voorgelegd aan de gemeenteraad voor vaststelling.	04 - 2024
	Voldoende huurwoningen en betaalbare woningen	*Planning*
	In de Woondeal is overeengekomen dat Laarbeek tot 2030 minimaal 735 woningen gaat bouwen met als programmering minimaal 30% sociale huur, minimaal 37% middeldure huur en/of betaalbare koop (2/3 betaalbaar). Binnen deze kaders streven wij ernaar om minimaal 400 levensloopbestendige woningen te realiseren. In het in oktober 2023 vastgestelde Beleidskader Wonen heeft de raad zich hieraan gecommitteerd.	12 - 2030
3.12	Er worden onderhoudsplannen opgesteld voor het openbaar groen, waarbij groenbeleving, biodiversiteit en klimaatadaptatie leidende principes zijn.	
	Herziening bomenbeleid	*Planning*
	De ambities met betrekking tot klimaatadaptatie, leefbaarheid en biodiversiteit uit het bestuursakkoord worden doorvertaald in het bomenbeleid. Daarvoor wordt een herziening (op onderdelen) van het bomenbeleidsplan aan de raad voorgelegd.	10 - 2024
	Baggeren watergangen en sloten	*Planning*
	Uitvoering geven aan de jaarschijf 2020 van het in 2019 vastgestelde beheerplan onderhoud watergangen en sloten.	12 - 2024
3.14	Bij het terugdringen van wateroverlast ten gevolge van clusterbuien wordt ingespeeld op kansen (grondverwerving), maar worden inwoners ook gestimuleerd om hun eigen verantwoordelijkheid te nemen.	
	Waterberging en groen Oranjelaan	*Planning*
	We realiseren een waterberging in het groengebied tussen Oranjelaan en Beekerheide in Beek en Donk. Dit combineren we met een herinrichting van deze hoofdgroenstructuur. Water afkomstig van bedrijventerrein Beekerheide kan duurzaam worden geborgen en we verhogen de biodiversiteit en kwaliteit van de leefomgeving. Met diverse betrokkenen maken we een plan dat in 2023/2024 uitgevoerd wordt.	07 - 2024

3.17	De gemeente blijft investeren in regionale samenwerking op het gebied van toerisme en recreatie. Laarbeek wordt als onderdeel van Land van de Peel gepromoot.	
	Uitvoeringsprogramma recreatie en toerisme 2023-2024	*Planning*
	In 2024 worden de acties uit uitvoeringsprogramma recreatie en toerisme uitgevoerd. Dit uitvoeringsprogramma is onderdeel van het Programma recreatie en toerisme dat is vastgesteld door het college.	12 - 2024
3.18	We zetten in op het versterken van de natuur en landschap van Laarbeek, met het oog op het bevorderen van de biodiversiteit, met als zwaartepunten ’t Gulden Land en de tweede fase van waterhouderij De Blauwe Poort. ’t Gulden Land wordt in goede samenwerking met de gemeente Helmond en Waterschap Aa en Maas gecontinueerd.	
	EVZ/beekherstelproject Blauwe Poort fase 2	*Planning*
	Rond de Aa, de Boerdonkse Aa en de Snelle Loop zijn inmiddels voldoende gronden verworven om samen met waterschap Aa en Maas een EVZ aan te legen en beekherstelproject te kunnen starten. In 2023 ronden we de planvorming en voorbereiding af zodat uitvoering eind 2023 of in 2024 kan plaatsvinden.	12 - 2024
	Visie 't Gulden land realiseren	*Planning*
	De visie voor ’t Gulden Land is in 2019 vastgesteld door de gemeenteraad. De gebiedsontwikkeling in ’t Gulden Land draagt sterk bij aan de positionering van Laarbeek als Waterpoort van de Peel. Samen met de partners Waterschap Aa en Maas en gemeente Helmond zijn we sinds 2022 gestart met verschillende deelprojecten, waaronder natuurontwikkeling in de Kop van Aarle-Rixtel. In de komende jaren krijgt 't Gulden Land vorm als natuur- en recreatiegebied.	12 - 2026
3.19	We vinden de bescherming en instandhouding van het erfgoed in het algemeen en van Landgoed Eyckenlust, Landgoed Croy en Missieklooster Heilig Bloed erg belangrijk. Hierbij geldt ‘behoud door ontwikkeling’ als uitgangspunt.	
	Uitvoeringsprogramma erfgoedbeleid	*Planning*
	Het geactualiseerde erfgoedbeleid (Een erfenis aan verhalen) voor 2021-2026 is in september 2021 vastgesteld door de raad. In het bijhorende uitvoeringsprogramma zijn acties per ambitie opgenomen tot en met 2026 . Het uitvoeringsprogramma is gevoed met ideeën van inwoners, bestuur en ambtelijk betrokkenen. Voor komend jaar staan acties als het opstellen van een kerkenvisie Laarbeek en paraplubestemmingsplan archeologie op het programma.	12 - 2026
3.20	Het paraplubestemmingsplan archeologie en monumenten en de Kerkenvisie worden opgesteld.	
	Cultuurhistorische waardevolle panden	*Planning*
	Er wordt beleid ontwikkeld zodat met betrekking tot cultuurhistorische waardevolle panden in het buitengebied afwegingen kunnen worden gemaakt. Onderdeel hiervan is een herijking van de lijst.	12 - 2024

3.21	In verband met het grote aantal verkeersuitdagingen binnen het grondgebied van Laarbeek, wordt een Integrale Verkeersstudie verricht, met daarin een doorkijk naar en afstemming met de regionale verkeersproblematiek en de kansrijke inbreidings- en uitbreidingslocaties. In deze studie worden ook onderwerpen als de Sonseweg en de ervaren verkeersoverlast in de kernen meegenomen.	
	Inpassingsplan N279	*Planning*
	De uitspraak van Raad van State is inmiddels geweest waardoor het inpassingsplan van tafel is. In Noordoost-Brabant moet een goed functionerend wegennet, de zogeheten Robuuste Rand, de druk op het onderliggend wegennet verminderen en sluipverkeer voorkomen. In dat kader denkt Laarbeek binnen de Stuurgroep N279 actief mee over de hernieuwde aanpak van deze provinciale verkeersader. Met behulp van een Brede Belangen Benadering (BBB) wordt gezocht naar consensus in plaats van compromissen. Gelijktijdig met de aanpak van de N279 nemen we ook gemeentelijke projecten mee zoals de aansluiting Peeleindseweg - N272.	12 - 2024
	Opstellen integraal verkeersplan	*Planning*
	In verband met het grote aantal verkeersuitdagingen binnen het grondgebied van Laarbeek wordt een Integrale Verkeersstudie verricht, met daarin een doorkijk naar en afstemming met de regionale verkeersproblematiek en de kansrijke in- en uitbreidingslocaties. In deze studie worden ook onderwerpen als de Sonseweg en de ervaren verkeersoverlast in de kernen meegenomen.	07 - 2024
3.26	Afspraken toegevoegd die niet in het raadsprogramma waren opgenomen.	
	Jaarlijkse rapportage duurzaamheidsagenda	*Planning*
	De Laarbeekse duurzaamheidsagenda omschrijft aan de hand van 6 thema's welke activiteiten/projecten we uitvoeren op het vlak van duurzaamheid. Jaarlijks rapporteren we de stand van zaken en brengen we de raad in de positie om de prioriteiten voor het volgende jaar aan te geven.	12 - 2024

3.2 Financiën

	Rekening	Begroting		Meerjarenbegroting		
bedragen x 1.000	**2022**	**2023**	**2024**	**2025**	**2026**	**2027**
Lasten	-10.143	-14.984	-11.857	-11.755	-10.943	-11.053
Cultureel erfgoed	-109	-128	-105	-105	-105	-102
Economische promotie	-178	-887	-233	-230	-230	-230
Media	-392	-420	-385	-385	-365	-365
Milieubeheer	-1.946	-4.114	-2.680	-2.484	-2.061	-2.044
Musea	-21	-23	-22	-22	-22	-22
Openbaar groen en (openlucht) recreatie	-2.474	-3.382	-3.095	-3.110	-3.147	-3.184
Recreatieve havens	-4	-18	-5	-5	-5	-5

Ruimte en leefomgeving	-2.052	-2.528	-1.413	-1.413	-853	-843
Verkeer en vervoer	-2.683	-3.151	-3.553	-3.635	-3.790	-3.892
Wonen en bouwen	-283	-333	-366	-366	-366	-365
Baten	1.767	2.624	1.331	1.335	912	912
Cultureel erfgoed	18	15	14	14	14	14
Media		23				
Milieubeheer	-61	1.403	449	453	30	30
Musea	4	1	1	1	1	1
Openbaar groen en (openlucht) recreatie	223	69	69	69	69	69
Recreatieve havens	1					
Ruimte en leefomgeving	825	623	132	132	132	132
Verkeer en vervoer	141	113	188	188	188	188
Wonen en bouwen	616	377	477	477	477	477
Saldo van baten en lasten	**-8.376**	**-12.360**	**-10.526**	**-10.420**	**-10.031**	**-10.141**
Stortingen in reserves	-2.014	-2.265	-4.830	-1.590	-90	-90
Onttrekkingen aan reserves	2.417	5.583	1.341	770	250	247
Resultaat	**-7.973**	**-9.073**	**-14.015**	**-11.239**	**-9.871**	**-9.984**

Onderstaande tabel geeft de ontwikkeling van de begrotingssaldi weer.

	Begroting	Meerjarenbegroting		
bedragen x € 1.000	**2024**	**2025**	**2026**	**2027**
Primitieve begroting 2023-2026	**-9.857**	**-10.059**	**-8.658**	**-8.716**
1e Tussenrapportage 2023	51	51	51	51
Kadernota 2024	-2.779	-1.155	-1.202	-1.184
2e Tussenrapportage 2023	-5	-5	-5	-5
Startpositie Meerjarenbegroting 2024-2027	**-12.589**	**-11.168**	**-9.813**	**-9.854**
Nieuw beleid	-220	-20	-10	0
Bestaand beleid	-860	290	290	205
Gemeentefonds	-5	-5	-5	-5
Dekkingsplan	52	52	52	52
Kapitaallasten	20	20	20	20
Overige mutaties	-412	-408	-405	-402
Saldo Meerjarenbegroting 2024-2027	**-14.015**	**-11.239**	**-9.871**	**-9.984**

Toelichting financiële mutaties

Onderstaande tabel laat de mutaties uit de Programmabegroting 2024 zien.

bedragen x € 1.000	Begroting 2024	Meerjarenbegroting 2025	2026	2027
Nieuw beleid	**-220**	**-20**	**-10**	**0**
Programmamanager voor de Peelgemeenten	**-20**	**-20**	**-10**	**0**
Lasten	-20	-20	-10	0

We werken intensief samen in de Peel-regio in het grotere geheel van de MRE-regio om de ruimtelijke ordeningsvraagstukken in de komende jaren goed in te kunnen vullen. Om met elkaar goed standpunten te bepalen en ons deel daarin als Peelgemeenten ook de projecten en opgaven te realiseren waar we samen en iedere gemeente individueel voor staan, investeren we gezamenlijk in de professionalisering van de samenwerking, waaronder de aanstelling van een programmamanager voor de Peelgemeenten voor de duur van 3 jaar.

Soortmanagementplan (SMP)	**-200**	**0**	**0**	**0**
Lasten	-200	0	0	0

In het kader van de uitvoering van het klimaatakkoord wordt er in Nederland vol ingezet op het zoveel mogelijk isoleren van woningen om energie te besparen. Laarbeek gaat meedoen aan het regionale project Groene Zone Isoleren. Hieraan kan iedere inwoner meedoen. Daarnaast ontvangt de gemeente ruim € 400.000 van het Rijk om uitvoering te geven aan het Nationaal Isolatie Programma (NIP). Dat is bedoeld om de doelgroep die isolatie van de eigen woning niet kan betalen te ondersteunen.
Door een recente uitspraak van de Raad van State is duidelijk geworden dat je vóórdat je mag isoleren eerst een flora en faunaonderzoek moet doen en eventuele maatregelen moet nemen. In de spouwmuur en/of onder het dak kunnen immers beschermde vleermuizen en/of vogels zitten. Bij individuele woningen zijn de kosten hiervan hoger dan van het isoleren zelf. Dat wordt dus praktisch onwerkbaar. De enige oplossing hiervoor is het opstellen van een zogenaamd Soortmanagementplan (SMP). Via zo'n plan wordt voor een groter gebied (bijvoorbeeld alle dorpskernen of zelfs de hele gemeente) geïnventariseerd welke beschermde diersoorten er voorkomen en welke maatregelen op voorhand getroffen kunnen worden om te voorkomen dat de wet Natuurbescherming wordt overtreden. Als we besluiten om een SMP op te stellen, is de kans groot dat we van de provincie eerder toestemming (ontheffing wet Natuurbescherming) krijgen om toch al te starten met woningisolatieprojecten. Daardoor blijft het project Groene Zone Isoleren uitvoerbaar en kan ook invulling gegeven worden aan het NIP. Zonder SMP kan het op grote schaal isoleren van woningen praktisch gezien niet worden uitgevoerd. De Rijksbijdrage voor het NIP zal in dat geval terugbetaald moeten worden.

Bestaand beleid	**-860**	**290**	**290**	**205**
Correctie bijdrage Bereikbaarheid Brainport	**-850**	**300**	**300**	**215**
Lasten	-870	280	250	165
Baten	20	20	50	50

In de Kadernota 2024 is de bijdrage aan de reserve bereikbaarheidsagenda voor de 10-jarige bijdrage aan bereikbaarheid Brainport als een structurele mutatie ingebracht. Dit corrigeren we nu in één incidentele storting in 2024.
Daarnaast is in de Kadernota 2024 per abuis het totaalbedrag niet goed opgenomen. Het bedrag is € 35.000 hoger en direct meegenomen in deze mutatie.

Schoonmaken wegen		**-10**	**-10**	**-10**	**-10**
	Lasten	-10	-10	-10	-10

Op basis van de begroting 2024 van gemeenschappelijke regeling Blink vindt een verhoging van het budget voor schoonmaken van wegen plaats voor een bedrag van € 10.000.

Gemeentefonds		**-5**	**-5**	**-5**	**-5**
Verwerking septembercirculaire 2023 Gemeentefonds		**-5**	**-5**	**-5**	**-5**
	Lasten	-5	-5	-5	-5

De verwerking van de septembercirculaire 2023 gemeentefonds laat over de jaren 2024 t/m 2027, ná diverse opgenomen bijstellingen, over alle jaren een budgettair voordeel zien.
Daarbij is rekening gehouden met bijstellingen op de volgende onderdelen:
- € 174.000 in 2024 en verder als bijstelling indexatie loonsom personeel
- € 5.000 in 2024 en verder als budget voor Europese richtlijn energieprestatie gebouwen (EPBD III)
- € 7.000 in 2024 t/m 2026 als budget voor Veilig wonen (Impulsgelden Weerbaar Bestuur)
- € 8.000 in 2024 en verder als budget Participatiemiddelen (deel Wsw)
- € 4.000 in 2024 en verder als budget Rijksvaccinatieprogramma
- € 34.000 in 2024 als budget voor Bijzondere bijstand en Vroegsignalering
- Bijstelling te realiseren taakstelling in 2027 met € 100.000 naar € 500.000 als besparing lasten Jeugdzorg (afgeleide van de Hervormingsagenda)

De diverse budgetbijstellingen leiden tot mutaties in de programma's 1, 3, 5 en 6.

Dekkingsplan		**52**	**52**	**52**	**52**
Taakstelling besparing diverse budgetten		**52**	**52**	**52**	**52**
	Lasten	52	52	52	52

Dit is onderdeel van de taakstelling in het kader van het scherper begroten zoals in de Kadernota is voorgesteld. Hier is bij diverse programma’s invulling aan gegeven. Om niet een aantal malen dezelfde toelichting te geven, wordt hiervoor kortheidshalve verwezen naar onze financiële samenvatting waarin deze taakstelling als onderdeel van het dekkingsplan is toegelicht.

3.3 Beleidsindicatoren

Beleidsindicator	verplicht volgens BBV j/n	meet eenheid	actualiteit	Laarbeek	gemiddelde gemeente < 25.000 inwoners
Gemiddelde WOZ-waarde	Ja	Duizend euro	2022	€ 340	€ 342
Nieuw gebouwde woningen	Ja	per 1.000 woningen	2022	4,8	8,9
Demografische druk	Ja	%	2023	79,5	80,5
Gemeentelijke woonlasten eenpersoonshuishouden	Ja	€	2023	866	897
Gemeentelijke woonlasten meerpersoonshuishouden	Ja	€	2023	933	985

3.4 Investeringen

Onderstaande tabellen geven de investeringen voor het begrotingsjaar 2024 weer en de meerjarenbegroting 2025-2027.

Investeringsplan 2024 *bedragen x € 1.000*

Omschrijving	Jaar investering	Programma	Bruto investerings-budget
Speelruimteplan	2024	3	61
Centrumontwikkeling Lieshout	2024	3	940
Herstel historische verbindingen Eyckenlust - B&D	2024	3	650
Openbare verlichting cfm beleidsplan	2024	3	369

Investeringsplan 2025 t/m 2027			*bedragen x € 1.000*
Omschrijving	**Jaar investering**	**Programma**	**Bruto investerings-budget**
Speelruimteplan	2025	3	61
Openbare verlichting cfm beleidsplan	2025	3	384
Speelruimteplan	2026	3	61
Openbare verlichting cfm beleidsplan	2026	3	399
Speelruimteplan	2027	3	61
Openbare verlichting cfm beleidsplan	2027	3	415

Programma 4 Economie en werkgelegenheid

Portefeuillehouders

Wethouder Briels
Wethouder Slaets-Sonneveldt
Wethouder Van den Berkmortel

Bestuursakkoord 2022-2026

Regionale schaalsprong
Onze regio staat aan de vooravond van een forse schaalsprong: een nieuwe ontwikkelfase die mede wordt ingegeven door de snelle groei van de bedrijven in de Brainportregio. De verwachte groei van onze industriële bedrijven tot 2030 en verder is dermate groot, dat dit ook impact zal hebben op het woon- en leefklimaat in onze regio en in onze gemeente.

Bedrijfskavels
De uitgifte van bedrijfskavels is de afgelopen jaren versneld. Bedrijventerrein Bemmer IV is zo goed als uitverkocht en er is meer vraag naar kavels dan aanbod. Dat geldt voor de gehele regio. In de toekomst is het mogelijk gewenst om een onderzoek op te starten naar de mogelijkheden om vraag en aanbod meer op elkaar af te stemmen.

Detailhandel
De detailhandel in Laarbeek staat onder druk. De belangrijkste oorzaken zijn toenemende mobiliteit, internetmogelijkheden, schaalvergroting en de behoefte aan recreatief winkelen. De winkels in Laarbeek hebben vooral een lokale functie en zijn van belang voor een leefbare woonomgeving voor alle inwoners, maar ook voor economie en werkgelegenheid. Het is belangrijk de winkelstructuur te bewaken en het winkelen door inwoners in de eigen kernen te stimuleren.

Stichting Ondernemersfonds
Laarbeek heeft sinds 2017 een ondernemersfonds. Het is een initiatief van Parkmanagement Laarbeek, CentraManagement Laarbeek en ZLTO. Het fonds is bedoeld om georganiseerd ondernemerschap in staat te stellen om collectieve zaken structureel te financieren en daarmee de economie in Laarbeek te versterken.

Ontwikkelingen

Regionale opgaven
De economische dynamiek in Zuidoost Brabant zorgt (naast de druk op woningen en voorzieningen) niet alleen voor een forse groei van de werkgelegenheid, maar stelt Brainport Eindhoven ook voor forse opgaven op het gebied van economische infrastructuur. Zowel de HTSM-sector (hightech systemen en materialen) als hun toeleveranciers groeit hard, wat een forse vraag aan nieuwe werklocaties oplevert.
Laarbeek heeft zich ingespannen om het Regionaal Bedrijventerrein Brainport een stapje dichterbij te brengen. Inmiddels is de locatie keuze voor het RBT bekend. Komend jaar wordt dit plan in regioverband uitgewerkt zodat het regionaal bedrijfsleven weer uit de voeten kan. Binnen Laarbeek gaan we op zoek naar een nieuwe locatie voor onze lokale behoefte.

Onze inzet op het punt van bereikbaarheid (o.a. N279, Beekse Brug en snelfietspaden) is ook voor het Laarbeekse bedrijfsleven van belang. Deze inzet, en onze inzet t.a.v. bijv. Recreatie en Toerisme en Centrumplan Lieshout, vindt u terug in programma 3.

Ambities

A. Er zijn voldoende bedrijfskavels beschikbaar in Laarbeek en in de regio.
B. We nemen een actieve houding aan in het versterken van de winkelcentra en het tegengaan van leegstand van centrumpanden.
C. Arbeidsmigranten worden op een menswaardige manier gehuisvest.

4.1 Speerpunten

Wat willen we bereiken?

4.01 De gemeente ondersteunt de realisatie van een regionaal bedrijventerrein in de regio en zet tevens in op uitbreiding van bedrijventerrein Bemmer ten behoeve van de lokale behoefte.

4.02 De bestaande Retailnota wordt op actualiteit ververst.

4.03 In ons vestigingsbeleid wordt het bieden van (meer) werkgelegenheid als toewijzingscriterium gehanteerd.

4.04 De gemeente neemt haar verantwoordelijkheid waar het gaat om de huisvesting van arbeidsmigranten, conform recent vastgesteld beleid.

Wat gaan we daar voor doen?

4.01	De gemeente ondersteunt de realisatie van een regionaal bedrijventerrein in de regio en zet tevens in op uitbreiding van bedrijventerrein Bemmer ten behoeve van de lokale behoefte.	
	Toekomstige vestigingslocaties	*Planning*
	Om ook in de toekomst voldoende vestigingsmogelijkheden voor (lokale) bedrijven te hebben onderzoeken we de mogelijkheden voor het ontwikkelen van een nieuw lokaal bedrijventerrein.	12 - 2024

4.2 Financiën

	Rekening	Begroting		Meerjarenbegroting		
bedragen x 1.000	**2022**	**2023**	**2024**	**2025**	**2026**	**2027**
Lasten	-3.114	-9.731	-8.874	-9.591	-8.705	-8.705
Bedrijvenloket en bedrijfsregelingen	-56	-55	-59	-59	-59	-59
Beheer overige gebouwen en gronden	-16	-17	-29	-29	-29	-29
Economische ontwikkeling	-428	-593	-591	-591	-491	-491

Fysieke bedrijfsinfrastructuur	-1.035	-4.304	-4.287	-4.866	-4.245	-4.245
Grondexploitatie (niet bedrijventerreinen)	-1.541	-4.642	-3.788	-3.926	-3.761	-3.761
Vennootschapsbelasting (VpB)	-38	-120	-120	-120	-120	-120
Baten	4.221	10.456	9.610	9.129	8.122	8.109
Bedrijvenloket en bedrijfsregelingen	60	45	45	45	45	45
Beheer overige gebouwen en gronden	30	31	41	41	41	41
Fysieke bedrijfsinfrastructuur	1.329	4.679	4.738	4.910	4.280	4.280
Grondexploitatie (niet bedrijventerreinen)	2.802	5.701	4.787	4.134	3.756	3.744
Saldo van baten en lasten	**1.107**	**725**	**736**	**-462**	**-583**	**-596**
Stortingen in reserves	-631	-2.273	-1.432	-234	-13	
Onttrekkingen aan reserves	297	1.757	120	120	120	120
Resultaat	**773**	**-568**	**-576**	**-576**	**-476**	**-476**

Onderstaande tabel geeft de ontwikkeling van de begrotingssaldi weer.

	Begroting	Meerjarenbegroting		
bedragen x € 1.000	**2024**	**2025**	**2026**	**2027**
Primitieve begroting 2023-2026	**-560**	**-560**	**-460**	**-460**
1e Tussenrapportage 2023	2	2	2	2
Kadernota 2024	18	18	18	18
2e Tussenrapportage 2023	-5	-5	-5	-5
Startpositie Meerjarenbegroting 2024-2027	**-545**	**-545**	**-445**	**-445**
Kapitaallasten	-10	-10	-10	-10
Overige mutaties	-21	-21	-21	-21
Saldo Meerjarenbegroting 2024-2027	**-576**	**-576**	**-476**	**-476**

Toelichting financiële mutaties

Onderstaande tabel laat de mutaties uit de Programmabegroting 2024 zien.

	Begroting	Meerjarenbegroting		
bedragen x € 1.000	**2024**	**2025**	**2026**	**2027**

Er zijn geen mutaties die voor nadere toelichting in aanmerking komen.

4.3 Beleidsindicatoren

De functiemengingsindex (FMI) weerspiegelt de verhouding tussen banen en woningen, en varieert tussen 0 (alleen wonen) en 100 (alleen werken). Bij een waarde van 50 zijn er evenveel woningen als banen. Deze is hieronder weergegeven als indicator.

Beleidsindicator	verplicht volgens BBV j/n	meet eenheid	actualiteit	Laarbeek	gemiddelde gemeente < 25.000 inwoners
Functiemenging	Ja	%	2022	47,3	49,3
Vestigingen (van bedrijven)	Ja	per 1.000 inwoners 15 t/m 64 jaar	2022	188,5	180,3

4.4 Investeringen

Onderstaande tabellen geven de investeringen voor het begrotingsjaar 2024 weer en de meerjarenbegroting 2025-2027.

Investeringsplan 2024			*bedragen x € 1.000*
Omschrijving	**Jaar investering**	**Programma**	**Bruto investerings-budget**
Geen investeringen.			-

Investeringsplan 2025 t/m 2027			*bedragen x € 1.000*
Omschrijving	**Jaar investering**	**Programma**	**Bruto investerings-budget**
Geen investeringen.			-

Programma 5 Gezondheid, welzijn, zorg en onderwijs

Portefeuillehouders

Wethouder Briels
Wethouder Slaets-Sonneveldt

Bestuursakkoord 2022-2026

Decentralisatie en integraliteit
De decentralisatie richting gemeente is de afgelopen jaren steeds verder doorgevoerd en de transitie in het sociaal domein heeft vorm gekregen. De komende jaren ligt het zwaartepunt op het gebied van preventie. Het koersdocument 'Samenwerken door Samen Werken' van de vijf Peelgemeenten - georganiseerd in een gemeenschappelijke regeling - geeft de komende jaren richting met de nadruk op de omgeving en context van de gemeenten.

De integrale aanpak van het sociaal domein heeft zijn vruchten afgeworpen. Door te ontschotten staat er momenteel een sociaal domein waarin over de verschillende leefdomeinen wordt samengewerkt, met als doel de goede en adequate ondersteuning voor onze inwoners. Dit is ook financieel merkbaar, Laarbeek heeft de afgelopen periode hard gewerkt aan een financieel stabieler sociaal domein. We willen maatwerk bieden, toegesneden op de individuele ondersteuningsbehoefte. Van het gelijkheidsbeginsel naar erkende ongelijkheid, het ongelijkheidsbeginsel. Doen wat nodig is in dít geval, in déze situatie binnen déze omstandigheden.
Integrale samenwerking is de sleutel tot het voorkomen van escalaties of het snel de-escaleren. De Wet aanpak meervoudige problematiek sociaal domein (Wams) geeft hier meer handvatten voor. De Wams helpt gemeenten om bij inwoners met 'gestapelde problemen' de regierol te pakken voor een integrale aanpak.

Vroegsignalering
We willen steeds meer aandacht besteden aan de voorkant van het proces. Daarbij is vroegsignalering een belangrijke methodiek. Momenteel is vroegsignalering reeds actief bij schuldhulpverlening; dit wordt breder uitgerold. Ook gaan we meer inzetten op preventie en collectiviteit. Hierdoor hoeven minder inwoners een beroep te doen op specialistische zorg en ondersteuning. Voorbeelden hiervan zijn o.a. de huiskamers in de kernen en de acties rondom Vitaal Laarbeek. Hierin blijven we met onze maatschappelijke partners innoveren en ontwikkelen op basis van de behoeften binnen de samenleving.

Eenzaamheid
Je goed voelen wordt voor een belangrijk deel bepaald door mensen om je heen. Mensen met wie je lief en leed kunt delen en op wie je een beroep kunt doen als het even minder goed gaat. Helaas heeft niet iedereen een sociaal netwerk waarop hij terug kan vallen. Eenzaamheid wordt door veel van onze inwoners als een groot probleem ervaren. Het gemis aan verbondenheid met anderen kan nadelige gevolgen hebben voor de gezondheid en ertoe leiden dat mensen meer gebruik maken van voorzieningen. Eenzaamheid is bovenal vanuit menselijke oogpunt ongewenst. Wij willen hen (jong en oud) niet aan hun lot overlaten.

Vrijwilligers
Onze vrijwilligers zijn cruciaal voor het functioneren en floreren van onze maatschappij. Onze waardering hiervoor is groot en heeft onze voortdurende aandacht. Tegelijkertijd zetten we in op slimme samenwerkingen tussen verenigingen, mede om de inzet van vrijwilligers toekomstbestendig te houden.

Positieve gezondheid
Gezondheid kan gezien worden als 'het vermogen zich aan te passen en een eigen regie te voeren, in het licht van de fysieke, emotionele en sociale uitdagingen van het leven'. Het gaat niet alleen om de afwezigheid van ziekte. Mensen die goed leren omgaan met hun ziekte (aanpassingsvermogen) ervaren hun gezondheid over het algemeen ook als goed. Er wordt niet zozeer gekeken naar problemen of beperkingen, maar naar de mogelijkheden die mensen zelf nog hebben. Wij willen blijvend inzetten op deze nieuwe benaderingswijze van gezondheid.

Dementie
Door de toenemende vergrijzing van onze maatschappij wordt het aandeel van mensen met een vorm van dementie in de toekomst groter. Laarbeek probeert daar op in te spelen door een dementie-vriendelijke gemeente te zijn waarin gekeken wordt naar de dementerende mens en zijn omgeving. Omdat mensen langer thuis blijven wonen moet de zorg hierop aangepast worden. Ook het begrip voor mensen met dementie in onze dorpen zal moeten veranderen zodat ze langer mee kunnen doen in hun buurt en vereniging.

Mantelzorg
Steeds vaker wordt bij het verlenen van zorg een beroep gedaan op vrijwilligers die mantelzorg verlenen. Mantelzorg verlenen, hoort bij het leven. Dat neemt niet weg dat mantelzorgers overbelast kunnen raken. Slechts een beperkt gedeelte van de mantelzorgers is in beeld bij de welzijnsorganisatie. Veel van hen vinden het normaal wat ze doen en hebben geen behoefte aan ondersteuning of advies. In de toekomst zal steeds vaker een beroep op mantelzorgers moeten worden gedaan. De mantelzorger moet, daar waar nodig en gewenst, vanuit de sociale basisstructuur ondersteund en ontlast worden.

Participatiewet
Sinds 1 januari 2015 is de Participatiewet van kracht. Dit betekent dat gemeenten verantwoordelijk zijn voor het bieden van ondersteuning aan mensen met (verminderd) arbeidsvermogen bij het vinden van passend werk. Laarbeek werkt hiervoor regionaal samen in het werkbedrijf Senzer. Om mensen met een afstand tot de arbeidsmarkt te kunnen begeleiden naar de reguliere arbeidsmarkt zijn voorzieningen nodig, zoals werkervaringsplaatsen en mogelijkheden voor maatschappelijke deelname bij lokale voorzieningen. Door een breder aanbod van dergelijke (laagdrempelige) voorzieningen wordt de kans tot de toeleiding naar de arbeidsmarkt vergroot. Hierbij wordt geconstateerd dat de complexiteit van de doelgroep toeneemt met meer intensieve begeleiding tot gevolg.

Participatie en armoede
We zetten ons in om (verborgen)armoede te bestrijden, armoede die voor de samenleving niet zichtbaar, is met als uitgangspunt gelijke kansen voor iedereen. Daarbij willen we speciale aandacht besteden aan kinderarmoede.
Preventie en vroegtijdig signaleren van betalingsachterstanden kunnen helpen om (problematische) schulden te voorkomen. Problematische schulden leiden niet zelden tot gezondheidsproblemen, een beroep op de bijstand en/of huisuitzetting of zelfs tot jeugdhulpvraagstukken. We vinden het daarom van belang om de schulddienstverlening verder door te ontwikkelen.

Jeugdparticipatie
Jeugdparticipatie is het maatschappelijk meedoen van jeugd, bijvoorbeeld door vrijwilligerswerk of via een maatschappelijke stage. Dit geeft jongeren inspraak en invloed en een bredere kijk op de maatschappij waar ook zij onderdeel van uitmaken. Ze krijgen de mogelijkheid om initiatief te nemen en verantwoordelijkheid te dragen.

Statushouders/vluchtelingen
De komst van vluchtelingen naar Nederland betekent ook iets voor de gemeente Laarbeek. Sommige vluchtelingen krijgen de status 'statushouder' en iedere gemeente heeft een opgave om een bepaald aantal statushouders te huisvesten. Naast de huisvesting moeten de statushouders wegwijs gemaakt worden in de gemeente, wordt arbeidsparticipatie in gang gezet en moeten kinderen naar school. Als gevolg van de oorlog in Oekraïne is onze gemeente gevraagd om de mogelijkheden te onderzoeken voor opvang voor langere tijd. Deze opvang zal ook het nodige vragen van onze sociale voorzieningen.

Accommodaties
In Laarbeek is de afgelopen jaren flink geïnvesteerd in voorzieningen in alle dorpen, waardoor er een uitstekend niveau aan sociale, culturele en educatieve voorzieningen aanwezig is. Dit willen we naar de toekomst toe ook zo behouden. Dat vraagt om reserveringen/investeringen voor het beheer en onderhoud van de voorzieningen en ook om een andere verdeling van de verantwoordelijkheden. Er zal een grotere rol en inbreng van de inwoners en organisaties worden verwacht.

Energie-neutrale gemeentelijke gebouwen
De gemeente heeft circa negentig gemeentelijke objecten in beheer. Deze worden via planmatig onderhoud beheerd aan de hand van een meerjaren-onderhoudsprogramma. In het licht van het klimaatakkoord zijn er doelstellingen op het gebied van verduurzaming maatschappelijk vastgoed bijgekomen. De provincie en de MRE-gemeenten hebben een ondersteunende taak richting (kleine) gemeenten om deze opgave te realiseren. Laarbeek is hiervoor pilotgemeente met twee projecten. Daarnaast is de opdracht verstrekt om een routekaart voor verduurzaming voor al onze objecten in kaart te brengen.
De komende jaren moet rekening worden gehouden met een forse investering voor het energieneutraal maken van de gemeentelijke gebouwen. Deze investeringen betalen zich op termijn terug door een beduidend lagere energielast.

Ontwikkelingen

Nederland heeft een hoogontwikkelde gezondheidszorg en een hoog niveau van sociale voorzieningen, zo ook Laarbeek. Echter staan de kwaliteit en de toegankelijkheid van onze zorg en ondersteuning onder druk. De vraag naar zorg neemt toe, vooral door vergrijzing. Tegelijkertijd zijn er grenzen aan de beschikbaarheid van zorg, mede door de toenemende krapte op de arbeidsmarkt. De groeiende zorgvraag zorgt bovendien voor een uitdaging bij het betaalbaar houden van de zorg en ondersteuning. Als we doorgaan op de huidige weg, loopt de zorgketen vast en kan niet meer iedereen rekenen op goede en tijdige zorg en ondersteuning. Daarom werken we aan verbetering. Ook in Laarbeek moeten we hier mee aan de slag, we zien dezelfde uitdagingen.

Om verbeteringen te realiseren zijn er landelijk een aantal ontwikkelingen in gang gezet, die invloed (gaan) hebben op de inrichting van het sociaal domein in Laarbeek:

Integraal zorgakkoord (IZA)
In het najaar van 2022 is het Integraal Zorgakkoord ondertekend door partijen uit zorg, ondersteuning en Welzijn (bijv. Federatie van ziekenhuizen), het ministerie van Volksgezondheid, Welzijn en Sport (VWS) en de Vereniging Nederlandse Gemeenten (VNG). Samen werken deze partijen toe naar passende zorg en ondersteuning, samen met de patiënt, op de juiste plek en met de nadruk op gezondheid. Er wordt gewerkt aan een beweging van 'zorg naar gezondheid'. Waar relevant worden ook de langdurige zorg, publieke gezondheid en het sociaal domein betrokken. Uitgangspunt is passende zorg: 'in 2040 draagt de zorg optimaal bij aan het gezond (samen)leven van alle mensen in Nederland, in het besef dat daarvoor niet meer mensen en middelen beschikbaar zijn dan nu en dat dit gepaard moet gaan met de laagst mogelijke impact op klimaat en milieu.'
Hiervoor is een werkagenda opgesteld, gericht op onder andere passende zorg, regionale samenwerking, versterking organisatie eerstelijnszorg, samenwerking tussen sociaal domein, huisartsen en GGZ, gezond leven en preventie, arbeidsmarkt en ontzorgen zorgprofessionals. Daarnaast stellen gemeenten samen met andere partijen een werkprogramma op, waarin ze uitwerken hoe de gemeenten de afspraken concreet in gaan vullen. We doen dit in de Peelregio gezamenlijk vanuit het netwerk 'Peel Duurzaam Gezond'.

Gezond en Actief Leven Akkoord (GALA)
Met het Gezond en Actief Leven Akkoord (GALA) bouwen we aan het fundament voor een gerichte lokale en regionale aanpak op het gebied van preventie, gezondheid en sociale basis. Hiervoor maken we afspraken vanuit een gezamenlijke basis als rijksoverheid, gemeenten en zorgverzekeraars. We doorbreken schotten en werken domeinoverstijgend vanuit samenhang om zo bij te dragen aan de beweging naar de 'voorkant' waarin een gezonde samenleving centraal staat. Ook al is er sprake van gezondheidsproblemen, er is niet altijd (alleen) een medisch antwoord gewenst. We werken aan een beweging richting beter passende zorg en ondersteuning. We willen terug naar de nabijheid en de menselijke maat vanuit de lokale sociale basis of de sociale infrastructuur, in samenspraak met de inwoners. Het gaat om omzien naar elkaar.
De overheid heeft een grote rol bij het bevorderen van gezond gedrag in een gezonde leefomgeving, waarbij inzet gedifferentieerd ingezet wordt en een aparte en toegespitste aanpak vergt voor kwetsbare groepen, waarin de grootste stijging van gezondheidswinst te behalen is. Dat vraagt gericht investeren: ongelijk investeren voor meer gelijke kansen. Voor de financiering van activiteiten om dit te realiseren is er vanaf 2023 één brede specifieke uitkering (SPUK) beschikbaar voor gemeenten.
Om deze doelen te behalen, staan de volgende thema's centraal, die lokaal en in de regio worden uitgewerkt:

- Het terugdringen van gezondheidsachterstanden
- Het bevorderen van de inrichting van een gezonde sociale en fysieke leefomgeving
- Het versterken van de sociale basis in wijken en buurten
- Het bevorderen van een gezonde leefstijl
- Het versterken van de mentale gezondheid van de inwoners
- Het ondersteunen van inwoners bij het vitaal ouder worden.

Hervormingsagenda jeugd (HVAJ)
Het huidige jeugdstelsel is niet houdbaar. Daarom hebben het ministerie van VWS, zorgaanbieders, cliënten(vertegenwoordigers), professionals en VNG samen de hervormingsagenda opgesteld. De Hervormingsagenda Jeugd heeft twee doelen: 1. Betere en tijdige zorg en ondersteuning op de juiste plek en wanneer dit nodig is & 2. Een beheersbaar en daarmee duurzaam financieel houdbaar stelsel. De Hervormingsagenda Jeugd kent een transformatiedoelstelling; een inhoudelijke vernieuwing die de kwaliteit van de jeugdzorg verhoogt. Dit doen we niet alleen, maar in de samenwerking in regio Peel / 10vdJeugd. De hervormingsagenda richt zich primair op de beschikbaarheid, organisatie en houdbaarheid van de jeugdhulp en het jeugdhulpstelsel zelf. Secundair is de hervormingsagenda bedoeld als een breed maatschappelijke agenda, waarin waar nodig ook verbindingen gelegd worden met andere ontwikkelingen. De Hervormingsagenda Jeugd kent een 8-tal ontwikkellijnen:

1. De Jeugdwet helder positioneren in de bredere context van het sociaal domein en het afbakenen van de reikwijdte van de jeugdhulpplicht.
2. De lokale toegang met stevige lokale teams versterken
3. Afbouw residentiële jeugdhulp: zo thuis mogelijk
4. Kwaliteitsverbetering en blijvend leren
5. Verbeteren regionale samenwerking en landelijke contractering specialistische zorg
6. Eenvoudiger uitvoering en inkoop, minder administratieve lasten en aanpak negatieve effecten van marktwerking
7. Verbeteren inzicht in het functioneren van het jeugdstelsel met data en monitoring
8. Afspraken over financieel bestuurlijke verhoudingen en een meerjarig financieel kader

Integraal HuisvestingsPlan (IHP)
In 2025 (naar verwachting) wordt het voor gemeenten verplicht een meerjarig Integraal Huisvestingsplan te ontwikkelen. Hierbij dient in gelijkwaardigheid te worden samengewerkt met schoolbesturen. Gemeenten en scholen leggen het IHP vast voor vier jaren, met een doorkijk naar de verdere 12 jaren. Het IHP moet leiden tot goede schoolgebouwen, met inzicht in de kwaliteit van de schoolgebouwenportefeuille, met duidelijke afspraken over verantwoordelijkheden en geldstromen en het leidt tot meer zekerheid voor schoolbesturen en gemeenten. Hiermee is een lokale monitoring eenvoudiger.

Regionale samenwerking
Om op een goede manier vorm en inhoud te geven aan bovengenoemde ontwikkelingen zijn we als gemeente Laarbeek afhankelijk van onze regionale samenwerkingen. Zo kennen we een samenwerking op het niveau van 21 gemeenten i.s.m. GR GGD in de uitwerking van het GALA, kennen we de samenwerking Peel Duurzaam Gezond waarin gemeenten en zorgorganisaties samen sterk staan in de uitvoering van het IZA, wensen we een samenwerking op het niveau van 11 gemeenten i.s.m. GR Peelgemeenten in de uitwerking van de Hervormingsagenda Jeugd en werken we strategisch samen in regio Peel met zes eigenstandige organisaties in de Koersagenda. We zijn actief werkzaam in deze samenwerkingen om, met onze partners, gezamenlijk strategie te bepalen en dit te vertalen naar lokaal beleid en uitvoering. Deze ontwikkelingen zijn tevens input gevend voor de ontwikkelingen op het gebied van maatschappelijk vastgoed, zodat het maatschappelijk vastgoed ook dienend is aan de sociale en duurzame doelstellingen.

Ambities

A. We willen een bijdrage leveren aan het tegengaan van de toenemende sociale en culturele tweedeling in de maatschappij.
B. We werken toe naar een sociaal domein zonder schotten met minder regels, met als doelstelling om goede zorg betaalbaar te houden.
C. We richten ons op de bestrijding van de (verborgen) armoede.
D. We zetten ons in voor een eenzaamheidsaanpak (voor jong en oud).
E. Vanwege het belang voor de samenleving blijven we verenigingen en vrijwilligers actief ondersteunen.
F. We blijven inzetten op een bredere kijk op (positieve) gezondheid.
G. We willen overbelasting van mantelzorgers voorkomen.
H. Voor mensen met een grote afstand tot de arbeidsmarkt worden laagdrempelige voorzieningen gecreëerd, gericht op participatie (inclusiviteit).
I. De participatie van jeugd in de samenleving wordt bevorderd.
J. We onderschrijven het belang van algemeen toegankelijke voorzieningen.
K. We zorgen ervoor dat de functionaliteit en het beheer van onze accommodaties op orde blijven.

5.1 Speerpunten

Wat willen we bereiken?

5.01 De komende raadsperiode wordt gewerkt aan een nieuw Beleidsplan sociaal domein met als centrale thema's integraliteit, maatwerk, inclusiviteit, toegankelijkheid (in brede zin) en vindbaarheid.

5.02 We rollen vroegsignalering breder uit over het sociaal domein.

5.03 We blijven inzetten op activerend huisbezoek.

5.04 Het minimabeleid krijgt een stevige impuls met extra aandacht voor vroegsignalering.

5.05 We ontwikkelen de huiskamerprojecten door.

5.06 Laarbeek blijft inzetten op een 'dementie-vriendelijke gemeente'.

5.07 De mantelzorger wordt ondersteund en ontlast.

5.08 Schulddienstverlening wordt verder uitgebouwd.

5.09 We zijn ruimhartig in de opvang van statushouders en vluchtelingen.

5.10 We zetten in op maatwerk door samenwerking met alle partners die nodig zijn om mensen te helpen volwaardig deel te nemen aan de arbeidsmarkt en kijken daarbij over de grenzen van de bestaande regels en kaders heen.

5.11 Er vindt een herijking plaats van het accommodatiebeleid, waarbij tevens wordt gestudeerd op de wenselijkheid en uitvoerbaarheid van omni-verenigingen.

5.12 We zetten in op het toekomstbestendig maken van het Ontmoetingscentrum Beek en Donk.

5.13 De energieneutraliteit van gemeentelijke gebouwen wordt aangepakt, hetgeen een forse investering tot gevolg kan hebben. Hierbij wordt niet alleen naar de kosten, maar ook naar de opbrengsten en vervangingsinvesteringen gekeken. De gemeente streeft naar een 55% reductie van de CO2-voetafdruk van haar gemeentelijke gebouwen in 2030 (ten opzichte van 1990). Maatregelen worden bij voorkeur uitgevoerd tijdens natuurlijke vervangingsmomenten.

5.14 Afspraken toegevoegd die niet in het raadsprogramma waren opgenomen.

Wat gaan we daar voor doen?

5.01	De komende raadsperiode wordt gewerkt aan een nieuw Beleidsplan sociaal domein met als centrale thema's integraliteit, maatwerk, inclusiviteit, toegankelijkheid (in brede zin) en vindbaarheid.	
	Burgerparticipatie inbedden in structuur sociaal domein	*Planning*
	We willen inwoners vooraf betrekken als we nieuwe zaken op gaan starten. Ook willen we graag dat inwoners zelf aangeven waar prioriteiten moeten liggen. Met het opstellen van het nieuwe beleidsplan creëren we hier expliciet ruimte voor. Burgerparticipatie wordt een standaard onderdeel van onze werkwijze gedurende de looptijd van het beleidsplan. Hierbij besteden we daarnaast ook specifieke aandacht aan jeugdparticipatie (Bestuursakkoord, stimuleren jeugdparticipatie). Om deze werkwijze in te bedden is een extra impuls nodig, waar we de komende jaren actief mee aan de slag gaan.	12 - 2026
	Uitvoeringsagenda beleidsplan Sociaal Domein 2023-2026	*Planning*
	We gaan samen met onze maatschappelijke partners en onze inwoners concrete invulling geven aan de uitvoeringsagenda van het beleidsplan Sociaal Domein. Hiervoor worden bijeenkomsten georganiseerd waarbij we per ontwikkellijn (Bevlogen samenwerking/integraliteit, normaliseren, inclusiviteit en zakelijke samenwerking rondom de inwoner) gaan ophalen hoe we datgene kunnen bereiken wat we willen bereiken, wat welke prioriteit heeft, wie welke rol daarin heeft met een bijbehorende planning. De eerste uitvoeringsagenda heeft een looptijd van twee jaar.	12 - 2026

	Implementatie Wet aanpak meervoudige problematiek sociaal domein	*Planning*
	Om mensen met meerdere problemen beter te kunnen helpen is de Wet aanpak meervoudige problematiek in het sociaal domein (Wams) bij de Tweede Kamer ingediend. De Wams regelt dat gemeenten de wettelijke mogelijkheid krijgen om tot een gecoördineerde aanpak te komen voor mensen of gezinnen met meerdere problemen. Zo kan die hulp goed op elkaar worden afgestemd. Met dit wetsvoorstel kan ervoor gezorgd worden dat gemeenten en andere betrokken organisaties die deze gezinnen helpen, makkelijker gegevens kunnen uitwisselen. Om bovenstaande wet te implementeren in de huidige structuur moet voor 1 juli 2024 het volgende geregeld zijn: 1) een duidelijke beschrijving van taak en bevoegdheid van gemeenten te komen tot gecoördineerde aanpak bij meervoudige en ernstige problematiek. 2) Duidelijke werkafspraken met de gemeenschappelijke regeling Peelgemeenten hoe deze wet vorm te geven met de daartoe behorende taken en verantwoordelijkheden. 3) Applicaties en werkprocessen zijn zo ingericht en geborgd dat er op juiste wijze uitvoering gegeven kan worden aan de wet WAMS. We trekken hierin samen op met de gemeenten Asten, Deurne, Gemert-Bakel, Someren en de GR Peelgemeenten.	07 - 2024
5.05	We ontwikkelen de huiskamerprojecten door.	
	Huiskamer Franciscushof in Lieshout	*Planning*
	We implementeren samen met de Zorgboog een Huiskamerconcept in Fransiscushof in Lieshout, zoals dat van Zonnetij in Aarle-Rixtel. Dit concept wordt als aanvulling gezien op de bestaande Huiskamer in Lieshout waar inwoners elkaar kunnen ontmoeten en waar laagdrempelige activiteiten worden georganiseerd. In de Huiskamer van Fransiscushof zouden mensen met een zwaardere hulpvraag (bijvoorbeeld licht dementerende ouderen) dagelijks kunnen worden opgevangen door professionals. Hierdoor wordt er minder vaak en in een later stadium pas beroep gedaan op WMO-voorzieningen.	10 - 2024
5.09	We zijn ruimhartig in de opvang van statushouders en vluchtelingen.	
	Plan van aanpak statushouders, vluchtelingen, arbeidsmigranten en crisismigranten	*Planning*
	Met de stijgende aantallen statushouders, vluchtelingen, Oekraïners, arbeidsmigranten en crisismigranten maken we een aanpak die zich richt, ambitie uitspreekt en waarin het integrale verband wordt gelegd tussen het veiligheids-, sociaal en ruimtelijk domein.	12 - 2024
	Beleid onderwijs voor kinderen met een andere moedertaal (NT2)	*Planning*
	Het is ons doel om kinderen met een andere moedertaal dan Nederlands (Nederlands tweede taal: NT2) zo regulier mogelijk van onderwijs te voorzien. Om dit mogelijk te maken stellen we samen met het onderwijs een visie en plan van aanpak op. Dit doen we door met onze basisscholen samen te werken. Op deze manier krijgen we een lokaal plan van aanpak. Waar nodig werken we regionaal samen, bijvoorbeeld op het gebied het organiseren van expertise NT2.	10 - 2024

5.12	We zetten in op het toekomstbestendig maken van het Ontmoetingscentrum Beek en Donk.	
	Ontwikkeling ontmoetingscentrum Beek en Donk	*Planning*
	In de periode januari tot en met juni 2024 zal het bouwteam worden aanbesteed (scenario, ontwerp, bouwen). In de tweede helft van 2024 zullen de scenario's renovatie, nieuwbouw en renovatie/nieuwbouw uitgewerkt worden en voorgelegd aan de gemeenteraad. Met het vaststellen van het scenario is ook meer duidelijkheid over het budget en kan het getoetst worden aan het bedrag uit de kadernota 2024. Parallel aan dit proces wordt het exploitatiemodel inclusief overeenkomst en subsidie uitgewerkt (extern advies).	12 - 2024
5.14	Afspraken toegevoegd die niet in het raadsprogramma waren opgenomen.	
	Opstellen van een Lokale Educatieve Agenda	*Planning*
	Gemeenten hebben de wettelijke opdracht om jaarlijks te overleggen met schoolbesturen en kinderopvangorganisaties over een aantal onderwerpen, zoals bijvoorbeeld het tegengaan van onderwijsachterstanden en het bevorderen van integratie. De Lokaal Educatieve Agenda (LEA) is een instrument dat helpt om dit verplichte overleg inhoud te geven en tot gezamenlijke afspraken te komen. In 2023 stellen we een LEA op.	06 - 2024
	Leerplichtbeleid	*Planning*
	In 2023 starten we met het actualiseren van het leerplichtbeleid.	07 - 2024
	Leerlingenvervoer	*Planning*
	In 2023 starten we met het actualiseren van de verordening leerlingenvervoer. Dit zal in 2024 worden afgerond.	12 - 2024
	Uitwerking van een dorpsplan aardgasvrij	*Planning*
	Dorpsplan aardgasvrij uitwerken voor de dorpskern van Mariahout. Dit doen we in samenspraak met inwoners. Het dorpsplan bestaat uit vier hoofdcomponenten: participatie en communicatie, techniekkeuze en uitvoeringsstrategie, inzicht in kosten en inzicht in meekoppelkansen. Voor een definitieve techniekkeuze en inzicht in de kosten is verdiepend onderzoek noodzakelijk.	12 - 2024
	Meer inzicht in aantallen en aard van interventies	*Planning*
	Ontwikkelen van een monitor Sociaal Domein om meer zicht op data te krijgen, waarbij diverse data uit verschillende bronnen aan elkaar gekoppeld worden. Dat moet in de toekomst mogelijkheden geven tot meer datagedreven werken: het nemen van besluiten en het vaststellen van beleid ondersteund door data in combinatie met praktijkervaring, waardoor feiten en betrouwbare voorspellingen een solide basis vormen. Om optimaal te profiteren van de samenwerking in de Gemeenschappelijke Regeling Peelgemeenten en de efficiëntie die dat oplevert, sluiten we in onze planning aan bij die van de koersagenda 2021-2024. Daarin is de opgave Datagedreven werken opgenomen.	12 - 2024

Hervormingsagenda jeugd	*Planning*
In 2021 heeft het Rijk voor de komende jaren extra middelen aan de gemeente beschikbaar gesteld ter compensatie van de tekorten in de jeugdzorg. Voor Laarbeek gaat het in 2022 om een bedrag van € 1,3 miljoen. Daarbij hebben het rijk en de VNG afgesproken begin 2022 te komen tot een hervormingsagenda jeugd. Deze moet leiden tot verbetering van de toegang tot en kwaliteit van jeugdhulp, betere beheersing van de kosten en borging van de beschikbaarheid van jeugdhulp, versterking van het inzicht in het functioneren van het systeem. De landelijke hervormingsagenda zal een uitwerking moeten krijgen in een lokaal plan. Daarvoor zoeken we zoveel mogelijk de verbinding met andere initiatieven zoals het onderzoek naar de invulling van het sociaal team, Koersagenda 2021-2024 GR Peelgemeenten, nationaal programma onderwijs en het op te stellen geactualiseerde beleidsplan sociaal domein.	09 - 2024

Uitvoeren Plan van Aanpak 'normaliseren'	*Planning*
In 2021 is een plan van aanpak normaliseren opgesteld. Dit plan van aanpak gaat uit van verschillende sporen: informatie op orde, communicatie, samenwerken met andere partners in het sociaal domein. Het plan heeft tot doel om bewustwording te genereren over het thema 'normaliseren' en van daaruit een cultuurverandering teweeg te brengen. De uitvoering van dit plan en de verschillende sporen vergt een lange adem, waardoor de uitvoering doorloopt in de komende 2 jaar. In 2022 richten we ons vooral op het creëren van bewustwording, door het gesprek aan te gaan met partners in het sociaal domein en met inwoners.	06 - 2024

Wijk GGD	*Planning*
In 2024 implementeren we de functie van Wijk-GGD'er. De Wijk-GGD'er biedt eerste hulp aan inwoners die zorgwekkend en/of onbegrepen gedrag vertonen. Hij/zij legt contact met de inwoner in zijn of haar eigen woon,- en leefomgeving. Daar wordt vaak duidelijk wat de problemen zijn. Afhankelijk van wat hij/zij aantreft, het verhaal en de behoefte van de inwoner, wordt de inwoner naar passende hulpverlening begeleid. Om dit mogelijk te maken zal er een subsidie via ZonMw worden aangevraagd en nauw worden samengewerkt met GGD Brabant-Zuidoost.	06 - 2024

Werkgeverschap buurtsportcoaches bij één organisatie beleggen	*Planning*
We gaan het werkgeverschap van de buurtsportcoaches anders beleggen. In plaats van verspreid over verschillende organisaties willen we het werkgeverschap bij één organisatie beleggen. Hiervoor gaan we samen met de gemeente Gemert-Bakel een inkooptraject doorlopen in 2024.	12 - 2024

Pilot toekomstbestendige bibliotheek	*Planning*
In 2024 en 2025 gaan we middels een pilot onderzoeken wat een toekomstbestendige bibliotheek in gemeente Laarbeek is. Hiervoor hebben we drie vormen van bibliotheken in de kernen. In Aarle-Rixtel hebben we een mini-servicepunt, in Lieshout een bibliotheek met kleinere collectie en in Beek en Donk een volwaardige bibliotheek. Tussentijds monitoren we middels het format, tijdens de kwartaalgesprekken bespreken we deze. Na afloop van de pilot weten we hoe een toekomstbestendige bibliotheek in gemeente Laarbeek eruit moet zien.	12 - 2025

Herijking koersdocument 'Samenwerken door Samen Werken' van de Peelgemeenten	*Planning*
Samen met de gemeenten Asten, Deurne, Gemert-Bakel, Someren en de gemeenschappelijke Regeling Peelgemeenten geven we uitvoering aan het koersdocument 'Samenwerken door Samen Werken' 2021-2024. Hiermee bouwen we gezamenlijk aan een stevig, toekomstbestendig sociaal domein vanuit de opgaven normaliseren, bevlogen samenwerking rondom de inwoner en zakelijke samenwerking rondom de inwoner. In 2024 stellen we in gezamenlijkheid met de gemeenten Asten, Deurne, Gemert-Bakel, Someren en de GR Peelgemeenten een nieuw koersdocument op voor de periode na 2024.	12 - 2024

5.2 Financiën

	Rekening	Begroting		Meerjarenbegroting		
bedragen x 1.000	**2022**	**2023**	**2024**	**2025**	**2026**	**2027**
Lasten	-25.994	-28.697	-28.283	-27.837	-27.774	-28.094
Arbeidsparticipatie	-208	-285	-95	-51	-51	-51
Begeleiding (WMO)		-570	-645	-645	-645	-645
Cultuurpresentatie, cultuurproductie en cultuurparticipatie	-203	-210	-253	-253	-253	-253
Dagbesteding (WMO)		-201	-227	-227	-207	-207
Geëscaleerde zorg 18-	-4.463	-50				
Gesloten plaatsing		-52	-55	-55	-55	-55
Hulp bij het huishouden (WMO)		-1.241	-1.422	-1.422	-1.422	-1.422
Inkomensregelingen	-6.561	-7.715	-7.085	-7.193	-7.227	-7.273
Jeugdbescherming		-321	-342	-342	-342	-342
Jeugdhulp begeleiding		-1.381	-1.470	-1.470	-1.470	-1.470
Jeugdhulp behandeling		-669	-712	-712	-712	-712
Jeugdhulp behandeling GGZ zonder verblijf		-346	-368	-368	-368	-368
Jeugdhulp crisis/LTA/GGZ-verblijf		-235	-251	-251	-251	-251
Jeugdhulp dagbesteding		-595	-634	-634	-634	-634
Jeugdhulp met verblijf overig		-878	-899	-899	-899	-899

Jeugdreclassering		-23	-25	-25	-25	-25
Maatwerkdienstverlening 18-	-66					
Maatwerkdienstverlening 18+	-2.331	-30	-30	-30	-30	-30
Maatwerkvoorzieningen (WMO)	-400	-908	-953	-1.053	-1.053	-1.053
Onderwijsbeleid en leerlingzaken	-935	-1.123	-1.208	-1.127	-1.127	-1.126
Onderwijshuisvesting	-434	-429	-441	-439	-437	-435
Overige maatwerkarrangementen (WMO)		-172	-166	-166	-166	-166
Pleegzorg		-232	-247	-247	-247	-247
Samenkracht en burgerparticipatie	-3.137	-4.081	-3.933	-3.885	-3.883	-4.174
Sportaccommodaties	-1.162	-1.186	-1.180	-1.192	-1.198	-1.211
Sportbeleid en activering	-283	-898	-531	-531	-446	-446
Toegang en eerstelijnsvoorzieningen	-2.350	-3.246	-3.538	-3.063	-3.066	-3.066
Volksgezondheid	-868	-1.001	-995	-995	-995	-995
WSW en beschut werk	-2.592	-619	-579	-561	-564	-537
Baten	4.650	6.256	5.089	4.997	5.093	5.093
Cultuurpresentatie, cultuurproductie en cultuurparticipatie	12	13	13	13	13	13
Geëscaleerde zorg 18-	802	536				
Inkomensregelingen	2.853	3.615	3.615	3.615	3.615	3.615
Maatwerkdienstverlening 18+	56					
Maatwerkvoorzieningen (WMO)	59	93	93	3	183	183
Onderwijsbeleid en leerlingzaken	182	335	149	149	149	149
Onderwijshuisvesting						
Samenkracht en burgerparticipatie	297	554	483	483	483	483
Sportaccommodaties	221	185	186	186	186	186
Sportbeleid en activering	91	808	477	475	390	390
Toegang en eerstelijnsvoorzieningen	76	73	73	73	73	73
Volksgezondheid		42				
Saldo van baten en lasten	**-21.344**	**-22.441**	**-23.194**	**-22.840**	**-22.681**	**-23.001**
Stortingen in reserves	-817	-182	-15	-15	-15	-15
Onttrekkingen aan reserves	852	1.817	643	617	617	617
Resultaat	**-21.310**	**-20.756**	**-22.566**	**-22.237**	**-22.079**	**-22.399**

Onderstaande tabel geeft de ontwikkeling van de begrotingssaldi weer.

	Begroting	Meerjarenbegroting		
bedragen x € 1.000	**2024**	**2025**	**2026**	**2027**
Primitieve begroting 2023-2026	**-21.622**	**-20.977**	**-20.862**	**-20.849**
Raad 15 december 2022	-1	-1	-1	-1

Raad 11 mei 2023	-10	-10	-10	-10
1e Tussenrapportage 2023	-269	-269	-269	-269
Kadernota 2024	476	215	264	-75
Raad 15 juni 2023	97	97	97	97
2e Tussenrapportage 2023	-13	-15	-15	-45
Startpositie Meerjarenbegroting 2024-2027	**-21.343**	**-20.962**	**-20.798**	**-21.153**
Nieuw beleid	-21	-21	-1	-1
Bestaand beleid	-727	-777	-777	-777
Gemeentefonds	-46	-12	-12	88
Dekkingsplan	127	102	82	82
Kapitaallasten	34	22	17	-52
Overige mutaties	-589	-589	-589	-586
Saldo Meerjarenbegroting 2024-2027	**-22.566**	**-22.237**	**-22.079**	**-22.399**

Toelichting financiële mutaties

Onderstaande tabel laat de mutaties uit de Programmabegroting 2024 zien.

	Begroting	Meerjarenbegroting		
bedragen x € 1.000	**2024**	**2025**	**2026**	**2027**
Nieuw beleid	**-21**	**-21**	**-1**	**-1**
Pilot Franciscushof	**-20**	**-20**	**0**	**0**
Lasten	-20	-20	0	0

Dit concept wordt als aanvulling gezien op de bestaande Huiskamer in Lieshout waar inwoners elkaar kunnen ontmoeten en waar laagdrempelige activiteiten worden georganiseerd. In de huiskamer van Fransiscushof zouden mensen met een zwaardere hulpvraag (bijvoorbeeld licht dementerende ouderen) dagelijks kunnen worden opgevangen door professionals.
Een gewenst effect van de pilot Franciscushof is dat er minder vaak en in een later stadium pas beroep wordt gedaan op een Wmo-voorziening. Nadat de pilot 2 jaar loopt, is de verwachting dat de zorgkosten Wmo dalen.

Uniform beleid arbeidsmarktregio Helmond-de Peel voor Social Return on Investments (SROI)	**-1**	**-1**	**-1**	**-1**
Lasten	-1	-1	-1	-1

Met de kadernota heeft u al budget (€ 31.000 structureel) beschikbaar gesteld voor Social Return on Investment (SROI). Gemeenten kunnen door middel van de inzet van SROI banen (kansen) creëren voor

mensen met een afstand tot de arbeidsmarkt. De gemeenten van de 'Arbeidsmarktregio Helmond-De Peel' gaan per 1 januari 2024 samenwerken op dit gebied, zodat elke inwoner de kans wordt geboden om betrokken te zijn bij gemeentelijke opdrachten. Hiermee werken gemeenten aan een inclusieve samenleving en stimuleren zij het sociaal ondernemerschap. Het budget wat u met de kadernota beschikbaar stelde, betrof de bijdrage aan de regionale onderdelen van het plan, zoals de regionale servicedesk.
Om SROI goed te laten slagen, is de inzet van lokale aanjagers van de gemeenten in de 'Arbeidsmarktregio Helmond-De Peel' nodig. Zij zijn de drijvende kracht om projectleiders, management en directie (bij gemeenten) bewust te maken en te houden van de noodzaak van de inzet van SROI. De aanjagers staan in contact met de regionale Servicedesk om ervaringen uit te wisselen en ideeën te delen. De Servicedesk kan zo informatie inwinnen over hoe gemeenten de SROI-bepalingen aan de voorkant bedoeld heeft. Deze directe communicatielijn tussen opdrachtgever en Servicedesk heeft als doel om signalen laagdrempelig en snel met elkaar te kunnen delen. Periodiek bespreken de aanjagers met de Servicedesk de voortgang.
Deze nieuwe functie in het SROI-beleid kost 4 uur per week extra lokale personele capaciteit, waar lokaal nog geen rekening mee is gehouden in de formatie. Er is lokaal capaciteitsuitbreiding nodig, waarvoor structureel € 11.000 nodig is.
Als dekking van deze kosten kan de beschikbare stelpost 'Begeleiding mensen naar werk' ad € 10.125 worden ingezet.

Bestaand beleid		**-727**	**-777**	**-777**	**-777**
Actualisering prognose zorgkosten 2024 Sociaal Domein		**-553**	**-553**	**-553**	**-553**
	Lasten	-553	-553	-553	-553

In september 2023 is door het college van B&W via de Q2-rapportage een geactualiseerde prognose zorgkosten 2023-2024 Sociaal Domein ontvangen van de GR Peelgemeenten.
In deze begroting vindt bijstelling plaats naar de geactualiseerde prognose 2024 voor de zorgkosten Sociaal Domein (Wmo, Jeugd en Bijzondere bijstand, Minimabeleid & Schuldhulpverlening).
De bijstelling 2024 resulteert per saldo in een nadeel van structureel € 553.000.

Bewegingsonderwijs basisonderwijs		**-19**	**-19**	**-19**	**-19**
	Lasten	-19	-19	-19	-19

Met ingang van het schooljaar 2024-2025 worden de accommodaties voor het bewegingsonderwijs beschikbaar gesteld overeenkomstig de procedure van de verordening voorzieningen onderwijs gemeente Laarbeek 2016. Voor het gebruik van de accommodaties door het bewegingsonderwijs van de scholen is het "huisregelement voor het gebruik van binnensportaccommodaties" van toepassing. Als gevolg hiervan wordt in de begroting 2024 een structureel budget opgenomen voor de aan derden te betalen vergoeding voor normatieve uren bewegingsonderwijs basisonderwijs.

Bijstelling subsidies professionele organisaties		**-80**	**-80**	**-80**	**-80**
	Lasten	-80	-80	-80	-80

De professionele subsidie organisaties hebben te maken gekregen met sterke loonstijgingen. Om de dienstverlening te kunnen handhaven is het indexeren van deze budgetten noodzakelijk. Hiervoor hanteren we de afgesproken loon/prijs index die voor 2024 uitkomt op 4,94%.
De bijraming aan financiële middelen binnen het subsidiebeleid 2024 wordt voor een deel veroorzaakt door extra activiteiten die de welzijnsorganisatie gaat uitvoeren in 2024. Dit betreft uren dorpsondersteuning.
Vanuit het Gezond en Actief Leven Akkoord (GALA) zetten we in op gezondheid en een sterke sociale

basis. De dorpsondersteuning is hierbij cruciaal. Om hier extra op in te kunnen zetten is urenuitbreiding noodzakelijk. Deze bijraming kan echter worden gedekt uit de brede SPUK regeling ten behoeve van het Gezond en Actief Leven Akkoord (GALA).

Subsidie VVE (voor- en vroegschoolse educatie)	**-75**	**-75**	**-75**	**-75**
Lasten	-75	-75	-75	-75

De tarieven voor Kinderopvang toeslag en het maximaal uurtarief voor VVE zijn aangepast. In de subsidieregeling VVE staat dat we altijd een kostendekkende uurprijs betalen voor VVE. Een deel hiervan wordt bekostigd vanuit de Kinderopvangtoeslag, en een deel is de gemeentelijke plus voor extra kwaliteit en pedagogisch medewerker die bij het leveren van VVE noodzakelijk is. Tevens is er een groter aantal doelgroeppeuters van wie ouders geen recht hebben op kinderopvangtoeslag waardoor de negatieve bijstelling wijzigt van € 14.000 naar € 75.000.

Werkbudget Koersagenda 'Samenwerken door Samen werken'	**0**	**-50**	**-50**	**-50**
Lasten	0	-50	-50	-50

Met de kadernota 2024 is al besloten voor 2024 incidenteel € 50.000 beschikbaar te stellen voor werkbudget Koersagenda 'Samenwerken door Samen werken' van de Peelgemeenten. In 2024 wordt de koersagenda herijkt. Ons doel daarvan is deze strategische samenwerking voort te zetten. Dat betekent dat er ook na 2024 structureel werkbudget nodig is.

Gemeentefonds	**-46**	**-12**	**-12**	**88**
Verwerking septembercirculaire 2023 Gemeentefonds	**-46**	**-12**	**-12**	**88**
Lasten	-46	-12	-12	88

De verwerking van de septembercirculaire 2023 gemeentefonds laat over de jaren 2024 t/m 2027, ná diverse opgenomen bijstellingen, over alle jaren een budgettair voordeel zien.
Daarbij is rekening gehouden met bijstellingen op de volgende onderdelen:
- € 174.000 in 2024 en verder als bijstelling indexatie loonsom personeel
- € 5.000 in 2024 en verder als budget voor Europese richtlijn energieprestatie gebouwen (EPBD III)
- € 7.000 in 2024 t/m 2026 als budget voor Veilig wonen (Impulsgelden Weerbaar Bestuur)
- € 8.000 in 2024 en verder als budget Participatiemiddelen (deel Wsw)
- € 4.000 in 2024 en verder als budget Rijksvaccinatieprogramma
- € 34.000 in 2024 als budget voor Bijzondere bijstand en Vroegsignalering
- Bijstelling te realiseren taakstelling in 2027 met € 100.000 naar € 500.000 als besparing lasten Jeugdzorg (afgeleide van de Hervormingsagenda)

De diverse budgetbijstellingen leiden tot mutaties in de programma's 1, 3, 5 en 6.

Dekkingsplan	**127**	**102**	**82**	**82**
Taakstelling besparing diverse budgetten	**127**	**102**	**82**	**82**
Lasten	127	102	82	82

Dit is onderdeel van de taakstelling in het kader van het scherper begroten zoals in de Kadernota is voorgesteld. Hier is bij diverse programma's invulling aan gegeven. Om niet een aantal malen dezelfde toelichting te geven, wordt hiervoor kortheidshalve verwezen naar onze financiële samenvatting waarin deze taakstelling als onderdeel van het dekkingsplan is toegelicht.

5.3 Beleidsindicatoren

Beleidsindicator	verplicht volgens BBV j/n	meet eenheid	actualiteit	Laarbeek	gemiddelde gemeente < 25.000 inwoners
Absoluut verzuim	Ja	per 1.000 leerlingen	2022	4,1	4,5
Relatief verzuim	Ja	per 1.000 leerlingen	2022	11	18
Vroegtijdig schoolverlaters zonder startkwalificatie (vsv-ers)	Ja	%	2021	1,0	1,5
Niet sporters	Ja	%	2020	46,8	50,3
Banen	Ja	per 1.000 inwoners van 15- 64 jaar	2022	621,8	694,5
Jongeren met een delict voor de rechter	Ja	%	2021	0	1
Kinderen uit uitkeringsgezinnen	Ja	%	2021	3	3
Netto arbeidsparticipatie	Ja	%	2022	73,3	72,9
Werkloze jongeren	Ja	%	2021	onbekend	1
Personen met een bijstandsuitkering	Ja	per 10.000 inwoners	2021	174,6	215,6
Lopende re-integratievoorzieningen	Ja	per 10.000 inwoners van 15 - 64 jaar	2022	77,4	142,1
Jongeren met jeugdhulp	Ja	% van alle jongeren tot 18 jaar	2022	9,7	12,1
Jongeren met jeugdbescherming	Ja	%	2022	0,9	Onbekend

Jongeren met jeugdreclassering	Ja	%	nvt	onbekend	onbekend
Cliënten met een maatwerkarrangement WMO	Ja	per 10.000 inwoners	2022	610	Onbekend
Omvang huishoudelijk restafval	Ja	Kg/inwoners	2021	54	113
Hernieuwbare elektriciteit	Ja	%	2021	15,3	onbekend

5.4 Investeringen

Onderstaande tabellen geven de investeringen voor het begrotingsjaar 2024 weer en de meerjarenbegroting 2025-2027.

Investeringsplan 2024 *bedragen x € 1.000*

Omschrijving	Jaar investering	Programma	Bruto investerings-budget
Sporthal D'n Ekker - zonnepanelen	2024	5	273

Investeringsplan 2025 t/m 2027 *bedragen x € 1.000*

Omschrijving	Jaar investering	Programma	Bruto investerings-budget
Sportacc Heibunders - zonnepanelen	2025	5	59
Sportacc Heibunders - overige verduurzaming	2025	5	70
Nieuwbouw Ontmoetingscentrum BenD	2026	5	9.000
MFA De Dreef - overige verduurzaming	2026	5	677
MFA De Dreef - zonnepanelen	2026	5	123
OBS Het Klokhuis - zonnepanelen	2027	5	148
Sporthal De Klumper - zonnepanelen	2027	5	202
Sporthal De Klumper - overige verduurzaming	2027	5	615

Programma 6 Financiën en bedrijfsvoering

Portefeuillehouders

Burgemeester van der Meijden
Wethouder Briels

Bestuursakkoord 2022-2026

De financiële situatie
De financiële situatie van de gemeente is gezond. We hebben een structureel sluitend meerjarenperspectief in de begroting 2022 en volgende jaren gepresenteerd. De provincie als toezichthouder heeft geen kritische kanttekening bij onze begroting gemaakt. Hierbij moet worden aangetekend dat we in hoge mate afhankelijk zijn van de Rijksvergoedingen.

Door steunpakketten vanwege corona, structurele compensatie voor de gestegen kosten van het sociaal domein en meevallers in de september-circulaire 2021 is er bij de totstandkoming van de begroting 2022 een ruime financiële situatie ontstaan. Er zijn bedragen in de begroting opgenomen voor risico's voor het sociaal domein en de herverdeling van het gemeentefonds. Onze reservepositie is goed.
Daarnaast zijn er veel bewegingen in grondexploitaties, waardoor steeds gekeken moet worden of de risicoreserve grondexploitatie toereikend dan wel te hoog of te laag is in relatie tot de onderliggende risico's. De reserve bedraagt nu keurig 4,4 miljoen euro. Wanneer deze te hoog is, wordt deze afgeroomd naar de algemene reserve.

Personeelsbestand
De ambtelijke organisatie bestaat uit de gemeentesecretaris, vier afdelingen met elk een afdelingsmanager, een kleine staf en de griffie. Een organisatie, waarvan de (wettelijke) taken en opgaven de afgelopen jaren enorm zijn toegenomen qua complexiteit in samenhang, wetgeving en eisen, waardoor onze ambtelijke organisatie in eind 2022 is gegroeid naar 118,18 fte. Denk bijvoorbeeld aan de ontwikkeling van jeugdzorg, de Omgevingswet, vertaling van de doelen uit het Klimaatakkoord, burgerparticipatie, ondermijning, maar ook de juridisering van de maatschappij. Ook het aantal ruimtelijke plannen dat om een beoordeling vraagt heeft een enorme vlucht genomen. Burgers worden bovendien steeds mondiger en nemen sneller met de gemeente contact op als zij ergens een klacht over hebben. Dit vraagt van onze medewerkers een andere manier van werken waarbij goede communicatieve vaardigheden belangrijk zijn.

Aan de andere kant ligt het vraagstuk van kwetsbaarheid en goedschaligheid ook steeds op tafel, bij een ambtelijk apparaat waar veel vakgebieden/functies bemenst worden door één persoon. Dit maakt ons kwetsbaar - zeker in een veranderende arbeidsmarkt - en maakt ook dat we steeds bestuurlijke ambities in balans moeten brengen en houden met én eventueel uitbreiden van onze capaciteit. Strategisch personeelsbeleid en -planning is hiervoor een belangrijk instrument dat de komende jaren verder uitgewerkt wordt. Het boeien en binden van kwalitatief goed personeel is één van de belangrijkste uitdagingen de komende jaren.

Informatisering & Automatisering
Door de toenemende digitalisering is het zorgvuldig omgaan met de informatie en gegevens van inwoners (persoonsgegevens) en organisaties ook voor gemeenten van steeds groter belang. Uitval van computers, het zoek raken van gegevensbestanden of het door onbevoegden kennisnemen dan wel manipuleren van bepaalde gegevens kan ernstige

gevolgen hebben voor de continuïteit van de dienstverlening. Een betrouwbare, beschikbare en correcte informatiehuishouding is essentieel voor de dienstverlening van gemeenten en de privacy van onze inwoners.

Ontwikkelingen

Financieel perspectief
Voor 2024 en 2025 hebben we een sluitend structureel resultaat en een gezonde financiële vermogenspositie.
Zoals in de inleiding aangegeven blijft er helaas voor de komende jaren het financieel perspectief onzeker. De discussie over de rijksbijdragen vanaf 2026 loopt nog. De lijn die we in de kadernota hebben gevolgd om geen sluitend perspectief vanaf 2026 aan te bieden, ligt in lijn met het een landelijke VNG advies.
De risicoreserve grondexploitatie bedraagt per 2024 € 6,7 miljoen. Voor de inzet en werking wordt verwezen naar de paragraaf Grondbeleid, hoofdstuk 7.7 Reserve en risicobeheersing.
Na afronding van deze begroting zullen we deze ontwikkelingen scherp moeten blijven volgen. In aanloop naar de kadernota 2025 moeten we op basis van deze ontwikkelingen bepalen of en zo ja op welke wijze we ons op verschillende scenario's gaan voorbereiden en rekening gaan houden met mogelijk moeilijke keuzes.

Organisatie ontwikkeling
De ambtelijke organisatie telt 140,83 fte bij aanvang 2024. In de paragraaf 5 'Bedrijfsvoering' in deze begroting hebben we diverse aspecten van de organisatie-ontwikkeling toegelicht.

Ambities

A. We streven ernaar om de goede financiële situatie te behouden dan wel te verbeteren.
B. Het personeelsbestand van de gemeente is kwalitatief en kwantitatief in overeenstemming met haar taken.
C. De gemeentelijke systemen voor Informatisering & Automatisering zijn robuust, dataveilig en toekomstbestendig.

6.1 Speerpunten

Wat willen we bereiken?

6.01 We zijn terughoudend met het verhogen van de lasten voor onze inwoners.

6.02 We blijven investeren in het behoud van ons hoge voorzieningenniveau, met een realistische blik op mogelijkheden, onmogelijkheden en goed uit te leggen overwegingen. Onroerend Zaak Belasting is niet bij voorbaat sluitpost van de begroting. Er dient een balans te zijn tussen opbrengsten, kosten en het voorzieningenniveau in onze kernen.

6.03 De gemeente investeert - aangetoond door een goede onderbouwing - in het personeelsbestand en de bedrijfsvoering, zodat die in evenwicht zijn met de maatschappelijke opgaven en taken van deze tijd.

6.04 We sturen actief op het grondbedrijf vanuit een brede totaalblik (niet per project), met een goede balans tussen beleidsdoelstellingen en financiële positie.

6.05 We zetten in op verantwoord actief grondbeleid.

6.06 We streven naar meer kostendekkende heffingen en retributies.

6.07 De invoering van verblijfsbelasting wordt versneld ingevoerd per 2024.

6.08 We zoeken naar mogelijkheden om een herstructureringsfonds of een vereveningsfonds in het leven te roepen voor het realiseren van sociale woningbouw.

6.09 Er wordt gekeken naar de financiële en praktische mogelijkheden om rioolheffing te baseren op werkelijk waterverbruik.

Wat gaan we daar voor doen?

6.07 De invoering van verblijfsbelasting wordt versneld ingevoerd per 2024.

Onderzoek invoering verblijfsbelasting	*Planning*
Na een nieuw arbeidsmigrantenbeleid en de uitfasering van corona-effecten op de ondernemers, wordt in 2024 aan de raad een voorstel voorgelegd over de mogelijke invoering van verblijfsbelasting (toeristenbelasting) per 1 januari 2025. Als basis hiervoor zal een onderzoek worden uitgevoerd waarin de te verwachten opbrengsten worden afgewogen tegen de mogelijke (beheersmatige) gevolgen en de impact op ondernemers en belastingplichtigen (toeristen en arbeidsmigranten).	12 - 2024

6.2 Financiën

	Rekening	Begroting		Meerjarenbegroting		
bedragen x 1.000	**2022**	**2023**	**2024**	**2025**	**2026**	**2027**
Lasten	-10.122	-11.880	-11.433	-11.487	-11.466	-11.497
Overhead	-8.386	-11.228	-11.040	-11.030	-10.984	-11.075
Overige baten en lasten	-1.661	-610	-362	-417	-432	-362
OZB woningen	-4	-4	-4	-4	-4	-4
Treasury	-71	-39	-27	-37	-47	-56
Baten	46.585	44.928	46.559	46.733	43.340	43.478
Algemene uitkeringen en overige uitkeringen Gemeentefonds	39.177	38.316	39.766	39.773	36.260	36.380
Belastingen overig	26	27	27	27	27	27
Overhead	850	337	370	370	370	370
Overige baten en lasten	741			50	50	50
OZB niet-woningen	2.028	2.176	2.292	2.333	2.376	2.383

OZB woningen	3.598	3.808	4.022	4.098	4.175	4.186
Treasury	164	264	82	82	82	82
Saldo van baten en lasten	**36.462**	**33.048**	**35.126**	**35.246**	**31.874**	**31.981**
Stortingen in reserves	-10.119	-173				
Onttrekkingen aan reserves	3.257	726	192	191	190	190
Resultaat	**29.601**	**33.806**	**35.318**	**35.437**	**32.063**	**32.171**

Onderstaande tabel geeft de ontwikkeling van de begrotingssaldi weer.

	Begroting	Meerjarenbegroting		
bedragen x € 1.000	**2024**	**2025**	**2026**	**2027**
Primitieve begroting 2023-2026	**35.373**	**35.253**	**32.778**	**31.219**
Raad 15 december 2022	1	1	1	1
1e Tussenrapportage 2023	-664	-664	-666	-666
Kadernota 2024	-1.328	-1.058	-1.789	-951
Raad 15 juni 2023	-97	-97	-97	-97
2e Tussenrapportage 2023	-2	-2	-2	-2
Startpositie Meerjarenbegroting 2024-2027	**33.283**	**33.433**	**30.225**	**29.504**
Nieuw beleid	-74	-74	-74	-74
Bestaand beleid	-71	-71	-71	-71
Gemeentefonds	339	298	126	889
Dekkingsplan	761	762	764	764
Kapitaallasten	-33	-41	-32	30
Overige mutaties	1.114	1.130	1.125	1.129
Saldo Meerjarenbegroting 2024-2027	**35.318**	**35.437**	**32.063**	**32.171**

Toelichting financiële mutaties

Onderstaande tabel laat de mutaties uit de Programmabegroting 2024 zien.

	Begroting	Meerjarenbegroting		
bedragen x € 1.000	**2024**	**2025**	**2026**	**2027**
Nieuw beleid	**-74**	**-74**	**-74**	**-74**
Deelname vacatureplatform Peelgemeenten en onboarding- en talentproject	**-74**	**-74**	**-74**	**-74**
Lasten	-74	-74	-74	-74

De arbeidsmarkt is de afgelopen jaren mede door vergrijzing en economische groei steeds krapper geworden. De verwachting is dat dit de komende jaren niet zal verbeteren. Eerder dat het nog lastiger zal worden om nieuwe mensen aan te trekken en te behouden. Aanvullend op onze huidige inspanningen in werving en selectie doen we in 2023 mee aan een pilot om te komen tot een regionaal vacatureplatform en een zogenoemd "onboarding-" en talentprogramma. De intentie is om met deze samenwerking vanaf 2024 verder te gaan.

Bestaand beleid		**-71**	**-71**	**-71**	**-71**
Dienstverlening burgerzaken		**-68**	**-68**	**-68**	**-68**
	Lasten	-68	-68	-68	-68

Een landelijke ontwikkeling brengt de huidige dienstverlening rondom reis- en verblijfdocumenten in gevaar. Tien jaar geleden is de geldigheid van paspoorten verlengd naar tien jaar, waardoor het verloop van deze reisdocumenten als het ware is uitgesteld. Dit geeft per 2024 tot en met 2028 een enorme piek in de aanvragen van reisdocumenten. Deze toename kan met de huidige capaciteit niet worden opgevangen. Vanwege de 'uitgestelde geldigheid paspoorten' is in 2019 de formatie bij Burgerzaken met 0,5fte verlaagd. Deze 0,5fte is echter structureel nodig om de balie voldoende open te houden en de aanvragen 2024 e.v. te kunnen verwerken. Tegelijkertijd kennen de jaren 2024 tot en met 2028 een extreme piek, welke vervolgens stabiliseert. Om deze piek op te kunnen vangen, is € 34.000 incidentele inhuurcapaciteit benodigd over de periode 2024 tot en met 2028. Als dekking hiervoor geldt een verhoging van de geraamde legesopbrengsten. Aangezien alle gemeenten hiermee kampen, wordt zoveel als mogelijk de samenwerking met de Peelgemeenten gezocht.

Verzekering bestuurdersaansprakelijkheid		**-3**	**-3**	**-3**	**-3**
	Lasten	-3	-3	-3	-3

We hebben voor onze bestuurder in de Grondexploitatiemaatschappij De Hoge Regt een verzekering afgesloten. Voorheen zagen we dit als algemene kosten grondexploitatie en werd dit via de grondexploitaties verdeeld. Voortaan verloopt dit via de reguliere personeelskosten en daarom heeft het een beperkt nadelig begrotingsresultaat van € 3.000.

Gemeentefonds		**339**	**298**	**126**	**889**
Verwerking septembercirculaire 2023 Gemeentefonds		**339**	**298**	**126**	**889**
	Lasten	-174	-174	-174	-174
	Baten	513	472	300	1.063

De verwerking van de septembercirculaire 2023 gemeentefonds laat over de jaren 2024 t/m 2027, ná diverse opgenomen bijstellingen, over alle jaren een budgettair voordeel zien.
Daarbij is rekening gehouden met bijstellingen op de volgende onderdelen:
- € 174.000 in 2024 en verder als bijstelling indexatie loonsom personeel
- € 5.000 in 2024 en verder als budget voor Europese richtlijn energieprestatie gebouwen (EPBD III)
- € 7.000 in 2024 t/m 2026 als budget voor Veilig wonen (Impulsgelden Weerbaar Bestuur)
- € 8.000 in 2024 en verder als budget Participatiemiddelen (deel Wsw)
- € 4.000 in 2024 en verder als budget Rijksvaccinatieprogramma
- € 34.000 in 2024 als budget voor Bijzondere bijstand en Vroegsignalering
- Bijstelling te realiseren taakstelling in 2027 met € 100.000 naar € 500.000 als besparing lasten

Jeugdzorg (afgeleide van de Hervormingsagenda)
De diverse budgetbijstellingen leiden tot mutaties in de programma's 1, 3, 5 en 6.

Dekkingsplan		761	762	764	764
Bijstelling stijging ozb-opbrengst 2024 tot 5,32% conform inflatiecorrectie 2024		**64**	**65**	**67**	**67**
	Baten	64	65	67	67

Bij de Kadernota 2024 was nog rekening gehouden met een stijging van de ozb-opbrengst 2024 met 4,22% conform de gecombineerde index 2024 vanuit de Voorjaarsnota 2023 (onderdeel van de meicirculaire 2023 gemeentefonds). Echter in de septembercirculaire 2023 gemeentefonds is deze gecombineerde index 2024 bijgesteld naar 5,32%.
Om de inflatiecorrectie gelijk te laten lopen met de indexering van de inkomsten geeft dit aanleiding om deze correctie toe te passen op de stijging van de opbrengst onroerende zaakbelastingen 2024.

Inzet stelpost prijsindexering 2024		**682**	**682**	**682**	**682**
	Lasten	682	682	682	682

Bij de Kadernota 2024 is gekozen om richting de samenstelling van de begroting 2024 voor oplossingsrichting 1. Dit betekent dat de hiervoor beschikbare stelpost prijsinexering 2024 van € 682.000 structureel ter dekking wordt ingezet.

Taakstelling besparing diverse budgetten		**15**	**15**	**15**	**15**
	Baten	15	15	15	15

Dit is onderdeel van de taakstelling in het kader van het scherper begroten zoals in de Kadernota is voorgesteld. Hier is bij diverse programma’s invulling aan gegeven. Om niet een aantal malen dezelfde toelichting te geven, wordt hiervoor kortheidshalve verwezen naar onze financiële samenvatting waarin deze taakstelling als onderdeel van het dekkingsplan is toegelicht.

6.3 Beleidsindicatoren

Beleidsindicator	verplicht volgens BBV j/n	meet eenheid	actualiteit	Laarbeek	gemiddelde gemeente < 25.000 inwoners
Formatie	Ja	Fte per 1.000 inwoners	2024	6,06	onbekend
Bezetting	Ja	Fte per 1.000 inwoners	2024	5,03	onbekend

Apparaatskosten	Ja	Kosten per inwoner	nvt	niet gemeten	onbekend
Externe inhuur	Ja	Kosten als % van totale loonsom + totale kosten inhuur externen	2024	7,32	onbekend
Overhead	Ja	% van totale lasten	2024	13,28	onbekend

6.4 Investeringen

Onderstaande tabellen geven de investeringen voor het begrotingsjaar 2024 weer en de meerjarenbegroting 2025-2027.

Investeringsplan 2024			*bedragen x € 1.000*
Omschrijving	**Jaar investering**	**Programma**	**Bruto investerings-budget**
Voertuig buitendienst Goupil model 4	2024	6	50
Rolbezem tractor	2024	6	9

Investeringsplan 2025 t/m 2027			*bedragen x € 1.000*
Omschrijving	**Jaar investering**	**Programma**	**Bruto investerings-budget**
Gemeentewerf - zonnepanelen	2025	6	29

-

Paragrafen

1 Lokale heffingen

Geraamde belastinginkomsten (en overige heffingen)

Lokale heffingen stellen de gemeente in staat eigen middelen te verkrijgen. Die middelen worden ingezet voor uitgaven voor de uitvoering van de gemeentelijke taken. De invoering, wijziging of intrekking van lokale heffingen vindt plaats door middel van een verordening, die door de gemeenteraad wordt vastgesteld. Ook de tarieven worden vastgesteld door de gemeenteraad.

In deze paragraaf wordt een beeld gegeven bij de ramingen op het gebied van gemeentelijke belastingen. Na een samenvattende tabel volgt een toelichting per belastingsoort, de lokale lastendruk en het kwijtscheldingsbeleid. De onderstaande tabel geeft de meerjarig geraamde inkomsten weer.

	Begroting	Meerjarenbegroting		
bedragen x € 1.000	**2024**	**2025**	**2026**	**2027**
Leges	895	895	895	895
Onroerendezaakbelasting	6.314	6.431	6.551	6.569
Afvalstoffenheffing	2.036	2.036	2.036	2.036
Rioolheffing	2.573	2.573	2.573	2.573
Reclamebelasting	27	27	27	27
Totaal Lokale heffingen	**11.845**	**11.962**	**12.082**	**12.100**

1.1 Beleidsuitgangspunten

Binnen de gemeente Laarbeek gelden de volgende lokale heffingen:

1. Onroerendezaakbelasting
2. Rioolheffing
3. Afvalstoffenheffing
4. Leges
5. Reclamebelasting
6. Markt- en staangelden

De raad stelt de verordeningen jaarlijks vast en de Belastingsamenwerking Oost-Brabant (BSOB) zorgt vervolgens voor de uitvoering, zoals het opleggen en innen van de aanslagen. Dat geldt niet voor de leges en markt- en staangelden, de heffing daarvan verloopt rechtstreeks via de gemeente.

Een nadere toelichting op het beleid is te vinden in de Nota lokale heffingen. Deze is op 17 september 2015 door de raad vastgesteld. Daarnaast zijn de actuele verordeningen te vinden via www.overheid.nl.

1.2 Overzicht lokale heffingen

1.2.1 Onroerendezaakbelasting

Onder de naam 'Onroerendezaakbelasting' wordt een belasting geheven van de eigenaren en gebruikers van alle binnen de gemeente gelegen niet-woningen en van de eigenaren van de woningen. Uitgegaan wordt van de waarde welke als gevolg van de Wet Waardering Onroerende Zaken (Wet WOZ) is vastgesteld. Jaarlijks vindt een algehele hertaxatie plaats. Naar de waarde peildatum 1 januari 2023 wordt een nieuwe waarde vastgesteld. Deze waarde geldt voor het heffingsjaar 2024.

De volgende beleidsuitgangspunten worden toegepast bij de berekening van de OZB-tarieven:

- OZB is algemeen dekkingsmiddel, er is geen relatie te leggen met de bijhorende kosten.
- Tariefdifferentiatie (gebruik bedrijven, eigendom bedrijven en eigendom woningen).
- Trendmatige opbrengsten stijging om voorzieningen in de vier kernen te handhaven.
- Extra stijging OZB alleen als de economische situatie hiertoe aanleiding geeft.
- Belastingtarieven worden voor het begin van het kalenderjaar vastgesteld door de gemeenteraad.

De waardering van de onroerende zaak en vervolgens de heffing en inning van de onroerende zaakbelastingen is volledig overgedragen aan de Gemeenschappelijke Regeling Belastingsamenwerking Oost-Brabant (BSOB) per 1 januari 2018, zodat deze als gecombineerde aanslag met de waterschapsbelastingen bij de inwoners wordt opgelegd.

1.2.2 Rioolheffing

De volgende beleidsuitgangspunten worden toegepast bij de berekening van de tarieven rioolheffing:

- Kostendekkende heffing, alle uitgaven die betrekking hebben op riolering en watertaken worden gecompenseerd met de rioolheffing.
- Tariefdifferentiatie woningen en bedrijven. Tarief bedrijven volgens staffel als drinkwaterafname groter is dan 500 m^3 per jaar.
- Bij de berekening wordt rekening gehouden met BTW en overheadkosten.
- Belastingtarieven worden voor het begin van het kalenderjaar vastgesteld door de gemeenteraad.
- Trendmatige opbrengsten stijging met 3,61% op basis van het gemeentelijk rioleringsplan (GRP) 2019-2023.
- Indexering van 3,9 % conform de Financiële uitgangspunten uit de Kadernota 2024 (pagina 49). De meicirculaire 2023 vanuit het Rijk vormt hiervoor de basis.

- De tariefstijging in 2024 bedraagt daardoor per saldo 7,51 % ten opzichte van het tarief rioolheffing 2023.
- Voor deze heffing is kwijtschelding mogelijk.
- De rioolheffing heeft het karakter van een bestemmingsheffing, bedoeld om alle kosten voor noodzakelijk geachte (collectieve) maatregelen ten aanzien van riolering, hemelwater en grondwater te kunnen verhalen. Omdat het een bestemmingsheffing is, hoeft in de relatie tot de belastingplichtige geen sprake te zijn van een rechtstreekse tegenprestatie in de vorm van een verleende dienst of een voorziening waarvan de belastingplichtige gebruik maakt.
- De rioolheffing wordt geheven op basis van de uitgangspunten zoals die zijn opgenomen in het GRP 2019-2023 (raadsbesluit: 6 december 2018). Hoofdregel bij het kostenverhaal is dat de kosten via de heffing mogen worden verhaald die worden gemaakt ter nakoming van de zorgplichten.

Berekening kostendekkendheid		**Begroting**		**Rekening**
Rioolheffing	**2024**	**2023**	**2022**	**2022**
Netto kosten taakveld	1.647	1.604	1.397	1.406
Toe te rekenen kosten:				
Overhead	695	582	587	587
BTW	231	241	247	270
Totale kosten	**2.573**	**2.427**	**2.231**	**2.263**
Opbrengst heffingen	**2.573**	**2.427**	**2.231**	**2.263**
Dekkingspercentage	**100%**	**100%**	**100%**	**100%**

1.2.3 Afvalstoffenheffing

De volgende beleidsuitgangspunten worden toegepast bij de berekening van de afval-tarieven:

- Kostendekkende heffing, alle uitgaven die betrekking hebben op afvalinzameling en verwerking worden gecompenseerd met de afvalstoffenheffing.
- Bij de tarief berekening wordt rekening gehouden met BTW en overheadkosten.
- Belastingtarieven worden voor het begin van het kalenderjaar vastgesteld door de gemeenteraad.
- Voor deze heffing is een kwijtschelding mogelijk tot een bedrag van € 264,86 (2023).
- Het gebruik van een egalisatiereserve/voorziening wordt onderzocht. Naar verwachting krijgt dit een vervolg in het proces rondom de jaarrekening 2023.

Berekening kostendekkendheid		**Begroting**		**Rekening**
Afvalstoffenheffing	**2024**	**2023**	**2022**	**2022**
Netto kosten taakveld	1.621	1.610	1.682	1.297

Toe te rekenen kosten:				
Overhead	92	81	82	82
BTW	323	323	323	323
Totale kosten	**2.036**	**2.014**	**2.087**	**1.702**
Opbrengst heffingen	**2.036**	**2.014**	**2.087**	**2.123**
Dekkingspercentage	**100%**	**100%**	**100%**	**125%**

1.2.4 Leges

Het beleid is erop gericht om de komende jaren te streven naar verdergaande maximale kostendekking. Bij het toepassen van de verhogingen zullen tevens vergelijkende tarieven in omliggende gemeenten in ogenschouw worden genomen.

De volgende beleidsuitgangspunten worden toegepast bij de berekening van de leges-tarieven:

- Jaarlijkse toename van de leges opbrengst. Index op basis van de begroting.
- Leges zijn diensten, de werkelijke opbrengst is afhankelijk van het aantal gevraagde diensten.
- Bij de tariefberekening wordt geen rekening gehouden met BTW en overheadkosten.
- Leges worden voor het begin van het kalenderjaar vastgesteld door de gemeenteraad.
- Voor bepaalde leges geldt een wettelijke maximale tariefstelling. Indien het berekende tarief hoger is dan wettelijk is toegestaan, wordt het wettelijke maximumtarief toegepast.
- Voor leges is geen kwijtschelding mogelijk.
- Als uitgangspunt geldt dat de bouwleges jaarlijks worden verhoogd met 2% en de overige leges worden jaarlijks verhoogd met 5%, voor zover mogelijk.

Onbekende effecten implementatie Omgevingswet en Wet kwaliteitsborging bouwen (Wkb) met betrekking tot legesopbrengsten

Op 1 januari 2024 treedt de Omgevingswet en (deels) de Wet kwaliteitsborging bouwen (Wkb) in werking. Dit heeft tot gevolg dat er voor gevolgklasse 1 (bouwwerken zoals woningen en eenvoudige bedrijfspanden) geen vergunningplicht meer geldt. Dit betekent enerzijds minder uitgaven in de uitvoering (in de begroting van de ODZOB is dit effect meegenomen). Anderzijds leidt het tot minder legesopbrengsten. Op 11 september 2023 heeft Minister de Jonge aangegeven dat de Wkb – in tegenstelling tot eerdere berichten - nog niet gaat gelden voor verbouwingen.
Door onder andere deze onzekerheid is het niet mogelijk om een (goede) inschatting te maken van het effect van de Omgevingswet en de Wkb op de legesopbrengsten, die daardoor (nog) niet zijn bijgesteld in de begroting 2024. Dit risico is ook opgenomen in de paragraaf Weerstandsvermogen en risicobeheersing.

Berekening kostendekkendheid	Begroting			Rekening
Leges	**2024**	**2023**	**2022**	**2022**
Totale netto kosten	1.772	1.784	1.829	1.705
Opbrengst leges	895	592	1.125	925
Dekkingspercentage	**51%**	**33%**	**62%**	**54%**

1.2.5 Reclamebelasting

Reclamebelasting wordt sinds 2015 opgelegd in het winkelgebied Piet van Thielplein. Sinds 2020 wordt de reclamebelasting ook opgelegd in het gebied Heuvelplein. De belasting is ingevoerd op verzoek van de ondernemersvereniging. Doel van de heffing is om alle winkeliers mee te laten betalen aan de verdere ontwikkeling van het gebied. Welke maatregelen genomen worden, hangt af van de wensen van de ondernemersvereniging.

De volgende beleidsuitgangspunten zijn toegepast bij de berekening van de reclamebelasting:

- Het heffingsgebied betreft winkelgebied Piet van Thielplein en Heuvelplein.
- 100% doorbetaling van de werkelijke opbrengst.
- Bij de tarief berekening wordt geen rekening gehouden met BTW en overheadkosten.
- Belastingtarieven worden voor het begin van het kalenderjaar vastgesteld door de gemeenteraad, dit kan ook betekenen dat verordeningen van oude jaren niet geactualiseerd worden.
- Voor reclamebelasting is geen kwijtschelding mogelijk.

1.2.6 Markt- en staangelden

Markt- en staangelden zijn vergoedingen die de gemeente vraagt voor het in gebruik geven van gemeentegrond voor private doeleinden. De mate van kostendekkendheid speelt geen rol bij deze heffing. Het gaat om beperkte opbrengsten die gerealiseerd worden door het ter beschikking stellen van gemeentegrond voor private doelen.

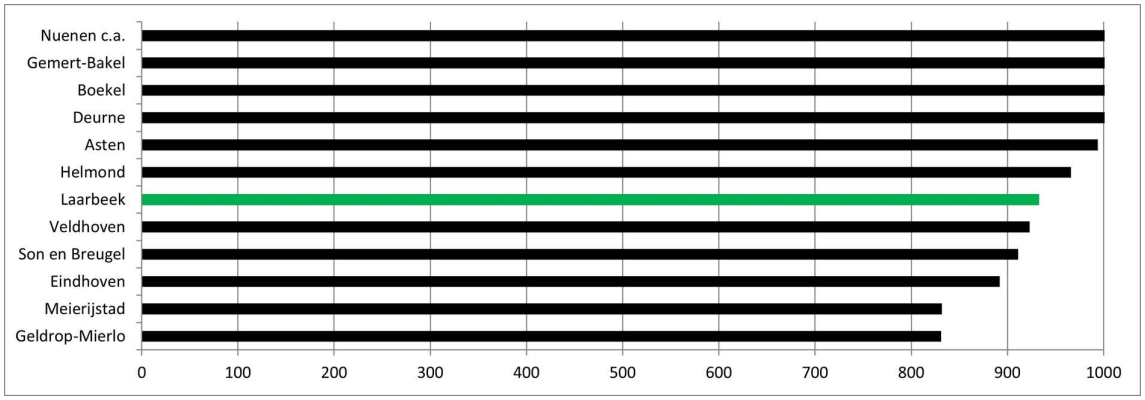
De volgende beleidsuitgangspunten worden toegepast bij de berekening van de markt- & staangeld-tarieven:

- Stabiele prijzen, geen indexering om zoveel mogelijk kraamhouders te behouden voor de markt in Laarbeek.
- Bij de tarief berekening wordt geen rekening gehouden BTW en overheadkosten.
- Belastingtarieven worden voor het begin van het kalenderjaar vastgesteld door de gemeenteraad, dit kan ook betekenen dat verordeningen van oude jaren niet geactualiseerd worden.
- Voor markt- & staangeld is geen kwijtschelding mogelijk.

1.3 Lokale lastendruk

Aanduiding lokale Belastingdruk per woonruimte
In onderstaande tabel wordt een beeld gegeven van de lokale lastendruk per meerpersoonshuishouden in vergelijking tot omliggende gemeenten op basis van gegevens uit 2023. In relatie tot het goede voorzieningenniveau binnen onze gemeente is het positief om te constateren dat de woonlasten op een gemiddeld niveau liggen.

Gemiddelde woonlasten meerpersoonshuishoudens omliggende gemeenten

Bron: Coelo 2023 Atlas van de lokale heffingen

1.4 Kwijtscheldingsbeleid

De gemeente is op grond van de Gemeentewet bevoegd om kwijtschelding van de gemeentelijke heffingen te verlenen. Door de gemeenteraad is besloten dat voor de volgende belastingen een verzoek om kwijtschelding kan worden ingediend:

1. Rioolheffing;
2. Afvalstoffenheffing;
3. Onroerende-zaakbelasting, gebruikersbelasting.

De uitvoering van het kwijtscheldingsbeleid is in overeenstemming met de Uitvoeringsregeling invorderingswet 1990. Deze uitvoeringsregeling is met 2 punten beperkt door gemeentelijk beleid:

1. Bij kwijtschelding van de afvalstoffenheffing geldt een maximum van € 264,86 (hoogte bedrag in 2023). Dit maximumbedrag is opgenomen om te voorkomen dat belastingplichtigen die in aanmerking komen voor kwijtschelding hun containers onnodig laten ledigen en te stimuleren om door te gaan met het scheiden van afvalstoffen.
2. Er wordt alleen kwijtschelding verleend aan natuurlijke personen.

2 Weerstandsvermogen en risicobeheersing

Deze paragraaf geeft aan hoe de financiële positie van de gemeente zich verhoudt tot de risico's. Oftewel het vermogen van de gemeente Laarbeek om ook in ongunstige tijden de incidentele financiële risico’s op te kunnen vangen om zo haar taken ongewijzigd te kunnen voortzetten en hierdoor niet de continuïteit van de gemeente in gevaar komt.
Het weerstandsvermogen is de verhouding tussen de beschikbare weerstandscapaciteit (buffer) en de ingeschatte risico’s die worden gelopen.

Om het benodigde weerstandsvermogen te kunnen beoordelen geven we inzicht in de risico's. Onder een risico verstaan we het gevaar voor financiële schade of verlies als gevolg van interne en/of externe omstandigheden. Het risico heeft dan betrekking op het samenvallen van die bepaalde omstandigheden (de kans) en de negatieve gevolgen (de schade / bedrag).

Tot slot wordt in deze paragraaf vijf financiële kengetallen gepresenteerd die vanuit de BBV gepresenteerd moeten worden, zijnde: schuldquota leningen, solvabiliteitsratio, grondexploitatie, structurele exploitatieruimte en belastingcapaciteit.
Deze kengetallen geven inzicht in de financiële positie van de gemeente.

2.1 Beleidsuitgangspunten

Om te bepalen of het weerstandsvermogen toereikend is, dient de relatie te worden gelegd tussen de financieel gekwantificeerde risico’s en de daarbij gewenste weerstandscapaciteit en de beschikbare weerstandscapaciteit.

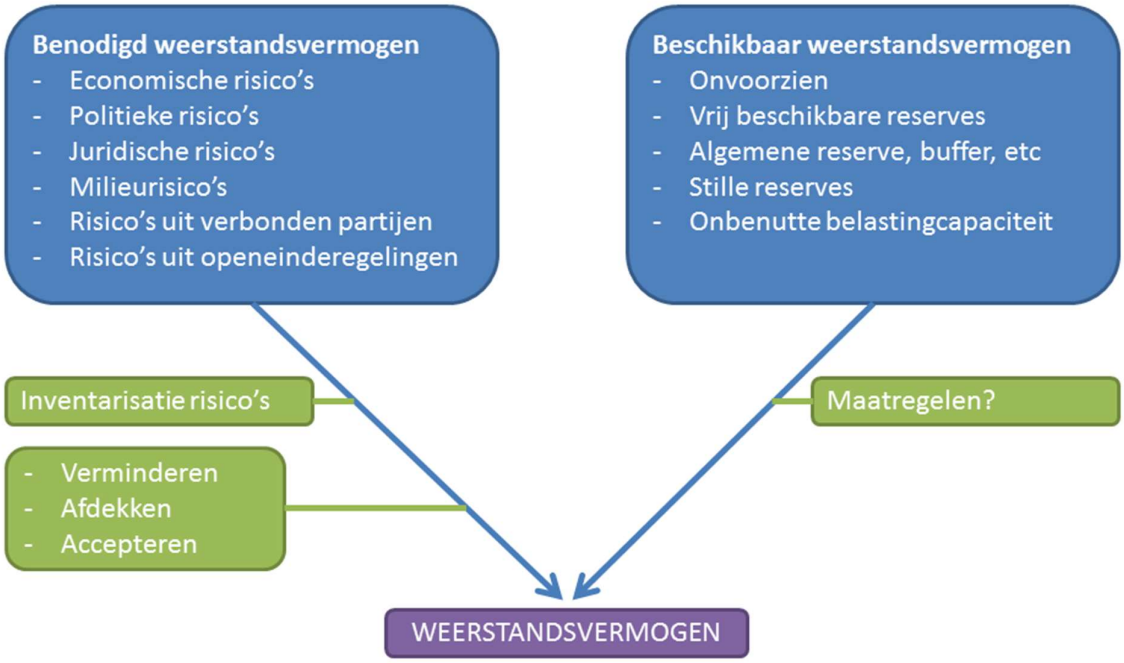
Jaarlijks inventariseren wij de risico’s die van invloed kunnen zijn op de bedrijfsvoering om deze (zo veel mogelijk) te beperken en de vermogenspositie te kunnen beoordelen. De belangrijkste risico’s qua financiële impact worden in kaart gebracht door middel van een korte scan van de organisatie. Uit de inventarisatie zijn in totaal 40 risico's in beeld gebracht. In het onderstaande paragraaf zijn de risico's gepresenteerd die de hoogste bijdrage hebben aan de berekening van de benodigde weerstandscapaciteit.

Het benodigde weerstandsvermogen uit de risico's zetten we vervolgens af tegen de beschikbare weerstandscapaciteit.

De beschikbare weerstandscapaciteit is dat deel van het eigen vermogen dat beschikbaar is om eventuele risico’s financieel op te kunnen vangen.

Om de ratio weerstandsvermogen te bepalen wordt het benodigde weerstandsvermogen in relatie gebracht tot de beschikbare weerstandscapaciteit. Dit geeft de conclusie in hoever wij als gemeente Laarbeek in staat zijn potentiële risico's financieel op te vangen.

Visueel ziet dat er als volgt uit:

2.2 Weerstandscapaciteit

Zoals in het Besluit Begroting en Verantwoording is aangegeven, bestaat de weerstandscapaciteit uit de middelen en mogelijkheden waarover de gemeente beschikt of kan beschikken om niet begrote kosten te dekken (artikel 11-1a).

De beschikbare weerstandscapaciteit is dat deel van het eigen vermogen dat beschikbaar is om eventuele risico's financieel op te kunnen vangen. Dit bedrag moet in verhouding zijn met de benodigde weerstandscapaciteit. Dit laatste bedrag komt voort uit het risicoprofiel van een onderneming. De benodigde weerstandscapaciteit geeft aan hoeveel vermogen een onderneming beschikbaar moet hebben om calamiteiten financieel aan te kunnen.

De opbouw van onze beschikbare weerstandscapaciteit in duizendtallen ziet er als volgt uit:

	bedragen x € 1.000
Algemene reserve	14.690
Reserve grondexploitatie	6.731
Onvoorzien incidenteel	60
Onbenutte belastingcapaciteit	1.895
Beschikbare weerstandscapaciteit	23.377

Vrij aanwendbaar deel reserves (algemene reserve)
In de raadsvergadering van 20 juni 2019 is de "Nota reserves en voorzieningen" vastgesteld. In deze nota wordt aangegeven aan welke criteria de diverse reserves en voorzieningen dienen te voldoen.
De algemene reserve kan vrij over beschikt worden en kan worden aangewend voor het opvangen van eenmalige nadelen. Hierdoor kan de algemene reserve worden meegenomen in de berekening van de beschikbare weerstandscapaciteit.
De algemene reserve bedraagt per 1 januari 2024 (na resultaat bestemming jaarrekening, besluit gemeenteraad van 6 juli 2023) € 14,690 miljoen.

Reserve grondexploitatierisico's
Speciaal voor de risico's die te maken hebben met grondexploitatie is een risicoreserve grondbedrijf gevormd. Deze reserve is onderdeel van de beschikbare weerstandscapaciteit. De stand van deze reserve bedraagt maximaal € 4,9 miljoen (volgens de grondnota). Dit is opgebouwd uit de risico's uit de Monte Carlo risico analyse voor grondexploitatie ter hoogte van € 2,6 miljoen plus een ophoging van een buffer van € 2 miljoen en 0,3 miljoen aan toekomstige claims.
Indien de reserve hoger wordt dan het maximale bedrag dan valt het overtollige deel vrij ten gunste van de algemene reserve. Bij de resultaatbestemming over het jaar 2022 is besloten om € 1,1 miljoen extra toe te voegen aan de reserve grondexploitatierisico's wegens de toekomstige risico's en onzekerheden. Hierdoor bedraagt de reserve maximaal € 6,7 miljoen bij het opstellen van de begroting.
Hierbij dient wel vermeld te worden dat dit de stand is voor de verwerking van de grondnota 2023 die nog niet verwerkt is in deze begroting (besluitvorming vindt tegelijk plaats met de begroting) hierdoor is er gerekend met de stand van de reserve zoals bekend bij de jaarrekening 2022 na resultaatbestemming.

Stille reserves
Van stille reserves is sprake als bedrijfsmiddelen meer waard zijn dan uit de boekhouding blijkt. De stille reserves zijn een onderdeel van de bedrijfsmiddelen die de gemeente gebruikt. Het is niet mogelijk om de middelen direct beschikbaar te maken en daarom nemen we dit onderdeel niet mee.

Onvoorzien incidenteel
Het is mogelijk om voor incidentele zaken een bedrag op te nemen in de begroting. Met dit bedrag kunnen incidentele nadelen opgevangen worden. Het gaat dan om zaken die bij het maken van de begroting nog niet bekend zijn, maar door bijvoorbeeld wetswijziging wel kosten voor de gemeente met zich meebrengen. In Laarbeek is voor 2024 een raming opgenomen van € 60.000,-.

Onbenutte belastingcapaciteit
Bij onbenutte belastingcapaciteit wordt uitsluitend gekeken naar de OZB-heffing. Wettelijk is namelijk bepaald dat de tarieven voor de overige heffingen maximaal 100%-kostendekkend

mogen zijn. Bij afvalstoffenheffing en de rioolheffing is geen sprake van onbenutte belastingcapaciteit.

Om de onbenutte belastingcapaciteit van de OZB te berekenen, maken we gebruik van de norm die het rijk stelt aan de zogenaamde 'artikel 12-status'. Zodra een gemeente in financiële problemen komt, houdt het Rijk rekening met een minimaal OZB-tarief (voor het jaar 2023) van 0,1729% (bron: COELO Atlas van de lokale lasten 2023, pagina 45). Voor de WOZ-waarde zijn de inschattingen van BSOB voor de tariefbepalingen 2023 gehanteerd
De berekening van de onbenutte belastingcapaciteit ziet er als volgt uit:

bedragen x € 1.000 Onroerendezaakbelasting	WOZ waarde begin 2023	Tarief 2023	Tarief 2023 art. 12 status	Verschil tarief	Onbenutte capaciteit
Eigenaar Woningen	3.284	0,10%	0,17%	0,08%	2.527
Eigenaar Niet-woningen	474	0,26%	0,17%	-0,09%	-424
Gebruikers Niet-woningen	409	0,22%	0,17%	-0,05%	-208
Saldo onbenutte belastingcapaciteit					1.895

Om te bepalen of het weerstandsvermogen toereikend is, dient de relatie te worden gelegd tussen de financieel gekwantificeerde risico's (benodigde weerstandscapaciteit) en de beschikbare weerstandscapaciteit.

De benodigde weerstandscapaciteit die uit de risicosimulaties voortvloeit (zie paragraaf 2.3 risico's) is € 2 miljoen + het risico voor de grondexploitaties van € 2,6 miljoen is in totaal aan benodigde weerstandscapaciteit van € 4,6 miljoen.
De beschikbare weerstandscapaciteit bedraagt € 23,377 miljoen.

Hierdoor wordt de ratio weerstandsvermogen:

$$\text{Ratio weerstandsvermogen} = \frac{\text{beschikbare weerstandscapaciteit}}{\text{benodigde weerstandscapaciteit}} = \frac{23.377}{4.600} = 5,1$$

Om de ratio voor het weerstandsvermogen te kunnen beoordelen, wordt gebruik gemaakt van onderstaande waarderingstabel die in samenwerking tussen NAR (Nederlandse Adviesbureau voor Risicomanagement) en de Universiteit Twente is opgesteld.
Deze ratio wordt voorafgaand aan de raadsbehandeling berekend. Hier is de onttrekking aan de algemene reserve ter dekking van de incidentele lasten 2024 nog niet inbegrepen. Wanneer hiermee wel rekening wordt gehouden bedraagt de ratio 4,1.

Waarderingscijfer	Ratio weerstandsvermogen	Betekenis
A	> 2,0	Uitstekend
B	1,4 < x < 2,0	Ruim voldoende

C	1,0 < x < 1,4	Voldoende
D	0,8 < x < 1,0	Matig
E	0,6 < x < 0,8	Onvoldoende
F	< 0,6	Ruim onvoldoende

De ratio bedraagt eind 2023: 5,1. Dit betekent dat de ratio uitkomt op een waardering A. Dit duidt op een uitstekend weerstandsvermogen.

Toekomstige ontwikkeling van het weerstandsvermogen
Bovenstaand ratio weerstandsvermogen is gebaseerd op de actuele situatie van de beschikbare weerstandscapaciteit. Als we naar de verwachte ontwikkeling van de beschikbare weerstandscapaciteit kijken dan is de inschatting dat de algemene reserve gaat dalen door de begrote incidentele tekorten in 2024 en 2025 plus er nog diverse financiële risico's zijn in het grondbedrijf voor toekomstige risico's waar de financiële impact nog niet van bekend zijn bij het opstellen van de begroting maar wel te verwachten zijn. Denk hierbij o.a. aan de ontwikkeling omtrent De Heuvel. Dit zal het ratio verslechteren.
Hierbij moet opgemerkt worden dat in deze cijfers de grondnota 2023 (voor het jaar 2024) nog niet verwerkt is. Wanneer de raad instemt met de voorstellen uit de grondnota 2023 in relatie tot de reserve grondexploitatie zal dit effect hebben op (het verloop van) de algemene reserve en daarvan afgeleid de weerstandsratio.
Daarnaast is er nog veel onzekerheid over de rijksfinanciering voor de jaren 2026 en 2027. Dit kan mogelijk ook een effect hebben op de algemene reserve en daarmee het weerstandsvermogen.

De ratio zal des al niet te min naar verwachting in 2027 nog steeds uitkomen op een A waardering.

Het geprognosticeerd verloop van de algemene reserve zal na verwerking van alle voorstellen in deze begroting 2024 (exclusief voorstellen uit de grondnota 2023) als volgt eruit zien (zie tabel hieronder). Let op dit is wel exclusief het negatieve resultaat per boekjaar. Dit kan namelijk nog niet verwerkt worden.
Dus de algemene reserves zullen dalen met het resultaat per jaar. Waarbij het negatieve resultaat voor 2026 en 2027 een sterk vertekend beeld geven want dit gaat niet het werkelijke resultaat worden omdat hier nog een gat in zit door de rijksfinanciering.

bedragen x € 1.000	2023	2024	2025	2026	2027
Algemene reserves	14.690	14.225	14.260	14.295	14.330

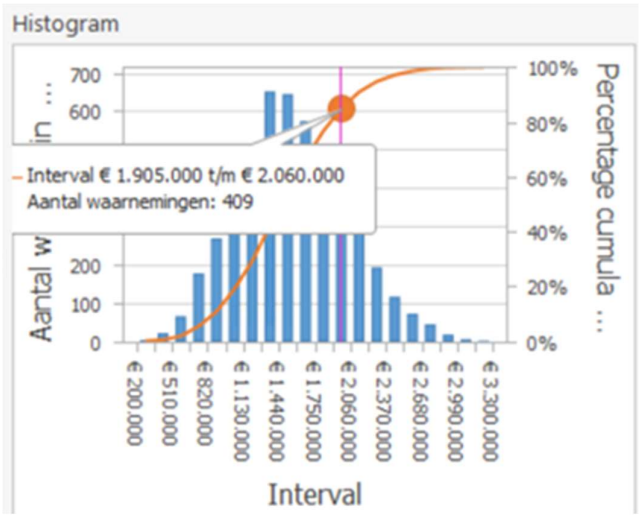
2.3 Risico's

Belangrijkste financiële risico's Gemeente Laarbeek

Op basis van een risico analyse zijn de belangrijkste financiële risico's voor de gemeente Laarbeek geïnventariseerd. In totaal zijn er 40 risico's bepaald. In onderstaand overzicht zijn de tien risico's gepresenteerd die de grootste invloed hebben op de benodigde weerstandscapaciteit.

	Risico	Kans	Gevolg x € 1.000	Invloed
1	Hogere kosten door extreme inflatie	80%	750	19%
2	Hogere personeelskosten / invoering verlofsparen	50%	800	13%
3	Extra uitvoerings- of programma kosten ODZOB	80%	450	11%
4	Hogere uitgaven door actualisatie bestekramingen grondexploitaties	80%	400	10%
5	Fiscale risico's	50%	375	6%
6	Informatiebeveiliging / cybercrime	50%	350	6%
7	Zorgkosten sociaal domein - Wmo, Jeugdhulp en BMS	50%	250	4%
8	Lagere bouwleges dan begroot	50%	200	3%
9	Uitvoerings- en financieringskosten GR Senzer	60%	140	3%
10	Uitkering gemeentefonds	30%	250	3%
	Totaal grote risico's (maximaal gevolg)		3.965	
	Overige risico's (maximaal gevolg)		2.578	
	Totaal alle risico's (maximaal gevolg)		6.543	

Op basis van de ingevoerde risico's is een risicosimulatie uitgevoerd. De risicosimulatie wordt toegepast omdat het reserveren van het maximale bedrag (€ 6,5 miljoen) ongewenst is.
De risico's zullen zich immers niet allemaal tegelijk en in hun maximale omvang manifesteren.

Toelichting:
In de tabel wordt de omvang van de benodigde weerstandscapaciteit aangegeven, verbonden aan de mate van betrouwbaarheid van de simulatie. De grafiek toont de verdeling van de kansen en totale financiële gevolgen.
Uit de grafiek en de bijbehorende tabel volgt dat 90% zeker is dat alle risico's kunnen worden afgedekt met een bedrag van € 2 miljoen (benodigde weerstandscapaciteit).

Risico's grondexploitatie
Voor de risico-inventarisatie van de grondexploitaties is een separate risico analyse opgesteld (Monte Carlo risicoanalyse grondexploitaties 16 september 2022). Uit deze analyse volgt dat om de risico's voor de grondexploitaties te kunnen opvangen een reserve benodigd is van € 2,6 miljoen om met een zekerheidsmarge van 90% de geïnventariseerde risico's af te kunnen dekken.

Hierbij dient in ogenschouw te worden genomen dat actuele risico's uit de grondnota 2023 hierbij nog niet in verwerkt zijn. Daarnaast is de verwachting dat een aantal toekomstige projecten en eventuele grondexploitaties verlieslatende zullen zijn en hierdoor het risico verder zal toenemen. Deze zijn echter nog geen concrete projecten waardoor een financiële risico inschatting nu nog niet te maken is en hier nog niet / beperkt in verwerkt is.

2.4 Kengetallen financiële positie

In het streven naar meer transparantie, verbetering van het inzicht in de financiële positie en voor de vergelijking met andere gemeenten worden zowel in de begroting als jaarrekening een set van financiële kengetallen opgenomen. Kengetallen zijn getallen die de verhouding uitdrukken tussen bepaalde onderdelen van de begroting of balans. De kengetallen zijn het uitgangspunt voor de beoordeling van de financiële positie van de gemeente Laarbeek.

Het Besluit Begroting en Verantwoording (BBV, art.11 lid 2d) bepaalt dat gemeenten een set van vijf financiële kengetallen moeten opnemen in deze paragraaf.
De op te nemen kengetallen zijn: schuldquota leningen, solvabiliteitsratio, grondexploitatie, structurele exploitatieruimte en belastingcapaciteit.

Signaleringswaarden
De provincie hanteert, voor het verkrijgen van een goed en uniform beeld, signaleringswaarden die afkomstig zijn uit de stresstest voor 100.000+ gemeenten. Daarbij moet benadrukt worden dat door de provincie aan deze categorieën geen kwalificatie is gegeven, omdat normering in eerste instantie aan de gemeente zelf is. Gemeente Laarbeek heeft geen eigen normering bepaald en hanteert hiervoor de onderstaande tabel.
In de tabel hieronder is te zien tot welke signaleringswaarden gehanteerd worden en in welke categorie (A, B of C) deze vallen.

	Kengetal	Categorie A	Categorie B	Categorie C
1a	Netto schuldquote zonder correctie doorgeleende gelden	<90%	90-130%	>130%
1b	Netto schuldquote met correctie doorgeleende gelden	<90%	90-130%	>130%
2	Solvabiliteitsratio	>50%	20-50%	<20%
3	Grondexploitatie	<20%	20-35%	>35%
4	Structurele exploitatieruimte	Begroting >0%	Begroting 0%	Begroting <0%
5	Belastingcapaciteit	<95%	95-105%	>105%

Uitkomsten Laarbeek
In onderstaande tabel zijn de uitkomsten voor Laarbeek afgezet tegen de signaleringswaarden zoals de provincie die hanteert. Cellen zijn groen als Laarbeek in categorie A valt (minst risicovol), blauw voor categorie B en oranje bij categorie C (meest risicovol). Onderaan deze paragraaf wordt een relatie gelegd tussen de kengetallen en worden opvallende zaken toegelicht.

Kengetal		Rekening	Begroting		Meerjarenbegroting		
		2022	2023	2024	2025	2026	2027
1a	Netto schuldquote zonder correctie doorgeleende gelden	3%	19%	-2%	-7%	1%	-5%
1b	Netto schuldquote met correctie doorgeleende gelden	3%	19%	-2%	-7%	1%	-5%
2	Solvabiliteitsratio	62%	57%	66%	74%	66%	70%
3	Grondexploitatie	26%	16%	2%	2%	2%	0%
4	Structurele exploitatieruimte	17%	2%	8%	2%	-5%	-6%
5	Belastingcapaciteit	88%	90%	99%	99%	99%	99%

Netto schuldquote & de netto schuldquote gecorrigeerd voor alle verstrekte leningen

Waar is het voor?
Deze indicatoren brengen in beeld in hoeverre de netto schulden zich verhouden tot de totale baten (inkomsten) van de gemeente. Hoe hoger het percentage, hoe meer externe financiering de gemeente heeft aangetrokken om de activiteiten (investeringen) te financieren. Hoe lager het percentage is, hoe gunstiger de financiële positie.

Hoe werkt het?
De netto schuldquote wordt volgens een vaste formule berekend:
De netto schuldquote = (A+B+C-D-E-F-G)/H x 100%

A Vaste schulden	(conform artikel 46 BBV)
B Netto vlottende schuld	(conform artikel 48 BBV)
C Overlopende passiva	(conform artikel 49 BBV)
D Financiële activa	(conform artikel 36 lid d, e en f)
E Uitzettingen < 1 jaar	(conform artikel 39 BBV)
F Liquide middelen	(conform artikel 40 BBV)
G Overlopende activa	(conform artikel 40a BBV)
H Totale baten	(conform artikel 17 lid c BBV (dus excl. mutaties reserves))

De wijze waarop de netto schuldquote gecorrigeerd voor de doorgeleende gelden wordt berekend is gelijk aan de netto schuldquote, met dien verstande dat bij de financiële activa ook alle verstrekte leningen worden opgenomen (zie artikel 36, onderdelen b en c, van het BBV).

Toelichting op ratio ontwikkeling
De twee kengetallen laten een verbetering zien, ook meerjarig. De schulden dalen en de activa dalen ook. Totaal saldo baten blijft nagenoeg gelijk. Hierdoor verbeteren de ratio's, die al in de A categorie zaten en dus ook meerjarig blijven.

Solvabiliteitsratio

Waar is het voor?
De solvabiliteitsratio geeft inzicht in de mate waarin de gemeente in staat is om op de lange termijn aan haar financiële verplichtingen te voldoen. Met andere woorden: of ze alles kan betalen en of er voldoende geld beschikbaar is.
Hoe lager de solvabiliteit, hoe minder eigen vermogen de organisatie heeft om eventuele tegenvallers op te vangen of om te investeren.

Hoe werkt het?
Het eigen vermogen van een gemeente bestaat uit de reserves: zowel de algemene reserve als de bestemmingsreserves. Ook het resultaat uit het overzicht van baten en lasten (het rekeningresultaat) is hier onderdeel van.

A Eigen vermogen (volgens artikel 42 BBV)
B Balanstotaal

Solvabiliteit (A/B) x 100%.

Toelichting op ratio ontwikkeling
Het kengetal ontwikkelt positief en laat meerjarig een verbetering van de solvabiliteitsratio zien (naar boven de 70%). Deze ratio valt voor begroting vanaf 2024 in de A categorie. Dit komt vooral doordat het eigen vermogen stijgt (om specifiek te zijn de bestemmingsreserves stijgen en algemene reserve blijft constant) en de totale passiva meerjarig daalt. Hierdoor verbeterd de verhouding eigen vermogen ten opzichte van het balanstotaal (groter deel van het balans totaal bestaat uit eigen vermogen).

Grondexploitatie

Waar is het voor?
De grondexploitatie kan een hoge impact hebben op de financiële positie van de gemeente. Indien gemeenten leningen hebben afgesloten om grond te kopen voor een (toekomstige woningbouwproject) hebben wij een schuld. Bij de beoordeling van een dergelijke schuld is het van belang om te weten of deze schuld kan worden afgelost. Het kengetal grondexploitatie geeft aan hoe groot de grondpositie (de waarde van de grond) is ten opzichte van de totale (geraamde) baten. Wanneer de grond tegen de prijs van landbouwgrond is aangekocht, loopt een gemeente relatief gering risico. Het is dus belangrijk om te kunnen beoordelen of er een reële verwachting is of grondexploitatie kan bijdragen aan de verlaging van de schuld.

Hoe werkt het?
Voor de berekening van dit kengetal worden de niet in exploitatie genomen gronden en de bouwgrond in exploitatie bij elkaar opgeteld en gedeeld door de totale baten 2020 (ingevolge artikel 17, onderdeel c, van het BBV) en uitgedrukt in een percentage.

Als een formule:

A Niet in exploitatie genomen gronden
B Bouwgrond in exploitatie
C Totale baten

De grondexploitatie ((A+B)/E) x 100%

Toelichting op ratio ontwikkeling
Het kengetal ontwikkelt zich positief. Het aantal exploitaties gaat in de toekomst afnemen waarbij er naar verwachting een piek is in de verkopen in 2024 en 2025. Met de verkopen daalt de boekwaarde van de ‘gronden in exploitatie’. Dit is uiteraard voor verwerking van de grondnota 2023 die een effect op deze ratio kan hebben. Daarnaast worden in de toekomst ook weer grondexploitaties toegevoegd die langer doorlopen dan 2027 waardoor de ratio zal veranderen.

Structurele exploitatieruimte

Waar is het voor?
Een begroting waarvan de vaste inkomsten en de vaste uitgaven over meerdere jaren niet veranderen en ongeveer even hoog zijn, is evenwichtiger en zekerder dan een begroting waarin de inkomsten en uitgaven per jaar in hoogte en aard verschillen. Bijvoorbeeld doordat er in het ene jaar inkomsten uit een verkoop zijn en er het jaar daarna niet. Dan is de begroting door de jaren heen afhankelijk van verschillende éénmalige zaken en daarmee zijn er meer onzekerheden.
Dit kengetal geeft hierdoor aan welke structurele exploitatieruimte een gemeente heeft om de eigen lasten te dragen.

Hoe werkt het?
Om het structurele exploitatieoverschot te kunnen berekenen, wordt gekeken naar het saldo van de structurele baten en lasten en het saldo van de structurele onttrekkingen en toevoegingen aan reserves en deze worden vergeleken met (gedeeld door) de totale baten (zie artikel 17, onderdeel c, van het BBV) en uitgedrukt in een percentage.
Een positief percentage betekent dat de structurele baten toereikend zijn om de structurele lasten (waaronder de rente en aflossing van een lening) te dekken. Over het algemeen geldt dus als richtlijn: hoeveel hoger het kengetal structurele exploitatieruimte, hoeveel gunstiger dit is voor de gemeente. Als streefwaarde geldt voor gemeente Laarbeek voor dit kengetal een waarde >=0.

Als een formule:

A Totale structurele lasten
B Totale structurele baten
C Totale structurele toevoegingen aan de reserves
D Totale structurele onttrekkingen aan de reserves
E Totale baten

De structurele exploitatieruimte ((B-A)+(D-C))/(E) x 100%

Toelichting op ratio ontwikkeling
De structurele exploitatieruimte laat een verslechtering zien door de begrote tekorten maar is nog steeds positief doordat er structureel wel een positief resultaat is. In de jaren 2026 en 2027 verslechterd het ratio wel sterk. Dit heeft te maken doordat de structurele lasten hoger zijn dan de structurele baten. Dit heeft met de financiering van het rijk te maken waardoor er een groot tekort / onzekerheid is voor 2026 en 2027. In navolging van de oproep van de VNG en de provincie heeft de gemeente het financieringstekort tot uiting gebracht in het jaar resultaat (tekort) en niet met een stelpost of bezuiniging sluitend gemaakt. Hierdoor verslechtert het ratio wel. Afhankelijk van de financiering van het rijk wordt dit ratio mogelijk weer aangepast.

Belastingcapaciteit

Waar is het voor?
Deze indicator geeft inzicht in de hoogte van de woonlasten (belastingdruk) in de gemeente Laarbeek die vergeleken wordt met het landelijke gemiddelde. Zo kan vergeleken worden met eerdere jaren en andere gemeenten. De ruimte die een gemeente heeft om zijn belastingen te verhogen wordt vaak gerelateerd aan de totale woonlasten. Het is de bevoegdheid van uw raad met welke omvang de belastingen worden verhoogd.

Hoe werkt het?
Onder de woonlasten wordt verstaan het totaal van:

- OZB;
- rioolheffing;
- reinigingsheffing.

Hiervoor wordt een referentiewoning gekozen met een gemiddelde WOZ-waarde in die gemeente. De belastingcapaciteit van gemeenten wordt daarom berekend door de totale woonlasten van een meerpersoonshuishouden in jaar t te vergelijken met het landelijk gemiddelde in jaar t-1 in en uit te drukken in een percentage.

A OZB-lasten voor gezin bij gemiddelde WOZ-waarde
B Rioolheffing voor gezin bij gemiddelde WOZ-waarde
C Afvalstoffenheffing voor een gezin
D Eventuele heffingskorting
E Totale woonlasten voor gezin bij gemiddelde WOZ-waarde (A+B+C-D)
F Woonlasten landelijke gemiddelde voor gezin in t-1. Het Coelo publiceert ieder jaar deze lasten in de Atlas van de lokale lasten.

Belastingcapaciteit: Woonlasten meerpersoonshuishouden t.o.v. landelijke gemiddelde (E/F) x 100%.

Toelichting op de ratio ontwikkeling
Het kengetal verslechterd naar de B categorie waarna deze meerjarig stabiel blijft. De stabiliteit komt ook omdat er geen toekomstig meerjarig beeld is van de gemiddelde woonlasten.
Het kengetal bedraagt meerjarig 99% Hiermee kan geconcludeerd worden dat de totale woonlasten voor een gezin met een woning met gemiddelde WOZ-waarde in gemeente Laarbeek in 2024 en zeer licht lager zijn ten opzichte van het landelijk gemiddelde T-1 (het ijkpunt voor het maximaal te heffen belastingtarief). Hiermee zijn de gemiddelde woonlasten meer in lijn mer de gemiddelde woonlasten in Nederland.

3 Onderhoud kapitaalgoederen

3.1 Algemeen

De paragraaf betreffende het onderhoud van kapitaalgoederen bevat de volgende kapitaalgoederen:

- wegenbeleid;
- bruggen en vlonders;
- bermen en sloten;
- openbare verlichting;
- riolering;
- waterbeheer;
- groenbeleids- en groenstructuurplannen;
- bomen;
- natuurterreinen, landschapsinrichting en bossen;
- speelplekken;
- gemeentelijke gebouwen.

Van bovengenoemde kapitaalgoederen wordt aangegeven:

a het beleidskader;
b ontwikkelingen;
c de vertaling van de financiële consequenties in de begroting.

3.2 Beleidskader

Voor de instandhouding van kapitaalgoederen wordt veelal gewerkt met beheerplannen. In de beheerplannen wordt het meerjarig onderhoudsprogramma en de daarbij behorende financiële middelen vastgelegd.

De volgende beheerplannen gelden nu:

Beheerplan	Jaar vaststelling
Gebouwen	
Beheerplan bruggen en vlonders 2020 gemeente Laarbeek	2020
Onderhoud gemeentelijke gebouwen	2020
Groen	
Groenbeleids- en groenstructuurplan	2011
Bomenbeleidsplan Laarbeek (2013) en bomenvervangingsplan Laarbeek (2020)	2013
Beheerplan natuurterreinen, Beheerplan landschapselementen en Bosbeheerplan	2022
Speelplekkenplan	2021
Riool & water	

Beheerplan bermen en sloten	2010
Gemeentelijk rioleringsplan 2019-2023	2018
Waterbeheerplan	2021
Wegen & openbare verlichting	
Wegenbeleid gemeente Laarbeek 2024.	2023
Beleidsplan: Licht in de openbare ruimte 2018	2017

3.3 Wegenbeleid

Beleidskader

Het wegenbeleid (voorheen: beleid verhardingenbeheer) wordt periodiek opgesteld om nieuwe ontwikkelingen, het gewenste kwaliteitsniveau en de beschikbare middelen te verwerken met als doel het in stand houden van de wegenstructuur. Het beleidsplan is gebaseerd op de CROW-systematiek voor wegbeheer. Elk jaar wordt een onderhoudsplanning opgesteld waarbij kredieten worden gevraagd om de wegen op te knappen die aan onderhoud toe zijn.

Ontwikkelingen

In de raadsvergadering van 12 oktober 2023 is het "wegenbeleid gemeente Laarbeek 2024" vastgesteld. Een en ander volledig conform de kadernota 2024. In deze begroting 2024 zijn de benodigde extra budgetten opgenomen waarmee we de komende jaren onze wegen 'heel en veilig' kunnen houden conform de landelijke standaard (kwaliteitsniveau B).

Financiën

Onderdeel	Rekening	Meerjarenbegroting			
	2022	2024	2025	2026	2027
Exploitatie	1.639	2.084	2.184	2.283	2.374
Mutatie voorzieningen	-307	-157	-996	-1.372	-1.445

3.4 Bruggen en vlonders

Beleidskader

Beheerplan bruggen en vlonders 2020 gemeente Laarbeek.

Ontwikkelingen

We reserveren fors om een vaste verbinding met Landgoed Eyckenlust te kunnen realiseren en daarmee een bredere ontwikkeling mogelijk te maken. In 2024 gaan we hiervoor plannen uitwerken.
De investering voor het project 'Herstel van de historische verbindingen tussen Eyckenlust en Beek en Donk' wordt als reservering opgenomen in de Programmabegroting 2024. Het investeringsbudget wordt pas beschikbaar gesteld na instemming van de raad met het uitgewerkte projectplan.

Financiën

Onderdeel	Rekening	Meerjarenbegroting			
	2022	2024	2025	2026	2027
Exploitatie	12	695	45	45	45

3.5 Bermen en sloten

Beleidskader

In 2010 is het beleidsplan bermen en sloten door de gemeenteraad vastgesteld. Dit beleid is vervolgens vertaald in een beheerplan. Door het onderhoud van bermen en sloten te combineren is een efficiencyvoordeel behaald. Bovendien kunnen er voor minder geld meer bermen ecologisch worden beheerd. Voor het slotenonderhoud geldt een maaifrequentie van één keer per jaar onder de voorwaarde dat de andere aangelande (eigenaar met grond langs de sloot) het slootmaaisel ontvangt en zorgt voor verwerking.

Ontwikkelingen

Zoals aangegeven in de raadsinformatiebrief van 4 juli 2023 wordt er vanaf de zomer van 2023 overgegaan tot de bestrijding van invasieve exoten, indien dit onder de verantwoordelijkheid van de gemeente Laarbeek valt. Wanneer bestrijding een risico op verdere verspreiding met zich meebrengt óf wanneer een invasieve exoot geen gevaar vormt voor passanten of huisdieren, kan er echter voor gekozen worden om niet in te grijpen.

Financiën

Onderdeel	Rekening	Meerjarenbegroting			
	2022	2024	2025	2026	2027
Exploitatie	112	163	163	163	163

3.6 Openbare verlichting

Beleidskader

Het plan belicht de totale openbare ruimte, niet alleen de openbare verlichting maar ook de verlichting van bedrijven, monumenten en dergelijke. Gekozen is om de openbare verlichting binnen een planperiode van 12 jaar te verduurzamen en daarmee uiting te geven aan de ambities die Laarbeek heeft op het gebied van duurzaamheid. Elk jaar wordt een investeringsplan opgesteld en wordt krediet aan de raad gevraagd.

Ontwikkelingen

Ook in 2024 zal een deel van de bestaande openbare verlichting worden vervangen door LED.

Financiën

Onderdeel	Rekening	Meerjarenbegroting			
	2022	2024	2025	2026	2027
Exploitatie	362	409	417	446	461

3.7 Riolering

Beleidskader

Het Gemeentelijk Rioleringsplan (GRP) 2019-2023 is in december 2018 door de gemeenteraad vastgesteld. Naast de wijze waarop de gemeente Laarbeek invulling geeft aan de wettelijke zorgplichten vermeldt het GRP ook op welke wijze Laarbeek streeft naar een duurzame en klimaatbestendige waterketen en een klimaatbestendig watersysteem. Om de kosten en baten op elkaar af te stemmen is een doorrekening gemaakt voor een periode van 80 jaar. Uit deze doorberekening blijkt, dat een jaarlijkse tariefstijging van de rioolheffing nodig is van 3,6% aangevuld met een compensatie voor de inflatie.

Ontwikkelingen

De werkingsduur van het huidige GRP 2019-2023 wordt verlengd tot en met 2024. Dit betekent dat ook in 2024 de tariefstijging van de rioolheffing volgens GRP 2019-2023 wordt doorgevoerd. Voor het overige heeft verlenging van de werkingsduur geen financiële consequenties.
In 2024 zal het GRP worden herzien en ter vaststelling aan de gemeenteraad worden voorgelegd als het 'Water en rioleringsprogramma gemeente Laarbeek'. Onder de nieuwe Omgevingswet zal dit nieuwe programma een bredere reikwijdte hebben dan het voorgaande GRP. Naast inhoudelijke keuzes zal bij het opstellen van het water- en rioleringsprogramma ook het kostendekkingsplan worden herzien en zal de hoogte van de benodigde water- en rioleringsheffing worden bepaald.

Financiën

Onderdeel	Rekening	Meerjarenbegroting			
	2022	2024	2025	2026	2027
Exploitatie	1.341	1.587	1.587	1.587	1.587
Mutatie voorzieningen	-44	90	90	90	90

3.8 Waterbeheer

Beleidskader

Zorg dragen voor een veilig en duurzaam waterbeheer en overlast situaties tot een minimum te beperken.

Ontwikkelingen

In 2024 en daaropvolgende jaren maken we een inhaalslag door afdoende budget beschikbaar te stellen om de kostenstijgingen te mitigeren.

Financiën

Onderdeel	Rekening	Meerjarenbegroting			
	2022	2024	2025	2026	2027
Exploitatie	78	167	167	167	167
Mutatie voorzieningen	24	-118	-161	-145	-133

3.9 Groenbeleids- en groenstructuurplan

Beleidskader

De gemeenteraad heeft in 2011 het Groenbeleids- en groenstructuurplan vastgesteld. In dit plan zijn de beleidskaders geschetst voor het gebruik en het onderhoud van het openbaar groen in de dorpskernen. De belangrijkste groenstructuren zijn benoemd en er is een differentiatie in het onderhoudsniveau aangebracht. In 2022 is een notitie opgesteld waarin diverse varianten om het openbaar groen duurzamer, biodiverser en klimaatadaptiever in te richten zijn doorgerekend. In de begroting 2023 zijn vervolgens structureel extra middelen opgenomen om 75% van het areaal openbaar groen biodiverser in te gaan richten over een periode van 15 jaar. Deze 'ombouw' van het openbaar groen is in 2023 gestart.

Ontwikkelingen

In 2024 willen we een onderhoudsvoorziening koppelen aan de omvorming van het openbaar groen zodat fluctuaties in de jaarbudgetten makkelijker kunnen worden opgevangen.

Financiën

Onderdeel	Rekening	Meerjarenbegroting			
	2022	2024	2025	2026	2027
Exploitatie	1.257	1.659	1.679	1.698	1.718

3.10 Bomen

Beleidskader

In 2013 heeft de gemeenteraad het bomenbeleidsplan vastgesteld. In het bomenbeleidsplan zijn de belangrijkste bomenstructuren in Laarbeek benoemd en wat het beleid daarvoor is. Er zijn spelregels opgenomen hoe in Laarbeek omgegaan wordt met het kappen van bomen en hoe er gecompenseerd moet worden. Ook wordt op het beheer en onderhoud van de gemeentelijke bomen ingegaan. Hier is meer structuur in aangebracht waardoor op een goede wijze invulling wordt gegeven aan de wettelijke zorgplicht.

In 2020 heeft de gemeenteraad het bomenvervangingsplan vastgesteld. Dit plan voorziet in het structureel en planmatig vervangen van bomen.

Ontwikkelingen

In 2024 wordt het bomenbeleidsplan op onderdelen herzien om de nieuwe beleidsuitgangspunten uit de notitie Herziening bomen- en groenbeheer te formaliseren.

Financiën

Onderdeel	Rekening	Meerjarenbegroting			
	2022	2024	2025	2026	2027
Exploitatie	446	393	393	393	393
Mutatie voorzieningen	11				

3.11 Natuurterreinen, landschapselementen en bossen

Beleidskader

Voor de diverse groengebieden in het buitengebied van Laarbeek zijn een aantal beheerplannen opgesteld. Voor de gemeentelijke bosgebieden geldt het bosbeheerplan (2016-2026) met daarop een aanvulling uit 2022. Voor de overige natuurterreinen is het beheerplan natuurterreinen Laarbeek (2022-2027) van toepassing. In het beheerplan landschapselementen (2016-2026) worden de eindbeelden en onderhoudsmaatregelen voor een 75-tal landschapselementen omschreven. Het gaat dan om houtwallen, zandpaden, poelen en dergelijke. Voor de uitvoering van de diverse werkzaamheden is een beheerovereenkomst met Bosgroep Zuid-Nederland afgesloten. Deze beheerovereenkomst loopt tot en met 2027.

Ontwikkelingen

Alle beheerplannen zijn actueel en de beheerovereenkomst loopt tot en met 2027. Er zijn geen bijzondere ontwikkelingen voorzien.

Financiën

Onderdeel	Rekening	Meerjarenbegroting			
	2022	2024	2025	2026	2027
Exploitatie	58	257	267	277	287

3.12 Speelplekken

Beleidskader

Het speelplekkenplan ziet toe op het structureel aanpassen en vervangen van speelplekken in Laarbeek binnen een tijdsbestek van 20 jaar.

Ontwikkelingen

In 2023 is een plan uitgewerkt voor de renovatie van de speelplek van de Orchideestraat. Conform raadsbesluit moest hier nog aanvullende fondsen worden geworven om aan het deel cofinanciering te voldoen. Dit proces wordt naar verwachting in de laatste maanden van 2023 afgerond. Opdracht gunning en uitvoering volgt daarop in het eerste kwartaal van 2024.
In 2024 staat de renovatie van het speelveld op de Ratel in Beek en Donk op de agenda. Hiervoor is al een conceptplan opgesteld, in samenwerking met een werkgroep uit de wijk. Momenteel wordt dit conceptplan verder uitgewerkt zodat de fondsenwerving op kan starten. Uitvoering wordt verwacht in het najaar van 2024.
Stichting Speelplezier Aarle-Rixtel is ook gestart met de voorbereiding op een nieuwe locatie. Voor 2025 staat de renovatie van de speelplek op de Julianalaan in de planning. Hier is inmiddels een werkgroep geformeerd bestaande uit wijkbewoners. Zij gaan een concept uitwerken, wat vervolgens uitgewerkt zal worden richting realisatie in 2025.

Financiën

Onderdeel	Rekening	Meerjarenbegroting			
	2022	2024	2025	2026	2027
Exploitatie	109	87	94	102	110
Mutatie voorzieningen	-39	-1	-1	-1	-1

3.13 Gemeentelijke gebouwen

Beleidskader

Op 30 januari 2020 heeft de gemeenteraad de "Meerjarenplanning onderhoud gemeentelijke gebouwen Laarbeek 2019-2028" vastgesteld.
De gemeente heeft een groot aantal gebouwen in eigendom voor vele functies in het maatschappelijk verkeer.
Gedacht kan worden aan het gemeentehuis, gemeenschapshuizen, sporthallen, brandweerkazernes, de gemeentewerf, hertenkampen, kiosken en monumenten.
Al deze gebouwen zijn opgenomen in de onderhoudsplanning, die een periode van 10 jaar bestrijkt. De planning wordt jaarlijks geactualiseerd.

Ontwikkelingen

We geven uitvoering aan het MJOP zoals dat in december 2023 zal worden vastgesteld voor 2024.

Financiën

Onderdeel	Rekening	Meerjarenbegroting			
	2022	2024	2025	2026	2027
Exploitatie	1.815	1.659	1.619	1.597	1.904
Mutatie voorzieningen	-112	-60	-88	-176	72

4 Financiering

Algemeen

De paragraaf 'financiering' bevat in ieder geval de beleidsvoornemens ten aanzien van het risicobeheer van de financieringsportefeuille en geeft inzicht in de rentelasten, het renteresultaat, de wijze waarop rente aan investeringen, grondexploitaties en taakvelden wordt toegerekend en de financieringsbehoefte (BBV, artikel 13).

4.1 Risicobeheer

Om de financiële risico's zo goed mogelijk te beheersen, is het belangrijk om aandacht te schenken aan de kwalitatieve ontwikkeling van de treasuryfunctie. Als gevolg van de Wet financiering decentrale overheden (Wet fido) hebben gemeenten twee instrumenten ingevoerd:

1. Treasurystatuut;
2. Paragraaf financiering.

Treasurystatuut

Hierin wordt een nadere invulling gegeven aan het wettelijk kader. Het statuut bevat de beleidsuitgangspunten voor het uitvoeren van de treasuryfunctie.

De volgende regelgeving heeft betrekking op de financieringsfunctie van de gemeente:

- Wet financiering decentrale overheden (Wet fido).
- Ministeriële regeling 'Regeling uitzettingen en derivaten decentrale overheden' (Ruddo).
- Financieringsregeling huisvesting ambtenaren.
- Besluit Begroting en Verantwoording (BBV).
- Regeling schatkistbankieren decentrale overheden.

Paragraaf financiering

Deze paragraaf wordt opgenomen in zowel de begroting als de rekening en biedt hiermee informatie over de uitvoering van treasurytaken.

Het rijk heeft de kasgeldlimiet, renterisiconorm en een drempelbedrag schatkistbankieren ingesteld om risico's die te maken hebben met herfinanciering van leningen in te perken. Deze drie elementen worden in de volgende alinea's nader toegelicht.

4.2 Financiering

Kasgeldlimiet

De kasgeldlimiet geeft aan wat het maximale bedrag is dat de gemeente aan kort geld (looptijd korter dan 1 jaar) mag aantrekken. De kasgeldlimiet 2024 bedraagt 8,5% van het begrotingstotaal, dus 8,5% van ±€ 75,3 miljoen is ±€ 6,4 miljoen.

Renterisiconorm

De renterisiconorm geeft aan welk deel van de langlopende leningen (looptijd langer dan 1 jaar) afgelost mag worden. De renterisiconorm 2024 bedraagt 20% van het begrotingstotaal, dus 20% van ±€ 75,3 miljoen is ±€ 15,0 miljoen.

Drempelbedrag schatkistbankieren

Om de staatsschuld te beperken moeten gemeenten tijdelijk overtollige, liquide middelen aanhouden in de schatkist bij het Rijk of uitzetten bij medeoverheden.
Om het cashmanagement van de gemeenten niet te verstoren mogen de gemeenten een relatief beperkt positief saldo op de bankrekeningen aanhouden.
Gemiddeld per kwartaal mag dit saldo niet meer zijn dan een vastgesteld drempelbedrag.
Het drempelbedrag schatkistbankieren 2024 bedraagt 2% van het begrotingstotaal, dus 2% van ±€ 75,3 miljoen is ±€ 1,5 miljoen.

4.3 Financieringsbehoefte

De financieringsbehoefte 2024 is een afgeleide van de liquiditeitsprognose. In het verleden werd deze prognose incidenteel gemaakt. Op het moment dat sprake was van het aantrekken van een langlopende geldlening werd de noodzaak gezien van een liquiditeitsbegroting omdat uit een dergelijke begroting af te lezen is:

1. wat de omvang van de lening zou moeten zijn, en
2. wat de looptijd van de lening zou moeten zijn.

Met de verplichting om in begroting en jaarrekening te rapporteren over de financieringsbehoefte zal meer structurele aandacht gegeven worden aan het samenstellen van een liquiditeitsbegroting.

4.4 Rente(toerekening)

Bij het berekenen van het renteresultaat van het taakveld 'Treasury' in de begroting 2024 is rekening gehouden met de volgende componenten:

	Begroting 2024		
bedragen x € 1.000	**Lasten**	**Baten**	**Saldo**
Externe rentelasten en -baten	-324	41	-283
-/- Rente aan de grondexploitatie			30
Saldo rentelasten en -baten			*-253*
Rente over voorzieningen			-59
Saldo bespaarde rente			*-59*
Aan taakvelden toe te rekenen rente			**-312**
Aan taakvelden toegerekende rente			326
Aan taakvelden toegerekende rente			*326*
Aan taakvelden toegerekende rente			**326**

Saldo taakveld Treasury	14

Overzicht omslagrente

Onderstaand volgt een overzicht van de berekening van de omslagrente voor de begroting 2024.

	Berekening Omslagrente	Begroting 2024
a	**externe rentelasten over de korte en lange financiering**	
	- korte financiering (tot 1 jaar)	
	financieringstekort (rekening courant)	162
	- lange financiering (vanaf 1 jaar)	
	leningen o/g	162
b	**externe rentebaten**	
	- korte financiering (tot 1 jaar)	-41
	- lange financiering (vanaf 1 jaar)	0
	totaal door te rekenen externe rente	**283**
c	**rente die aan grondexploitatie moet worden doorberekend**	
	rentekosten grondexploitatie	-30
	restant nog door te rekenen externe rente	**253**
d1	**rente dotatie eigen vermogen**	0
d2	**rente dotatie voorzieningen**	0
	contante voorziening wachtgeld voorm.bestuurders	59
	door te rekenen interne rente	312
e	**werkelijk aan taakvelden doorgerekende rente**	326
f	**renteresultaat taakveld Treasury (+ = voordeel / - = nadeel)**	14

	Omslagrente begroting 2024:	0,50%

Overzicht gewogen gemiddelde rentepercentage Grondexploitatie

Onderstaand een overzicht van de berekening van het gewogen gemiddelde rentepercentage voor de Grondexploitatie begroting 2024.

Berekening gewogen gemiddelde rentepercentage tbv Grondexploitatie	Begroting 2024
Totaal Vermogen (Balanstotaal)	88.417
Vreemd Vermogen	37.002
	41,85%

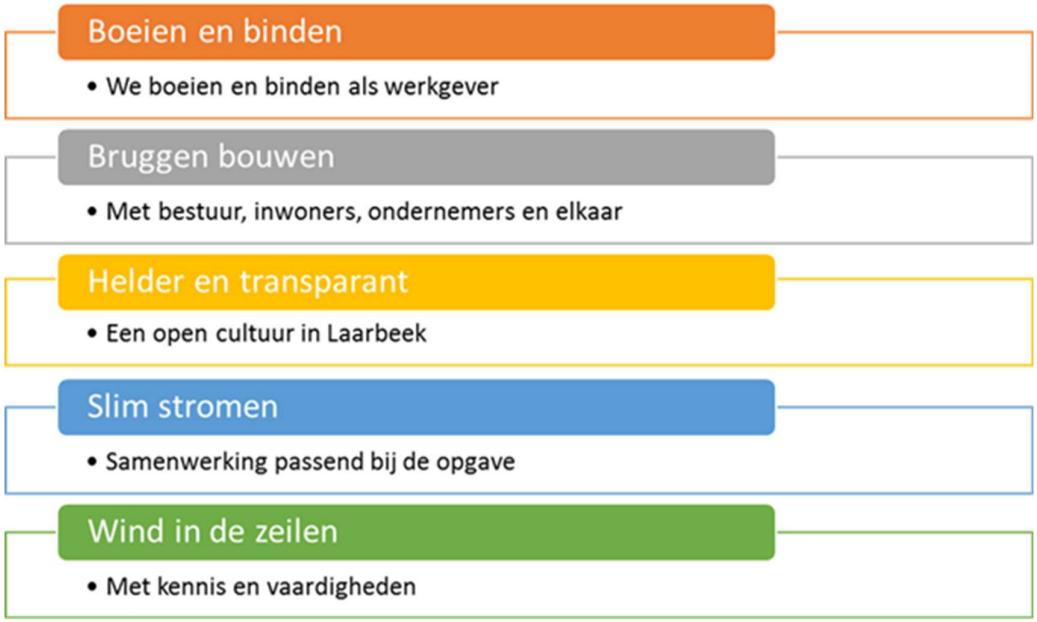
Saldo leningenportefeuille - langlopend	13.250
Saldo leningenportefeuille - kortlopend	16.199
Rentelasten leningenportefeuille - langlopend	162
Rentelasten leningenportefeuille - kortlopend	162
	1,10%

Berekening rentepercentage Grondexploitatie begroting 2024:	**0,46%**

5 Bedrijfsvoering

5.1 Organisatieontwikkeling

Waar gaan we naar toe als organisatie qua ontwikkeling?
In 2022-23 is hard gewerkt aan ons organisatie-ontwikkelingsprogramma. Missie, visie en kernwaarden zijn vastgesteld en op basis daarvan is een aantal ontwikkelprogramma's vastgesteld.

Ambities en capaciteit in balans, toekomstbestendige ingericht
Als onderdeel van het programma 'Bruggen bouwen' is in 2022 onderzocht of de ambities in het bestuursakkoord 2022-2026 in balans zijn met de capaciteit en kwaliteit in de organisatie.
Dit is vertaald in 2 onderzoeksdoelen. In beeld krijgen in hoeverre de Laarbeekse organisatie in staat is om formatief (kwantitatief en kwalitatief) invulling te geven aan het bestuursakkoord (1e onderzoeksvraag). Daarnaast is onderzocht in hoeverre de Laarbeekse organisatie voldoende toekomstbestendig is ingericht (2e onderzoeksvraag).

In 2023 is veel geïnvesteerd in de conclusies uit de 1e onderzoeksvraag
Uit 'In hoeverre de Laarbeekse organisatie in staat is om formatief invulling (kwantitatief en kwalitatief) te geven aan het bestuursakkoord 2022-2026, uitgaande van de bestaande situatie' kwam het volgende naar voren:

- Met de huidige formatie is de organisatie niet in staat om alle ambities van het bestuursakkoord uit te voeren.

- Ook bestaande ambities uit de begroting en besluitvorming staan onder druk en kunnen niet allemaal worden waargemaakt.
- De organisatie heeft kwetsbaarheden waardoor zij niet altijd zorgvuldig haar basisdienstverlening kan uitvoeren.

In 2023 is flink ingezet op een nieuwe organisatiestructuur, op het stimuleren van de interne doorstroming, het uitbreiden van formatie en op het anders positioneren van medewerkers. 2024 zal in het teken staan van het laten landen van die beter uitgeruste organisatie. Gedurende het jaar zal geëvalueerd worden of de 3 hierboven genoemde uitdagingen gerealiseerd zijn.

Als conclusie uit de 2e onderzoeksvraag 'In hoeverre de Laarbeekse organisatie, uitgaande van de bestaande situatie, toereikend is ingericht om de ambities uit het bestuursakkoord te realiseren' komt naar voren dat de

- De inrichting van de organisatie kan worden versterkt om meer te sturen op prioritering.
- Alleen formatie toevoegen is niet voldoende. Er is ook verandering van ambtelijk-bestuurlijk samenspel nodig om te bouwen aan een meer bestendige Laarbeekse organisatie.

Doelen zijn in 2023 met de organisatie getoetst en vastgesteld om te komen tot een (veer)krachtigere organisatie. Er zijn diverse projecten gestart die onder de eerder genoemde programma's lopen. Een belangrijk project daarin is het planmatig werken (onder het programma Wind in de zeilen). Daarvoor is de basis opgesteld en dat gaat in 2024 zijn uitwerking krijgen in de hele organisatie. Dat stelt ons in staat om beter te prioriteren en consequenties vooraf beter in beeld te hebben. Dit zal leiden tot betere inzichten waarbij ook het ambtelijk-bestuurlijk samenspel versterkt wordt. We zijn beter voorbereid op de lokale, provinciale en landelijke opgaven die we tegemoet gaan.
Investeringen die wij in geld en tijd in de organisatiestructuur en formatie doen, staan niet op zich. De ontwikkeling van de medewerkers is een belangrijke investering. Enerzijds moeten we de mensen die we hebben blijven Boeien en Binden (een van de eerder genoemde programma's). Dat betekent bijvoorbeeld dat ze uitgerust worden met kennis over planmatig werken, burgerparticipatie, organisatie van eigen werk en helder communiceren.
Anderzijds moeten we investeren om in deze moeilijke arbeidsmarkt een aantrekkelijk werkgever te zijn. Onze ontwikkeling als aantrekkelijk werkgever is belangrijker dan ooit. Onze eigen positionering en onze samenwerking met de Peelpartners krijgen daarom in 2024 verder vorm.

Dit alles is overigens geen eenmalige exercitie. De wereld om ons heen verandert doorlopend. Opgaven komen in steeds hoger tempo op ons af, al dan niet in de vorm van nieuwe ontwikkelingen en opgaven die adequaat handelen en snel anticiperen van de gemeente, onze inwoners en (maatschappelijke) partners vragen. Verandering is daarbij de enige constante. Om de balans hierin te bewaken, moeten we keuzes maken, prioriteren en vooruitkijken in goed samenspel tussen raad, college en gemeentelijke organisatie. Het is noodzaak dat de organisatie is toegerust om opgaven en ambities op te kunnen pakken in het licht van toekomstbestendigheid. Hierin wordt ook meer geïnvesteerd in regionale samenwerking in het ruimtelijk domein met de komst van de peel programmamanager en in de

arbeidsmarktstrategie. Een regionale focus wordt steeds belangrijker om de grote maatschappelijke opgave als kleine gemeente te kunnen blijven realiseren.
In deze begroting worden hiervoor ook voorstellen voor investering hierin gedaan. Het gemeentebestuur blijft streven naar kwaliteit en continuïteit van haar dienstverlening en kiest er voor om te blijven investeren in de gemeentelijke organisatie om dit te waarborgen in goed onderling samenspel.

5.2 Dienstverlening

Dienstverlening aan de burger
Laarbeek wil een betrouwbare, moderne dienstverlenende gemeente zijn. Elk jaar weer zetten we hier stappen in. En dat moet ook: De wereld om ons heen verandert, verwachtingen van onze burgers en bedrijven - onder andere door ontwikkelingen en ervaringen in andere branches - veranderen en wij willen en moeten als gemeentelijke organisatie daarin mee. Niet voor niets is in het informatiebeleidsplan het thema 'moderne dienstverlening' als eerste thema genoemd.

Eerder noemde wij op deze plaats al het nog steeds actuele onderwerp 'klantreis'. Processen inrichten op basis van wat een klant, een burger van te voren voor verwachtingen heeft. De 'medewerkersreis' brengt in beeld wat er in de organisatie allemaal moet gebeuren om aan die klantverwachtingen te voldoen. Die twee reizen gaan we op elkaar aan laten sluiten. Proces voor proces. Wegens onvoldoende formatie hebben we hier nog niet genoeg op kunnen inzetten. Dat willen we wel graag, het is immers goed om te merken dat dit zowel bij klant als medewerker tot een hogere waardering leidt. In 2023 zullen we doorgaan met het herinrichten van klantprocessen via deze werkwijze.

Meegaan met de tijd en inspelen op verwachtingen betekent ook het introduceren van nieuwe kanalen. Voor onze gemeente betekent dat, dat we in de dienstverlening ook een chatfunctionaliteit op de website hebben geïntroduceerd en onze klanten de mogelijkheid bieden om via Whatsapp met de gemeente te communiceren. Eind 2022 zijn we hiermee gestart. In 2023 formuleren we hierbij passende servicenormen en zullen het functioneren van deze nieuwe kanalen evalueren.

De servicenormen leveren een belangrijk waarborg voor het onderdeel betrouwbaarheid in de dienstverlening. We willen hier graag op aangesproken worden en sturen hier nadrukkelijk op in de organisatie. Servicenormen gaan over zowel kwantiteit (tijdig reageren) als kwaliteit (inhoud en bejegening). De nakoming van de servicenormen wordt continu gemonitord.

Een aantal eerder opgestarte projecten loopt in 2023 nog door. Onder andere onze website en de digitale dienstverlening via dat kanaal is in 2023 een project. Toegankelijkheid is daar een belangrijk onderdeel van. Met een toegankelijke website leveren we ook een bijdrage aan onze inclusiedoelstellingen.

Door het aansluiten bij de landelijke berichtenbox van 'mijn overheid' gaan we onze burgers in 2023 ook een nieuwe functionaliteit aanbieden. Voor ons levert het een betrouwbaar portal op

om digitaal met onze klanten te communiceren en daarmee onze processen verder te digitaliseren (en efficiënter maken).

Privacy speelt in de dienstverlening een steeds grotere rol. Waar we in het verleden kozen voor een systeem dat alle aanwezige informatie over een klant integraal in beeld bracht om hen zo goed en integraal mogelijk te helpen is daar door de invoering van de AVG een kentering gekomen. Met name in het Sociaal Domein hebben we daar last van. We zijn continu bezig om binnen de grenzen van de AVG daar werkbare oplossingen voor te bedenken. Ons hoofddoel blijft immers dat we onze burgers zo goed mogelijk helpen.

5.3 Informatisering & automatisering

Informatisering en automatisering
Een goede informatievoorziening is van belang om een gedegen en continu niveau van dienstverlening te bieden. Er zijn steeds veranderende wetgevingen (wet Open Overheid, Wet Digitale Overheid, Omgevingswet) en trends of ontwikkelingen volgen elkaar in een sneltreinvaart op. Deze zijn van invloed op onze (digitale) informatievoorziening. In het informatiebeleid zijn hiervoor beleidsregels en uitgangspunten geformuleerd en welke ambitie hierbij wordt gehanteerd.
Hierin speelt onze dienstverlening een hoofdrol. In 2024 is het informatiebeleid geactualiseerd en zijn ambities opnieuw vastgesteld.
Het informatiebeleid wordt geactualiseerd in 2024. Op basis van het huidige beleid is voor een aantal thema's een roadmap beschikbaar. Op hoofdlijnen:

Moderne dienstverlening
Zoals in de vorige paragraaf is aangegeven, staat de gemeente Laarbeek voor een efficiënte, transparante en betrouwbare dienstverlening naar onze burgers. Het verbeteren en door ontwikkelen van onze dienstverlening is een continu proces. We werken samen met andere gemeenten en zijn aangesloten bij de vereniging Dimpact. Diensten via de website worden verbeterd en daar waar mogelijk uitgebreid. Naast de digitale dienstverlening blijft persoonlijk contact belangrijk. Met de beschikking over cloudtelefonie blijven we telefonisch bereikbaar waarbij we onafhankelijker zijn van plaats en nieuwe functionaliteiten tot onze beschikking hebben.

Architectuur
De digitale informatievoorziening is complex. Verbindingen, techniek, een groot aantal applicaties en uitwisseling van gegevens daartussen vragen om een architectuur om de dienstverlening ook naar de toekomst te blijven borgen. Een belangrijke ontwikkeling hierin is common ground waar data en functionaliteiten van elkaar worden gesplitst. Met de vereniging Dimpact pakken we dit op voor het zaaksysteem.

Datagedreven werken
Het beschikbaar hebben van data, dit te analyseren worden inzichten verkregen waarin we als gemeente beter begrijpen welke gebieden aandacht nodig hebben en welke maatregelen effectief zijn. Dit kan variëren van het optimaliseren van verkeersstromen tot het verbeteren van sociale programma's. Op landelijk en Europees niveau wordt gewerkt aan uitbreiding van

gezamenlijke datasets waarmee we uiteindelijk een digitale afdruk (een Digital Twin) van de werkelijkheid kunnen maken. Daarmee wordt het mogelijk onze beleidsvoorstellen beter te monitoren en op termijn ook beter te analyseren en te voorspellen via simulatie. Denk daarbij aan AI-toepassingen (Artificiële Intelligentie).
Met de toename van datagedreven werken worden privacy en ethische overwegingen steeds belangrijker. De invoering van de Wet Open Overheid in de komende jaren en de AVG (Algemene verordening Gegevensbescherming) die een aantal jaren geleden is ingevoerd, moeten ons daarbij helpen.

Flexibele organisatie
We blijven inzetten op een doorontwikkeling van flexibel werken en verder voortborduren op MS365. Samenwerken staat hierin centraal.

Regie op beheer
De ICT-omgeving is complex en informatiebeveiliging vraagt om een adequate uitvoering. In de nabije toekomst is het niet langer haalbaar om dit in eigen beheer uit te voeren. Om het beheer toch te blijven borgen, zal dit onder regie naar een uitvoeringsorganisatie worden gebracht. Deze opgave is groot en heeft een grote impact hebben op de organisatie en de dienstverlening en vraagt om een zorgvuldige voorbereiding. Medio 2025 zal dit geïmplementeerd zijn.
Regie op beheer heeft ook betrekking op een Cloud strategie zoals deze in het informatiebeleid 2021-2023 is geformuleerd. Dit heeft betrekking op applicaties die in een SAAS-oplossing beschikbaar moeten komen. Hierdoor ontstaat er een andere invulling voor ICT-beheer en functioneel beheer. Deze verandering betreft een langere periode. Er is een kalender beschikbaar welke applicaties wanneer dit betreft. De samenhang met het onderbrengen van ICT-beheer bij een uitvoeringsorganisatie is groot.

Informatievoorziening

Om de hiervoor genoemde roadmaps mogelijk te maken optimaliseren we in 2024 het beheer van onze informatievoorziening. We zetten in op het verbeteren van onze dienstverlening op alle fronten binnen informatievoorziening binnen onze organisatie. Onze belangrijkste taak is het vergroten van het bewustzijn over het cruciale belang van kwalitatief goed informatiebeheer binnen onze organisatie.

Informatiebeveiliging en privacy
Eind 2023 zullen we het beleid voor informatiebeveiliging en privacy actualiseren. Gevolg hiervan is dat er ook nieuwe procedures zullen volgen. Dit is een meerjarige opgave. De focus voor het komende jaar ligt voor ons op o.a. de volgende onderwerpen:
- Bewustzijn creëren voor het belang van informatiebeveiliging en privacy
- Business continuïteitsplan: Dit plan zal ervoor zorgen dat we kunnen blijven opereren, zelfs in het geval van onvoorziene gebeurtenissen.
- Beheersmaatregelen voor mobiele apparaten (MDM): Om de beveiliging van mobiele apparaten te versterken, zullen we specifieke beheersmaatregelen opstellen voor Mobile Device Management (MDM). Hiermee kunnen we ervoor zorgen dat mobiele apparaten veilig en compliant zijn met onze informatiebeveiligingsnormen.

- ISMS: we gaan starten met het gebruik van een ISMS (cybermanager). Deze tool zal ons in staat stellen om de effectiviteit van onze maatregelen nauwkeurig te volgen en te evalueren.
- Netwerksegmentatie: in samenwerking met ICT gaan we aan de slag met implementatie van netwerksegmentatie. Dit is een verdedigingsmaatregel tegen cyberaanvallen. Deze maatregel zal ons netwerk opsplitsen in afzonderlijke zones, waardoor we de verspreiding van aanvallen kunnen beperken en de algehele beveiliging van ons informatiesysteem kunnen versterken.

Informatie- en archiefbeheer

We gaan verder met het naar een hoger niveau tillen van het informatie- en archiefbeheer. We hebben een aantal opgaven op de agenda voor komende jaar. We gaan uitwerking geven aan een aantal nieuwe beleidskaders, welke dit jaar zijn vastgesteld. We gaan aan de slag met de implementatie van o.a. het kwaliteitsplan en de informatiebeheercontracten. Verder beginnen we het project uitfasering van het vorige zaaksysteem en hopen we deze in 2024 af te ronden. Tot slot ronden we de digitalisering van alle bouwvergunningen af.

Gegevensbeheer

Het komende jaar staan drie belangrijke opgaven op de agenda met betrekking tot gegevensbeheer. Ten eerste gaan we ons richten op het op orde houden van de basisregistraties (BAG/BGT/BRO) om ervoor te zorgen dat onze gegevens up-to-date en betrouwbaar zijn. Daarnaast nemen we het voortouw in het bevorderen van datagedreven werken binnen onze organisatie. Dit is inclusief het ontwikkelen van een plan van aanpak om data slimmer te gebruiken. Tot slot gaan we het functioneel beheer voor geo-informatie professionaliseren in samenwerking met ICT en Gemert-Bakel.

5.4 Planning & Control

In deze nieuwe bestuursperiode zal samen met de Auditcommissie gekeken worden naar slimme keuzen en invulling van de instrumenten van planning en control. Enerzijds om de informatiewaarde en sturingsmogelijkheden van de instrumenten te vergroten voor de raad, en anderzijds om de efficiëntie voor de organisatie te vergroten.
Insteek is en blijft dat de planning en controlcycus inzichtelijk (en mogelijk makkelijker) voor raadsleden en inwoners moet zijn én een toegevoegde waarde voor de controlerende en kaderstellende rol van de raad. Het bestuurlijk spoorboekje, de nieuwe vergaderstructuur en alle digitale mogelijkheden van ons planning en controlsysteem zullen hierin steeds een leidraad vormen voor de doorontwikkelingen.

5.5 Personele sterkte & formatie

In het navolgende wordt een overzicht gepresenteerd van de personele formatie waarbij inzicht wordt gegeven in zowel de personele sterkte als de bijbehorende personeelslasten.

Dit betreft de primitieve begroting 2024 waarbij de organisatieontwikkeling zoals vorig jaar ingezet is verwerkt waarbij rekening is gehouden met het toenmalig beschikbaar gestelde extra budget van € 700.000. Nieuwe aangevraagde formatie in de kadernota en nu de begroting is hierin nog niet verwerkt. Dit betreft bijvoorbeeld een data-analist binnen het team Informatievoorziening en de inzet van de middelen voor de Wet Open Overheid zoals eerder in deze paragraaf Bedrijfsvoering toegelicht.

Organisatieeenheid	Begroting 2023		Begroting 2024	
bedragen x € 1.000	formatie	loonsom	formatie	loonsom
Organisatiestructuur tot 1-7-2023:				
Raadsgriffie	1,61	167		
Gemeentesecretaris	1,00	134		
Staf	2,00	227		
Afdeling Omgevingsbeheer	34,11	2.651		
Afdeling Samenleving	33,17	2.527		
Afdeling Bedrijfsvoering	23,18	1.737		
Afdeling Leefomgeving	23,11	2.016		
Organisatiestructuur per 1-7-2023:				
Raadsgriffie			1,61	179
Gemeentesecretaris			1,00	143
Staf			3,00	338
Afdeling Samenleving			40,19	3.285
Afdeling Bedrijfsvoering			39,92	3.559
Afdeling Leefomgeving			55,11	4.791
Totaal	118,18	9.459	140,83	12.295

5.6 Rechtmatigheid

Op 27 september 2022 heeft besluitvorming door de eerste kamer plaatsgevonden over de wetswijziging Wet versterking decentrale rekenkamers. Onderdeel van deze wetswijziging is de invoering van de rechtmatigheidsverantwoording.
De rechtmatigheidsverantwoording zal voor de eerste keer gaan gelden voor het verslagjaar 2023, waarbij de vaststelling van de rechtmatigheidsverantwoording als onderdeel van de jaarrekening zal plaatsvinden in het kalenderjaar 2024.

In deze rechtmatigheidsverantwoording geeft het college van B&W aan in hoeverre de in de jaarrekening verantwoorde baten en lasten, alsmede de balansmutaties, rechtmatig tot stand zijn gekomen.
Op dit moment verstrekt de externe accountant een controleverklaring met een oordeel over getrouwheid en rechtmatigheid bij de jaarrekening van gemeente. De externe accountant geeft

in de toekomst alleen nog een controleverklaring af met een oordeel over de getrouwheid van de jaarrekening, waarvan de rechtmatigheidsverantwoording onderdeel uitmaakt.

Deze wijziging markeert allereerst de verantwoordelijkheid van het college voor de rechtmatigheid. Het is vervolgens aan de raad om de rechtmatigheidsverantwoording te bediscussiëren en te beoordelen.

De gemeenteraad is reeds over deze ontwikkeling geïnformeerd en heeft ook reeds besloten over de reikwijdte en verantwoordingsgrens (raadsvergadering van 20 mei 2021)
In de jaarrekening over boekjaar 2023 zal voor het eerst de rechtmatigheidsverantwoording van het college opgenomen worden en zal tevens een toelichting hierop plaats vinden in de paragraaf bedrijfsvoering.

6 Verbonden partijen

Algemeen

Het begrip verbonden partij is vastgelegd in het Besluit Begroting en Verantwoording (BBV) en is in artikel 1 lid b BBV als volgt gedefinieerd: 'Een privaatrechtelijke of publiekrechtelijke organisatie waarin de gemeente een bestuurlijk en een financieel belang heeft.'
Onder bestuurlijk belang wordt verstaan (artikel 1 lid d BBV): 'Zeggenschap, hetzij uit hoofde van vertegenwoordiging in het bestuur hetzij uit hoofde van stemrecht.'
Onder financieel belang wordt verstaan (artikel 1 lid c BBV): 'een aan de verbonden partij ter beschikking gesteld bedrag dat niet verhaalbaar is als de verbonden partij failliet gaat onderscheidenlijk het bedrag waarvoor aansprakelijkheid bestaat indien de verbonden partij haar verplichtingen niet nakomt.'

Hieronder is weergegeven een overzicht van publiek- en privaatrechtelijke rechtspersonen waarin de gemeente Laarbeek participeert, die begrepen kunnen worden onder de noemer verbonden partijen.

6.1 Beleidsuitgangspunten

Het inzichtelijk maken van de verbonden partijen is om twee redenen van belang.
De eerste reden is dat verbonden partijen vaak beleid uitvoeren dat de gemeente in principe ook zelf kan blijven doen. De gemeente geeft een mandaat aan de verbonden partij.
De tweede reden betreft de kosten, het budgettaire beslag en de financiële risico's, die de gemeente met de verbonden partijen kan lopen en de daaruit voortvloeiende budgettaire gevolgen.

Het aangaan van banden met verbonden partijen komt altijd voort uit het publieke belang. Verbindingen met derden zijn een manier om een bepaalde publieke taak uit te voeren. De huidige verbonden partijen hebben allemaal een historische bestaansgrond. Bij nieuwe deelnemingen zullen we bij de besluitvorming door de raad de publieke taak expliciet aan de orde stellen op grond van visie en doelstellingen van de deelneming.

6.2 Overzicht verbonden partijen

Gemeenschappelijke regeling	
Naam	**Belastingsamenwerking Oost-Brabant (BSOB)** *bedragen x € 1.000*
Partners	Waterschap Aa en Maas, gemeente Asten, Bernheze, Boekel, Deurne, Gemert-Bakel, Landerd, Oss, Uden, Sint Anthonis en Someren
Openbaar belang	Binnen het werkveld heffingen & WOZ meerwaarde creëren in termen van kwaliteitsverbetering, verbetering van de dienstverlening aan inwoners, vermindering van kwetsbaarheden en besparing op uitvoeringskosten.
Bestuurlijke betrokkenheid	Laarbeek heeft één zetel in het Algemeen Bestuur.
Eigen Vermogen 1-1-2023	956
Eigen Vermogen 31-12-2023	Nog niet bekend
Vreemd Vermogen 1-1-2023	15.740 (waaronder nog af te dragen belastingontvangsten van 14.685)
Vreemd Vermogen 31-12-2023	Nog niet bekend
Resultaat 2022	Rekening 2022: € 196.000 begroting 2024: € 0
Bijdrage Laarbeek	€ 455.466 voor 2024
Risico's	- Forse toename van WOZ-bezwaren waardoor de personele inzet en de proceskosten toenemen - Inflatierisico's als gevolg van onzekere economische omstandigheden
Ontwikkeling	Aan de hand van de uitwerking van de vastgestelde businesscase wordt een vervolg gegeven aan het verder automatiseren van de organisatie

Naam **Blink**	***bedragen x € 1.000***
Partners	Asten, Deurne, Gemert-Bakel, Heeze-Leende, Helmond, Nuenen c.a. en Someren, Son en Breugel en Pre-Zero
Openbaar belang	Het in regionaal verband op professionele wijze zorg dragen voor gemeentelijke uitvoeringstaken op het vlak van de inzameling, sortering, vermarkting en (eind)verwerking van (grondstoffen in) grof en fijn huishoudelijke afvalstoffen, de gladheidsbestrijding en de reiniging van de openbare ruimte van de deelnemende gemeenten.
Bestuurlijke betrokkenheid	Laarbeek heeft één zetel in het Algemeen Bestuur.
Eigen Vermogen 1-1-2023	€ 0
Eigen Vermogen 31-12-2023	€ 0
Vreemd Vermogen 1-1-2023	nog niet bekend
Vreemd Vermogen 31-12-2023	nog niet bekend
Resultaat 2022	nihil, er vindt jaarlijks een afrekening plaats met alle deelnemende gemeenten.
Bijdrage Laarbeek	€ 1,916
Risico's	De inrichting van Blink maakt dat alle dienstverlening via doorbelasting op de deelnemende gemeenten wordt afgewikkeld. - Benodigde organisatieontwikkeling (strategisch traject Blink) - Verbrandingsbelasting en verwerkingstarieven 2024 nog niet bekend - Het schommelen van opbrengsttarieven - Aanlevering van hoeveelheid tonnages in de huis-aan-huisinzameling en milieustraten - Inzetbaarheid van personeel (krapte op de arbeidsmarkt) - Veroudering materieelpark Blink.
Ontwikkeling	Diverse ontwikkelingen blijven de komende jaren merkbaar van invloed: - Toenemende omvang dienstverlening Blink - Verdere professionalisering van de bedrijfsvoering - Toename kosten voor lonen (marktconform maken van inschaling van uitvoerend personeel om de continuïteit van dienstverlening te borgen) - Inkoop en inhuur inflatie - Verhoging olie- en brandstofprijzen - Verduurzamen inzamelvoertuigen.

Naam	Gemeenschappelijke regeling Peelgemeenten	*bedragen x € 1.000*
Partners	Asten, Deurne, Gemert-Bakel en Someren	
Openbaar belang	Uitvoering van gemeentelijke taken op het terrein van Wmo, Jeugd en BMS ten behoeve van de deelnemende gemeenten.	
Bestuurlijke betrokkenheid	Laarbeek levert twee bestuursleden voor het Algemeen Bestuur en één bestuurslid voor het Dagelijks Bestuur.	
Eigen Vermogen 1-1-2023	655	
Eigen Vermogen 31-12-2023		
Vreemd Vermogen 1-1-2023	19089	
Vreemd Vermogen 31-12-2023		
Resultaat 2022	406	
Bijdrage Laarbeek	De bijdrage van Laarbeek bestaat in 2024 uit de volgende delen: WMO € 898.079 Jeugd € 1.621.772 Bijzondere Bijstand: € 146.646 Minimabeleid € 52.608 Schulddienstverlening € 94.695 Schuldhulpverlening € 179.956 Totaal uitvoeringskosten € 2.993.756	

Risico's	De inrichting van GR Peelgemeenten maakt dat alle dienstverlening via doorbelasting op de deelnemende gemeenten wordt afgewikkeld. In de begroting 2023 is een paragraaf "Weerstandsvermogen en risicobeheersing" opgenomen. De risico's van de GR Peelgemeenten beperkt, omdat het een uitvoeringsorganisatie betreft. De voornaamste risico's die zijn in de risico-inventarisatie opgenomen: ·Ziekteverzuim ·Beveiliging van data/privacy ·Kwetsbaarheid organisatie op gebied van bedrijfsvoeringstaken. ·Juridische risico's (overschrijden termijnen als gevolg van onvoldoende capaciteit). Daarnaast geeft de GR Peelgemeenten in de begroting 2024 aan dat het Centraal Planbureau (CPB) waarschuwt voor de onzekere economische situatie door de oorlog in Oekraïne. Welke financiële effecten dit exact met zich mee gaat brengen voor de GR Peelgemeenten in 2024 is nog onbekend. Het risico bestaat dat de kosten in 2024 harder zullen stijgen dan het indexpercentage waar ten tijde van het opmaken van de begroting 2024 van de GR Peelgemeenten rekening mee wordt gehouden.

Ontwikkeling	De volgende ontwikkelingen zijn benoemd in de begroting 2024 van de Gemeenschappelijke Regeling (GR) Peelgemeenten: - In 2024 evalueren we de Koersagenda Samenwerken door Samen Werken 2021-2024. De vijf Peelgemeenten en de Gemeenschappelijke Regeling (GR) Peelgemeenten beoordelen gezamenlijk of de beoogde resultaten per programma, zoals opgesteld in 2020, zijn behaald. Ook kijken we welke nieuwe programma's prioriteit krijgen en welke bestaande programma's een verdere ontwikkeling nodig hebben. - De landelijke Hervormingsagenda Jeugd heeft als doel knelpunten in de jeugdzorg structureel aan te pakken. Een ander doel is het jeugdzorgstelsel financieel houdbaar te maken voor de toekomst. De agenda is in juni 2023 vastgesteld door betrokken partijen (jongeren, cliëntorganisaties, professionals, aanbieders, gemeenten en het Rijk) en daarna aangeboden aan de Eerste Kamer en Tweede Kamer. De opgaven voor 2024 voor de GR Peelgemeenten zijn vooral gelegen in: * de regionalisering van de inkoop van (specialistische) jeugdhulp en de wettelijke verplichting om hiervoor een samenwerking in te richten op basis van de Wet gemeenschappelijke regelingen. * standaardisatie van contracten en bekostigingssystematieken, met het oog op het verder terugdringen van administratieve lasten. * versterking van de lokale teams en vergroten van de deskundigheid aan de voorkant, met het oog op meer inzet van collectieve voorzieningen en het tijdig inzetten van de meest adequate en betaalbare individuele voorzieningen van jeugdigen en gezinnen die het echt nodig hebben. - focus ligt op het verwerven van een sterke positie in de arbeidsmarkt - In 2024 wordt de Wet aanpak meervoudige problematiek sociaal domein geïmplementeerd. De beoogde datum voor inwerkingtreding is 1 juli 2024. Na de val van het kabinet is deze wet controversieel verklaard. Het is de vraag of daarmee de beoogde ingangsdatum gehaald kan worden.

Naam	GGD Brabant Zuidoost	*bedragen x € 1.000*
Partners	Asten, Bergeijk, Best, Bladel, Cranendonck, Deurne, Eersel, Eindhoven, Geldrop-Mierlo, Gemert-Bakel, Heeze-Leende, Helmond, Nuenen c.a., Oirschot, Reusel-De Mierden, Someren, Son en Breugel, Valkenswaard, Veldhoven en Waalre.	
Openbaar belang	De GGD heeft tot doel een bijdrage te leveren aan de publieke gezondheidszorg (PG) en de ambulancezorg (AZ).	
Bestuurlijke betrokkenheid	Laarbeek heeft één zetel in het algemeen bestuur en één zetel in het dagelijks bestuur.	
Eigen Vermogen 1-1-2023	5.465	
Eigen Vermogen 31-12-2023	4.310	
Vreemd Vermogen 1-1-2023	29.698 (waarvan voorzieningen 1.504)	
Vreemd Vermogen 31-12-2023	15.490 (waarvan voorzieningen 1.657)	
Resultaat 2022	412 (inclusief mutatie reserves) (Publieke Gezondheid: +443k€; Ambulancezorg: -31k€)	
Bijdrage Laarbeek	956	
Risico's	GGD heeft actief risicomanagement ontwikkeld, waarbij elk trimester aandacht wordt geschonken aan de ontwikkeling in de risico's. De belangrijkste risico's die genoemd worden in de programmabegroting 2024 zijn: - Toenemende arbeidsmarktkrapte - Het risico dat er zich beveiligingsproblemen voordoen - De Corona-, M-Pox en Oekraïne-crises maken duidelijk dat rampen en pandemieën een enorme impact op de werkzaamheden van de GGD kunnen hebben.	

Ontwikkeling	De ontwikkelingen waarmee de GGD te maken heeft zijn beschreven in de kadernota en het meerjarenbeleidsplan van de GGD. De belangrijkste ontwikkelingen zijn: - Bestrijden van de gezondheidskundige effecten van de Coronacrisis, waaronder versterking van pandemische paraatheid. - Het borgen van publieke gezondheid in de omgevingswet en -plannen van de gemeenten. - Het verkleinen van sociaaleconomische gezondheidsverschillen. - Optimaal inzetten van Jeugdgezondheidszorg als collectieve basisvoorziening in de jeugdzorgketen en in het sociale domein. - Ondersteunen van onze gemeenten bij de lokale preventie akkoorden. - Uitvoeren van de meerjaren agenda m.b.t. monitoring en onderzoek. - Het doorontwikkelen van het Meldpunt niet acute zorg/WvGGZ waar burgers en professionals hun zorgen kunnen melden over personen die verward of onbegrepen gedrag tonen. - Tekorten op de arbeidsmarkt aan verpleegkundigen en artsen. - Hogere eisen aan informatieveiligheid - Implementatie van het Lean gedachtengoed (continu verbeteren) binnen de GGD - Uitvoeren van de bestuursopdracht aan de GGD is gegeven. - uitbreiding van het Rijksvaccinatieprogramma (RVP) met vaccinaties voor volwassenen. De minister heeft eerder aangeven dat hij dat bij de GGD'en wil beleggen, een uitvoeringstoets loopt, in de loop van 2023 wordt een definitief besluit verwacht. Kan betekenen dat de GGD bijv. vanaf 2024 de griepprik voor 60 plussers en voor mensen met gezondheidsrisico's gaat uitvoeren. Betekent waarschijnlijk op termijn ook dat de middelen hiervoor via het gemeentefonds gaan lopen.

Naam	**Metropool Regio Eindhoven**	***bedragen x € 1.000***
Partners	Asten, Bergeijk, Best, Bladel, Cranendonck, Deurne, Eersel, Eindhoven, Geldrop-Mierlo, Gemert-, Bakel, Heeze-Leende, Helmond, Nuenen c.a., Oirschot, Reusel-De Mierden, Someren, Son en Breugel, Valkenswaard, Veldhoven en Waalre	
Openbaar belang	Samenwerkingsverband tussen 21 gemeenten in de regio Zuidoost-Brabant. Het takenpakket is vastgelegd in artikel 4 van de Gemeenschappelijke Regeling Metropool Regio Eindhoven.	
Bestuurlijke betrokkenheid	Laarbeek heeft één zetel in het Algemeen Bestuur. Het bestuur van de Metropoolregio Eindhoven bestaat uit het Algemeen Bestuur, het Dagelijks Bestuur en de voorzitter.	
Eigen Vermogen 1-1-2023	14.294	
Eigen Vermogen 31-12-2023	13.704 (begroting 2024)	
Vreemd Vermogen 1-1-2023	11.182	
Vreemd Vermogen 31-12-2023	13.433 (begroting 2024)	
Resultaat 2022	469 (469.000) voor resultaatbestemming	
Bijdrage Laarbeek	350,89 (€ 350.891) bijdrage voor 2024	

Risico's	Op basis van de nota Risicomanagement en weerstandsvermogen Metropoolregio Eindhoven (vastgesteld AB juli 2018) wordt bepaald wat de organisatie onder risicomanagement verstaat en welke uitgangspunten hierbij worden gehanteerd. Tevens is bepaald welke risico's door de Metropoolregio Eindhoven worden gedragen en welke door de deelnemende gemeenten. De belangrijkste risico's zoals de MRE deze heeft bepaald zijn: Landgoed Gulbergen. Risico is dat het doelvermogen voor de eeuwigdurende nazorg ontoereikend is. Risico score is zeer hoog, kans is klein en benodigde weerstandscapaciteit is € 500.000 MRE. Risico: Op de uitbreiding van taken in het samenwerkingsakkoord 2023-2026 is de organisatie MRE m.b.t. personeel en middelen niet ingericht. Het risico bestaat dat de beoogde externe financiering niet wordt gerealiseerd. Risicoscore is Hoog, kan 50%. benodigde weerstandscapaciteit is € 450.000. MRE/RHCe. Risico: bezuinigingen bij gemeenten met als gevolg lagere gemeentelijke bijdragen. Risicoscore is gemiddeld, kans is 50%. Benodigde weerstandscapaciteit € 300.000. De huidige stand van de algemene reserves van de MRE is voldoende om deze risico's af te dekken. Daarnaast is een belangrijk risico die niet door de MRE is geformuleerd is de schaalsprong. Deze zeer grote opgave kan grot gevolgen hebben voor de betrokken gemeenten. In mindere mate is dit een risico voor de MRE maar zou mogelijk wel op de uitvoering en eventueel formatie een risico kunnen zijn.

Ontwikkeling	In de cassatieprocedure tussen de Brabantse gewesten en Attero over de minderlevering van restafval 2015-januari 2017 is inmiddels het advies van de procureur-generaal van de Hoge Raad aan partijen toegestuurd, de zogeheten Conclusie. De procureur-generaal adviseert om het arrest van het Hof Den Haag te vernietigen en de vernietigingsprocedure verder (opnieuw) te laten behandelen door een van de andere gerechtshoven in Nederland. Op 17 maart 2023 heeft de Hoge Raad uitspraak gedaan. Het uiteindelijke gevolg van deze uitspraak is dat de procedure met betrekking tot de naheffing over de jaren 2015-2017 tussen Attero en de VvC tot een definitief einde is gekomen en dat Attero per direct weer aanspraak kan maken op de in de tweede arbitrage toegekende suppletievergoedingen. De uitspraak van De Hoge Raad is definitief en hier is geen verweer meer tegen mogelijk. Over de proceskosten is bepaald dat deze voor rekening komen van de gewesten en gemeenten. **Dienst Metropoolregio Eindhoven** - Het nieuwe concept-samenwerkingsakkoord 2023-2026 opgesteld en vastgesteld waarbij brede welvaart is toegepast als leidend perspectief. - Gezamenlijke kennisdeling regionale samenwerking en schaalsprong-mobiliteit en schaalsprong Brainport. · Nieuwe samenstelling Dagelijks en Algemeen Bestuur n.a.v. nieuwe burgemeester gemeente Eindhoven en gemeenteraadsverkiezingen. - Bereikbaarheidsagenda uitvoering aangeven en besluitvorming omtrent de bekostigingssystematiek eind 2023. - Inrichting nieuwe organisatie (investering in de uitbreiding van de organisatie) en uitvoering geven aan de taken inclusief schaalsprong en mobiliteit. - MRE uitvoeringsprogramma moet worden ontwikkeld in navolging op de gezamenlijke ontwikkeling strategie. Maar hiervoor moeten de subregio's hun eigen gebiedsagenda opstellen. **Dienst Regionaal Historisch Centrum Eindhoven (RHCe)** - Nieuwe samenstelling Bestuurscommissie n.a.v. gemeenteraadsverkiezingen. - Uitvoering geven aan de taken **Gulbergen** - Kaders en randvoorwaarden voor de ontwikkeling van het gebied zijn in kaart gebracht en vertaald in een aantal ontwikkelrichtingen. - Volgend hierop heeft een breed communicatie- en burgerparticipatieproces plaatsgevonden wat is afgesloten met een participatieverslag. - Het Dagelijks Bestuur heeft het projectteam de opdracht gegeven om te komen tot een budgettair neutrale invulling van het gebied.

Naam	Omgevingsdienst Zuidoost-Brabant (ODZOB)	*bedragen x € 1.000*
Partners	De Omgevingsdienst Zuidoost-Brabant is een regionale uitvoeringsdienst voor de gemeenten Asten, Bergeijk, Best, Bladel, Cranendonck, Deurne, Eersel, Eindhoven, Geldrop-Mierlo, Gemert-Bakel, Heeze-Leende, Helmond, Laarbeek, Nuenen c.a., Oirschot, Reusel-de-Mierden, Someren, Son en Breugel, Valkenswaard, Veldhoven, Waalre en de provincie Noord-Brabant	
Openbaar belang	De Omgevingsdienst is ingesteld om ten behoeve van de deelnemers taken uit te voeren op het gebied van het omgevingsrecht en daarmee als uitvoeringsdienst van het lokaal en provinciaal bestuur een bijdrage te leveren aan het realiseren en borgen van de door de verantwoordelijke overheden in de regio Zuidoost-Brabant aangegeven kwaliteit van de fysieke leefomgeving (zie artikel 2 lid 3 van de Gemeenschappelijke Regeling Omgevingsdienst Zuidoost-Brabant 2015).	
Bestuurlijke betrokkenheid	Het bestuur van de Omgevingsdienst Zuidoost-Brabant bestaat uit het Algemeen Bestuur, het Dagelijks Bestuur en de voorzitter. Laarbeek heeft één zetel in zowel het Algemeen Bestuur als het Dagelijks Bestuur.	
Eigen Vermogen 1-1-2023	1.012.315	
Eigen Vermogen 31-12-2023		
Vreemd Vermogen 1-1-2023	88.264	
Vreemd Vermogen 31-12-2023		
Resultaat 2022	nihil	
Bijdrage Laarbeek	1.457.318 (begroting 2024)	
Risico's		
Ontwikkeling	In de loop van 2022 heeft het algemeen bestuur diverse begrotingswijzigingen geautoriseerd. Dit leidde tot het mandaat om middelen te onttrekken uit de algemene reserve wegens kosten die voortvloeien uit de voorbereiding op de Omgevingswet, de inrichting van het nieuwe VTH-systeem, de opvolging van de aanbevelingen uit het rekenkameronderzoek en de dekking van het in de Bestuursrapportage 2022 gepresenteerde tekort over 2022. De maximaal toegestane onttrekking uit de algemene reserve telde op tot een bedrag van € 2.642.524. De daadwerkelijke benodigde onttrekking kwam uit op € 2.253.508. Het beeld is daarmee iets gunstiger dan eerder werd gepresenteerd in de Bestuursrapportage 2022. In financieel-technische zin is het resultaat over 2022 nihil.	

Naam	Samenwerking Gemert-Bakel - Laarbeek	*bedragen x € 1.000*
Partners	Gemeente Gemert-Bakel en Laarbeek	
Openbaar belang	Samenwerking tussen twee buurgemeenten op verschillende terreinen gebaseerd op onderling vertrouwen. De volgende taken worden uitgevoerd door intergemeentelijke teams: • ICT • Personeel en Organisatie • Juridische zaken • Financiën	
Bestuurlijke betrokkenheid	Periodiek intergemeentelijk overleg. Gedurende het begrotingsjaar zal de bestuurlijke betrokkenheid niet wijzigen.	
Eigen Vermogen 1-1-2023	niet van toepassing	
Eigen Vermogen 31-12-2023	niet van toepassing	
Vreemd Vermogen 1-1-2023	niet van toepassing	
Vreemd Vermogen 31-12-2023	niet van toepassing	
Resultaat 2022	niet van toepassing	
Bijdrage Laarbeek	De ontvangen bijdrage voor Laarbeek in 2024 is het saldo van de onderlinge verrekening van de intergemeentelijke teams financiële administratie, ICT, P&O en Juridische zaken	
Risico's	De samenwerking is (mede) opgezet om risico's te verkleinen en kwetsbaarheden te verminderen.	
Ontwikkeling	In de samenwerking met Gemert-Bakel wordt verder gewerkt aan de doorontwikkeling op het gebied van informatiebeveiliging, ICT en P&O	

Naam	Samenwerkingsovereenkomst Bereikbaarheidsagenda Zuidoost-Brabant 2017-2030	*bedragen x € 1.000*
Partners	Asten, Bergeijk, Best, Bladel. Cranendonck, Deurne, Eersel, Eindhoven, Geldrop-Mierlo, Gemert-Bakel, Heeze-Leende, Helmond, Nuenen, Oirschot, Reusel-De Mierden, Someren, Son en Breugel, Valkenswaard, Veldhoven, Waalre	
Openbaar belang	Het doel van de samenwerking is het komen tot overeenstemming over het realiseren van projecten om de bereikbaarheid en leefbaarheid van de regio Zuidoost-Brabant, voor zover het grondgebied van partijen bevattend, te verbeteren.	
Bestuurlijke betrokkenheid	Periodiek bestuurlijk overleg door middel van: Portefeuillehoudersoverleg Mobiliteit en Innovatie, Stuurgroep Bereikbaarheidsagenda, Bestuurlijk Subregionaal Overleg.	
Eigen Vermogen 1-1-2023	Er is geen sprake van eigen vermogen. Alle gebruikte budgetten worden afgerekend met de deelnemers waardoor er geen rekeningresultaten ontstaan.	
Eigen Vermogen 31-12-2023	Er is geen sprake van eigen vermogen. Alle gebruikte budgetten worden afgerekend met de deelnemers waardoor er geen rekeningresultaten ontstaan.	
Vreemd Vermogen 1-1-2023	Er is geen sprake van eigen vermogen. Alle gebruikte budgetten worden afgerekend met de deelnemers waardoor er geen rekeningresultaten ontstaan.	
Vreemd Vermogen 31-12-2023	Er is geen sprake van eigen vermogen. Alle gebruikte budgetten worden afgerekend met de deelnemers waardoor er geen rekeningresultaten ontstaan.	
Resultaat 2022	niet van toepassing	
Bijdrage Laarbeek	uren en inzet en financieel wordt er in 2024 € 500.000 en € 1,5 miljoen gestort in de reserve voor projecten en 1,5 miljoen wordt gestort in 2025.	
Risico's	De ontwikkelingen tussen (relatie) stedelijk gebied en overige regio's is een risico voor de samenwerking en uitvoering. Daarnaast is een risico dat er onvoldoende voortgang wordt gemaakt in de gebiedsuitwerking en uitwerking van diverse visies en maatregel pakketten waardoor we achterlopen op andere Brabantse gemeten / andere MRE regio's.	
Ontwikkeling	programmamanager voor de peel is aangesteld om samenwerking te professionaliseren en sneller en efficiënter te maken plus betere stroomlijning van de peelsamenwerking en de MRE. De MRE heeft een programmabureau gevormd waarmee ook een proffesionalisering plaats vindt.	

Naam Senzer	*bedragen x € 1.000*
Partners	Asten, Deurne, Geldrop-Mierlo, Gemert-Bakel, Helmond en Someren
Openbaar belang	Het vertrekpunt is dat iedereen mee doet naar vermogen. Dat meedoen is niet vrijblijvend, centraal staat dat dit moet gebeuren vanuit eigen kracht en verantwoordelijkheid van mensen. In de uitvoering is gekozen voor een integrale (sociaal domein brede) aanpak. Niet iedereen heeft voldoende eigen kracht en vermogens om mee te doen. Voor die mensen wordt binnen de mogelijkheden gezocht naar zoveel als mogelijk participeren in de maatschappij.
Bestuurlijke betrokkenheid	Laarbeek heeft twee zetels in het Algemeen Bestuur en één zetel in het Dagelijks Bestuur.
Eigen Vermogen 1-1-2023	23.366.000
Eigen Vermogen 31-12-2023	15.694.000
Vreemd Vermogen 1-1-2023	15.178.000
Vreemd Vermogen 31-12-2023	20.600.000
Resultaat 2022	375.000
Bijdrage Laarbeek	8.199.826
Risico's	Bijstellingen in de financiering (m.n. de BUIG) vanuit het Rijk, die lopende het begrotingsjaar worden doorgevoerd. Economische- en arbeidsmarktontwikkelingen. Lagere toegevoegde waarde: wegvallen opdrachten en/of druk op tariefstelling. Verhuurbaarheid eigen locaties. Risico van de efficiencymaatregelen. Loon- en prijsontwikkeling die afwijkt van de CPB-ramingen. Opname van de opgebouwde verlofrechten in één jaar. Toekomstbestendige organisatie. Bedrijfscontinuïteit (fysieke en cybersecurity risico's).

Ontwikkeling	In december 2023 wordt het Meerjarenplan Dienstverlening 2025-2028 voor een zienswijze aan de raden voorgelegd, waarna het vervolgens door het Algemeen Bestuur van Senzer wordt vastgesteld. In dit plan zijn de focus en ambities vastgelegd waarop de dienstverlening aan inwoners, die niet op eigen kracht op de arbeidsmarkt terecht kunnen komen of die inkomensondersteuning nodig hebben, de komende jaren plaatsvindt. In november 2023 wordt in de arbeidsmarktregio Helmond-de Peel gestart met de pilot 'Intensivering dienstverlening doelgroep met de langste afstand tot de arbeidsmarkt'. Een intensievere samenwerking binnen het Sociale Domein en een integrale aanpak met als doel de participatie van inwoners in algemene zin vergroten. Daarnaast wil Senzer een digitaliseringsslag maken om te kunnen blijven voldoen aan een kwalitatief hoogwaardige dienstverlening. Om de activiteiten van Senzer in de toekomst goed te kunnen blijven uitvoeren en om de medewerkers van Senzer een veilige en comfortabele werkomgeving te bieden, wordt de huidige huisvesting van Senzer onder de loep genomen. Daarnaast zijn er nog een aantal algemene ontwikkelingen die van invloed zijn op het vervullen van de opdracht van Senzer. Zo blijft de krapte op de arbeidsmarkt groot, stijgt het aantal mensen dat in armoede leeft en zijn er nog steeds mensen die vanwege de oorlog in Oekraïne hun toevlucht zoeken in Nederland. Ook zijn er ontwikkelingen op het gebied van wet- en regelgeving. Zo wordt er onder de vlag van 'Participatiewet in balans' en 'Breed offensief; een grotere fundamentele aanpassing plaats om de Participatiewet toegankelijker te maken voor mensen met een arbeidsbeperking, zodat zij meer mogelijkheden hebben om aan het werk te gaan.

Naam	Veiligheidsregio Brabant-Zuidoost	*bedragen x € 1.000*
Partners	Asten, Bergeijk, Best, Bladel, Cranendonck, Deurne, Eersel, Eindhoven, Geldrop-Mierlo, Gemert-Bakel, Heeze-Leende, Helmond, Nuenen c.a. , Oirschot, Reusel-De Mierden, Someren, Son en Breugel, Valkenswaard, Veldhoven en Waalre.	
Openbaar belang	De Veiligheidsregio voert namens de 21 deelnemende gemeenten taken uit op het terrein van brandweerzorg, gemeenschappelijke meldkamer, geneeskundige hulpverlening bij ongevallen en rampen, ambulancezorg, rampenbestrijding en crisisbeheersing.	
Bestuurlijke betrokkenheid	Laarbeek heeft één zetel in het Algemeen Bestuur. Het Algemeen Bestuur van VRBZO bestaat uit de burgemeesters van de deelnemende gemeenten.	
Eigen Vermogen 1-1-2023	2.167	
Eigen Vermogen 31-12-2023	2.167 (begroting 2024)	
Vreemd Vermogen 1-1-2023	40.267 waarvan voorzieningen 2.259	
Vreemd Vermogen 31-12-2023	40.926 waarvan voorzieningen 625 (begroting 2024)	
Resultaat 2022	390	
Bijdrage Laarbeek	1.277	
Risico's	De omvang van de algemene reserve is onvoldoende t.o.v. het gewenste weerstandsvermogen op basis van de analyse van de risico’s. Het is niet reëel dat alle benoemde risico’s zich gelijktijdig en in de geraamde omvang voordoen. Daarmee achten we het acceptabel dat niet alle risico’s via de algemene reserve zijn afgedekt. In de paragraaf Risicobeheersing en weerstandsvermogen van de Begroting 2022 zijn de risico’s en de bijbehorende weerstandscapaciteit benoemd.	

Ontwikkeling	Het afgelopen jaar stond in het teken van diverse crisissen. Wat er in te toekomst verder op de veiligheidsregio af-komt is onbekend. Wel zien we dat de rijksoverheid vaker de veiligheidsregio's inzet bij crises. In 2024 (en de jaren daarna) moeten ze flexibel zijn om de inzet bij crises op te vangen. Het Ministerie van Justitie en Veiligheid (JenV) werkt aan de contourennota 'Versterking crisisbeheersing en brandweerzorg'. Aanleiding van deze nota was de evaluatie van de Wet Veiligheidsregio's door de commissie Muller. In de contourennota staan acties om verschillende aandachtsgebieden binnen crisisbeheersing en brandweerzorg te vernieuwen en veranderen. Vooruitlopend hierop krijgen veiligheidsregio's al een extra structurele rijksbijdrage van Justitie en veiligheid. Ze kunnen hiermee het domein crisisbeheersing en informatiemanagement versterken. De veiligheidsregio houd in hun begroting rekening met de beoogde besteding van het ministerie. Daarnaast zijn er ook diverse ontwikkelingen voor de komende jaren. Het gaat hierbij onder andere om Verloop vrijwilligers, Vakbekwaamheid, 2e loopbaanbeleid beroepsbrandweer, Huisvesting en onderhoud kazernes, Energieprijzen, Loonkosten vrijwilligers, Informatiebeveiliging (cybersecurity). Deze worden uitgebreid toegelicht in de begroting van de veiligheidsregio 2024.

Vennootschappen en coöperaties		
Naam	**BNG Bank N.V.**	***bedragen x € 1.000***
Partners		
Openbaar belang	BNG Bank is de bank van en voor overheden en instellingen voor het maatschappelijk belang. De bank draagt duurzaam bij aan het laag houden van de kosten van maatschappelijke voorzieningen voor de burger.	
Bestuurlijke betrokkenheid	De gemeente is aandeelhouder en heeft stemrecht tijdens aandeelhoudersvergadering.	
Eigen Vermogen 1-1-2023	€ 4.615.000	
Eigen Vermogen 31-12-2023	€ 4.615.000 (laatst bekende bron: Jaarverslag 2022)	
Vreemd Vermogen 1-1-2023	€ 107.459.000	
Vreemd Vermogen 31-12-2023	€ 107.459.000 (laatst bekende bron: Jaarverslag 2022)	
Resultaat 2022	€ 300.000 nettowinst na aftrek belastingen	
Bijdrage Laarbeek	Laarbeek ontvangt dividend vanwege het aandelenbezit (aantal aandelen 20.709 á € 2,50). Het dividend 2022 is inmiddels uitbetaald en bedraagt: 20.709 aandelen x € 2,50 = € 51.772,50	
Risico's	In het Jaarverslag 2022 beschrijft de BNG een aantal risico's: - Kredietrisico - Marktrisico - Liquiditeitsrisico - Operationeel risico - Security risico - Compliancerisico - Strategisch risico	
Ontwikkeling	Niet van toepassing.	

Naam	**Brabant Water N.V.**	***bedragen x € 1.000***
Partners		
Openbaar belang	De missie van Brabant Water is het winnen, zuiveren, transporteren en leveren van drinkwater van hoge kwaliteit en het leveren van water op maat en water gerelateerde producten en diensten in de gebonden en vrije markt.	
Bestuurlijke betrokkenheid	Stemrecht tijdens aandeelhoudersvergadering. Gedurende het begrotingsjaar zal de bestuurlijke betrokkenheid niet wijzigen.	
Eigen Vermogen 1-1-2023	€ 690.022	
Eigen Vermogen 31-12-2023	€ 690.022 (laatst bekende bron: Jaarverslag 2022)	
Vreemd Vermogen 1-1-2023	€ 575.801	
Vreemd Vermogen 31-12-2023	€ 575.801 per 31-12-2022 (laatst bekende bron: Jaarverslag 2022)	
Resultaat 2022	9.896 in 2022 (laatst bekende bron: Jaarverslag 2022)	
Bijdrage Laarbeek	In 2023 wordt naar verwachting geen dividend ontvangen.	
Risico's	In de paragraaf risicomanagement van het jaarverslag 2022 benoemt Brabant Water enkele strategische risico's: - Bescherming van kwaliteit en kwantiteit van de bronnen - Bedreigingen van de kwaliteit van het drinkwater - Leveringszekerheid - Betrouwbaarheid bezittingen (assets) - Incidenten en calamiteiten - Duurzame inzet - Krapte arbeidsmarkt - Arbeidsverzuim - Sociale veiligheid - Gezond en veilig werken - Digitalisering - Betrouwbaarheid informatievoorziening - Negatieve kasstromen en dalend weerstandsvermogen - Planning en controlcyclus - Fraude - Drinkwaterwet - Overige wet- en regelgeving Brabant Water NV geeft tevens in het Jaarverslag 2022 aan dat het opgebouwde weerstandsvermogen van een dusdanige omvang is dat onvoorziene grote tegenvallers geen direct effect zullen hebben op de continuïteit van de onderneming. Voor 2023 geldt dat de operationele kosten sterk zullen stijgen als gevolg van met name de fors hogere energie- en grondstofprijzen.	

Ontwikkeling	Niet van toepassing.

Naam	Grondexploitatiemaatschappij De Hoge Regt B.V.	*bedragen x € 1.000*
Partners	-	
Openbaar belang	De grondexploitatiemaatschappij is een samenwerkingsverband tussen BPD Vastgoed en de gemeente Laarbeek met als doel het ontwikkelen van een bouwterrein voor de bouw van 230 woningen.	
Bestuurlijke betrokkenheid	Stemrecht tijdens aandeelhoudersvergadering. Directie van de onderneming bestaat uit één medewerker van Laarbeek en één medewerker van RaboVastgoed.	
Eigen Vermogen 1-1-2023	2,2	
Eigen Vermogen 31-12-2023		
Vreemd Vermogen 1-1-2023	3890	
Vreemd Vermogen 31-12-2023		
Resultaat 2022	-3,6	
Bijdrage Laarbeek	Geen bijdrage, gemeente is partner in de grondexploitatiemaatschappij.	
Risico's	De risico's zijn vergelijkbaar met andere grondexploitaties. Het ontwikkelen van een bouwterrein met een private partner die mede-eigenaar is, vergroot de expertise en verdeelt de risico's.	
Ontwikkeling	Alle bouwkavels in het westelijke gedeelte zijn verkocht en het gebied is gefaseerd woonrijp gemaakt. BIj het oostelijke gedeelte van het plangebied was er sprake van een vertraging; de benodigde ontheffing Wet Natuurbescherming (steenuil) is inmiddels verleend. Vanwege die ontheffing worden mitigerende maatregelen voor een steenuil getroffen. De start uitvoering van de eerste 18 woningen in Oost wordt begin 2024 verwacht. Het inrichtingsplan voor het oostelijke gedeelte is inmiddels in concept klaar. De grondexploitatie wordt in het najaar 2023 geactualiseerd op basis van de laatste ontwikkelingen.	

Stichtingen en verenigingen		
Naam	**Coöperatieve vereniging Dimpact**	***bedragen x € 1.000***
Partners	Assen, Bodegraven-Reeuwijk, Borger-Odoorn, Borne, BWB Culemborg, BWB Tiel, BWB West Betuwe, Coevorden, Deventer, Duiven, Emmen, Enschede, Gemert-Bakel, Groningen, Haarlemmermeer, Horst aan de Maas, Kampen, Landsmeer, Leeuwarden, Leidschendam-Voorburg, Losser, Maashorst, Noordoostpolder, Oldambt, Oldenzaal, Olst-Wijhe, Oost Gelre, Raalte, Roermond, Rotterdam, Twenterand, Velsen, Venray, Voorne aan zee, Vught, Waterland, Westervoort, Zaanstad, Zevenaar, Zwolle	
Openbaar belang	In de coöperatieve vereniging Dimpact werken gemeenten samen om de publieke (digitale) dienstverlening naar de inwoners te verbeteren. Dimpact voert regie namens haar leden. Uitgangspunt daarbij is ontwikkeling van, voor en door lidgemeenten.	
Bestuurlijke betrokkenheid	De gemeenten hebben allen een gelijke stem in de samenwerking.	
Eigen Vermogen 1-1-2023	2.747	
Eigen Vermogen 31-12-2023		
Vreemd Vermogen 1-1-2023	4.139	
Vreemd Vermogen 31-12-2023		
Resultaat 2022	412	
Bijdrage Laarbeek	236 (€236.022)	
Risico's	Beperkt tot de jaarbijdrage door uitgesloten aansprakelijkheid.	

Ontwikkeling	Dimpact heeft de strategische richting 2021-2025 doorvertaald door vertaald naar het implementatieplan "Doorpakken nu!". Een groot gedeelte van de opgaven wordt gerealiseerd door middel van programma Beyond23. Het programma Beyond23 realiseert PodiumD. Dit is het platform voor digitale dienstverlening. Alle toekomstige producten komen samen en landen op dit platform en werken geïntegreerd samen. Om de opgave waar te maken wordt verandering op het gebied van organisatie-ontwikkeling en menskracht gevraagd. Dimpact investeert in de medewerkers om de juiste expertise aan boord van het regiebureau te krijgen, door te ontwikkelen en te behouden. Dimpact verwacht verder een bijdrage te gaan leveren aan het landelijke programma Com-mon Ground. Voorbeelden van thema's die zullen spelen in 2024 zijn: • de overdracht van Beyond23 naar de lijn; • een aanbesteding voor de doorontwikkeling van PodiumD; • de toename van producten op PodiumD.

Naam	Stichting Beheer en Exploitatie Veiligheidshuis Brabant Zuidoost	*bedragen x € 1.000*
Partners	De 21 regiogemeenten werken in het Veiligheidshuis samen met politie, maatschappelijke en justitiële organisaties.	
Openbaar belang	Het faciliteren van personeel en organisatie van het Veiligheidshuis Brabant Zuidoost (artikel 2-a van de Statuten)	
Bestuurlijke betrokkenheid	Laarbeek heeft één zetel in het Algemeen Bestuur.	
Eigen Vermogen 1-1-2023	721	
Eigen Vermogen 31-12-2023	532	
Vreemd Vermogen 1-1-2023	0	
Vreemd Vermogen 31-12-2023	0	
Resultaat 2022		
Bijdrage Laarbeek	8	
Risico's	Geen significant risico.	
Ontwikkeling	Het zorg- en veiligheidshuis (ZVHH) is ingericht om procesregie te voeren op complexe casuïstiek en als organisatie het netwerk te faciliteren om samenwerking te bevorderen. Gemeente Laarbeek is samen met het ZVHH aan het inventariseren op welke wijze de lokale procesregisseur gebruik kan maken van het netwerk van het ZVHH. In 2024 is het doel van het ZVHH een kennis- en onderzoekscentrum in te richten.	

Naam	Stichting Bizob	*bedragen x € 1.000*
Partners	Asten, Bergeijk, Best, Bladel, Boxmeer, Cranendonck, Deurne, Eersel, Geldrop-Mierlo, Gemert-Bakel, Heeze-Leende, Laarbeek, Nuenen, Oirschot, Reusel- De Mierden, Sint Anthonis, Someren, Son en Breugel, Uden, Valkenswaard, Veldhoven, Vught, Waalre, Brainport Development, Dienst Dommelvallei, Gemeenschappelijke Regeling Samenwerking Kempengemeenten, Gemeenschappelijke Regeling Samenwerking A2 gemeenten, GGD Brabant Zuidoost, KempenPlus, MijnGemeenteDichtbij, Omgevingsdienst Zuidoost Brabant, Omgevingsdienst Brabant Noord, Veiligheidsregio Brabant-Zuidoost, Werkorganisatie Cuijk Grave Mill en Sint Hubert.	
Openbaar belang	Het ondersteunen van de deelnemende gemeenten bij het uitvoeren van diverse inkoopacties.	
Bestuurlijke betrokkenheid	Laarbeek heeft één zetel in het bestuur en één afvaardiging in de Vergadering van Aangeslotenen.	
Eigen Vermogen 1-1-2023	977	
Eigen Vermogen 31-12-2023		
Vreemd Vermogen 1-1-2023	1140	
Vreemd Vermogen 31-12-2023		
Resultaat 2022	614	
Bijdrage Laarbeek	166	
Risico's	De aangesloten gemeenten zijn aansprakelijk voor eventuele exploitatie-tekorten.	

Ontwikkeling	Om de dienstverlening verder te optimaliseren heeft Bizob voor 2024 actiepunten benoemd: 1. Gericht op lokale en regionale economie In 2024 wil Bizob samen met de deelnemende gemeenten het inzicht vergroten in de wijze waarop invulling wordt gegeven aan het stimuleren van de lokale en regionale economie. Met dit inzicht kan Bizob de informatievoorziening naar de lokale economie waar nodig verbeteren en de huidige werkwijze doelgericht aanvullen en aanpassen. 2. Verkorten doorlooptijd en afstemmen vraag en aanbod Ongeveer 50% van alle aanbestedingen die Bizob begeleidt zijn aanbestedingen voor de Openbare Ruimte, waarbij de opdracht vaak wordt gespecificeerd in de sterk gestandaardiseerde RAW-systematiek. Om aanbestedingen op basis van de RAW-systematiek efficiënter te doorlopen, richtte Bizob in 2021 de Tenderdesk op. Dit is een team van specialisten op het gebied van RAW-aanbestedingen. Vanwege het succes van deze werkwijze, wordt in 2024 de Tenderdesk verder uitgebreid. 3. Inkoop- en contractmanagement data Vanuit het inkoop- en contractmanagement proces wordt veel data gegenereerd, die toekomstige inkoop- en contractmanagementbeslissingen positief kan beïnvloeden. Deze data staat verspreid opgeslagen in verschillende IT- systemen binnen de deelnemende gemeenten, bij Bizob en in openbare bronnen. In 2024 legt Bizob de basis voor een gestructureerde data-analyse door de databronnen te inventariseren en te investeren in data-analyse software. 4. ICT opdrachten Het inkopen en managen van ICT-opdrachten is een vak apart. Zo heeft ICT een eigen set inkoop-voorwaarden en moet er rekening gehouden worden met de privacy verordening. In 2024 geeft Bizob inzicht in de factoren die de aanbesteding en het contractmanagement van ICT-opdrachten succesvol maken. Met dit inzicht kunnen eventuele hiaten in de aanpak vroegtijdig worden herkend en worden bijgesteld.

Naam	Stichting Innovatiehuis De Peel	*bedragen x € 1.000*
Partners	Gemeente Asten, Deurne, Gemert-Bakel, Helmond, Someren, VNO-NCW Brabant Zeeland en Waterschap Aa en Maas	
Openbaar belang	Het leveren van een proactieve, herkenbare en onderscheidende bijdrage aan innovatie en economische ontwikkeling van de Peelregio binnen Brainport.	
Bestuurlijke betrokkenheid	Vanuit alle gemeenten die deelnemen in het Innovatiehuis neemt één bestuurder plaats in een stuurgroep. Vanuit het georganiseerd bedrijfsleven nemen hierin twee bestuurders zitting en vanuit het Waterschap één.	
Eigen Vermogen 1-1-2023	nog niet bekend	
Eigen Vermogen 31-12-2023		
Vreemd Vermogen 1-1-2023	nog niet bekend	
Vreemd Vermogen 31-12-2023		
Resultaat 2022	nog niet bekend	
Bijdrage Laarbeek	De bijdrage van Laarbeek bedraagt € 130.000 per jaar.	
Risico's	Risico blijft beperkt tot de ingelegde middelen.	
Ontwikkeling		

7 Grondbeleid

Bij het uitwerken van deze paragraaf volgen we de elementen van het BBV. Gepresenteerde getallen zijn gebaseerd op de Jaarrekening 2022 en de meest recente Grondnota (versie 2023; ter besluitvorming in gemeenteraad 9 november 2023).

7.1 Beleidsuitgangspunten

De grondexploitatie is onderdeel van de bedrijfsvoering en dient een positieve bijdrage aan de gemeente en gemeenschap te leveren. Eventuele winsten kunnen worden ingezet om het voorzieningenniveau te versterken of volkshuisvestelijke doelstellingen te realiseren. Ook levert het grondbedrijf een positieve impuls aan de regionale economische activiteit.

7.2 Uitvoering

De uitvoering van het grondbeleid is gebaseerd op de nota Grondbeleid 2020-2026 zoals deze in 2020 is vastgesteld (raadsbesluit 27 augustus 2020). Doel van de nota was het formuleren van een integraal beleidskader om het totale grondexploitatieproces te beheersen, te bewaken en af te stemmen op alle relevante beleidskaders, zodat een samenhangend, strategisch en effectief grondbeleid kan worden gevoerd.

Naast het meerjarige beleid wordt elk jaar een Grondnota gemaakt waarin de ontwikkelingen per complex in beeld worden gebracht.

Exploitaties
De gemeente Laarbeek heeft momenteel de volgende plannen in exploitatie:

Soort	Status	Naam	Verwachte einddatum
Woongebied	BIE	BIO Bakelseweg	2025
Woongebied	BIE	Baverdestraat	2027
Bedrijventerrein	BIE	Bemmer IV	2026
Woongebied	BIE	De Beekse Akkers	2026
Woongebied	BIE	Klokkengieterij	2027
Woongebied	BIE	Kerkakkers	2026
Woongebied	BIE	D'n Hoge Suute	2027
Woongebied	BIE	Vogelenzang	2023
Woongebied	BIE	De Hoge Regt (PPS-constructie)	2026

7.3 Grondprijzen

Met het vaststellen van de jaarlijkse Grondnota worden ook de verschillende grondprijzen vastgesteld. In 2023 zijn de onderstaande prijzen gehanteerd. De prijzen voor 2024 worden

gebaseerd op de Grondnota 2023, die in de raadsvergadering van 9 november 2023 wordt behandeld.

Grondprijzen per m² excl. BTW	2024 Grondnota 2023	2023 Grondnota 2022
Grond woningbouw		
Vrije sector	€ 370,00	€ 332,00
Betaalbare koopsector	€ 300,00	n.v.t.
Sociale koopsector	€ 239,00	€ 252,00
Sociale huursector	€ 239,00	€ 239,00
Grond bedrijventerrein		
Zichtzone	€ 195,00	€ 195,00
Overig	€ 170,00	€ 170,00

Overige woningbouw, projectbouw, gestapeld en overig worden de prijzen via taxatie /bieding bepaald. Uitgangspunt is marktconformiteit met minimaal bovenstaande grondprijzen per m² / of m² bvo.

De prijsgrenzen van de diverse categorieën grond voor woningbouw wordt jaarlijks vastgelegd in de Regionale Begrippenlijst Wonen van de Metropoolregio Eindhoven (MRE).

7.4 Parameters

Indexering kosten
Voor de indexering van de nog te maken kosten bouw- en woonrijp maken is wordt voor de periode 1 juli 2023 tot 1 juli 2024 3% gehanteerd en de kosten voor planontwikkeling 9%. De stijging in deze laatste categorie is hoger dan eerder geprognotiseerd. De reden is de flinke stijging in de (CAO) lonen.

In 2023 wordt nog van 1 grondexploitatie de besteksramingen voor het bouw- en woonrijp maken geactualiseerd. De verwachting is dat de kosten sterk zullen toenemen en hierdoor het projectresultaat zal verslechter. Het effect hiervan is nu nog moeilijk te bepalen en ook nog niet verwerkt in de grondexploitatie. Voor de begroting is dit nu alleen als risico meegenomen.

Indexering grondprijs woningbouw
De stijging op de uitgifteprijs vrije sector van 2024 is 11%. Het betreft een forse verhoging die mede op basis van extern advies tot stand is gekomen. Het is in de gebiedsontwikkelingen van groot belang voldoende marktconform te blijven. Tijdig en voldoende indexeren is daarbij zeer noodzakelijk om de kostenstijging enigszins het hoofd te kunnen bieden.

In navolging op het volkshuisvestingsbeleid (Beleidskader Wonen 2023: Visie op wonen in Laarbeek) is de grondprijscategorie betaalbare koopsector toegevoegd. Met het gelijk houden van de grondprijs in de sociale huursector en het verlagen van de grondprijs in de sociale koopsector wordt geprobeerd om initiatieven in deze sectoren betaalbaar te houden.

Indexering grondprijs bedrijfsgrond
De grondprijs voor bedrijfsgrond blijft op hetzelfde niveau als in 2023. Dit om marktconformiteit te waarborgen en in vergelijking van omliggende gemeenten ons niet uit de markt te prijzen.

Rekenrente
De toerekening van de rentekosten vindt plaats op basis van de 'Notitie Rente 2017' zoals deze door de commissie BBV is opgesteld. De rekenrente voor 2023 is vastgesteld op 0,44% en voor 2024 op 0,46%. De verwachting is dat dit percentage zich in een stijgende lijn gaat ontwikkelen. Voor 2025 wordt in de exploitaties een percentage aangehouden van 0,5% met vervolgens jaarlijks een stijging van 0,05%.

7.5 Prognoses

Twee keer per jaar wordt een actuele prognose gemaakt van de lopende grondexploitaties. Enerzijds wordt jaarlijks een Grondnota samengesteld (tegelijk met de programmabegroting) en anderzijds wordt elk jaar bij het samenstellen van de programmarekening de complex opzet bijgesteld. De meest recente Programmarekening is die van het jaar 2022. De Grondnota 2023 wordt op 9 november 2023 ter besluitvorming aan de gemeenteraad aangeboden. De verwerking van de Grondnota 2023 heeft nog niet plaats gevonden in deze begroting.

	Prognose najaar 2022 Grondnota 2022			Prognose voorjaar 2023 Jaarrekening 2022			Verschillenanalyse			
bedragen x € 1.000	Resultaat eindwaarde na winstneming	Resultaat eindwaarde zonder winstneming	Prognose Eindjaar	Resultaat eindwaarde na winstneming	Resultaat eindwaarde zonder winstneming	Prognose Eindjaar	Verschil op eindwaarde na winstneming	Verschil op eindwaarde zonder winstneming	Effect op reserve	Voornaamste reden
Bouwgrond in exploitatie (BIE) met resultaat t.b.v. grondbedrijf. Resultaat komt in Reserve Grondexploitatierisico										
Baverdestraat	644	644	2026	632	632	2026	-12	-12	-12	Verlaging verliesvoorziening vanwege verbeterd resultaat met 11,6k.
De Beekse Akkers	-462	-1.720	2026	-394	-1.685	2026	68	35	606	Hogere apparaatskosten voor 2022 en terugdraaien eerdere winstneming (639k geprognotiseerd bij Grondnota, 606k werkelijk op basis van

										POC).
Bemmer IV	-853	-1.380	2025	-780	-1.495	2025	72	-115	-188	ad 68k aan geraamde kosten afgeraamd, 92k meer opbrengsten vanwege andere grondprijs en winstneming 188k
D'n Hoge Suute	479	479	2026	479	479	2026	1	1	1	Aanpassen voorziening vanwege iets verslechterd resultaat met 0,6k.
De Klokkengietterij	206	206	2024	546	546	2025	340	340	340	205k extra kosten bouwrijp maken en daardoor 56k extra apparaatskosten en 1 jaar planvertraging. Aanpassen voorziening vanwege verslechterd resultaat met 339,5k
LOG Mariahout	-164	-164	2022	0	-167	2022	-3	-3	-167	Project wordt afgesloten met een winstgevend eindresultaat van 167k
Nieuwenhof 2014	466	466	2022	427	427	2022	-39	-39	-39	Project wordt afgesloten met een verlies van 427k. Resultaat 38,6k minder negatief vanwege minder kosten.
Vogelenzang	-309	-744	2023	0	-733	2023	309	11	-92	8k extra apparaatskosten. Winstneming voor 2022 92k en winst bij afsluiting in 2023 206K opgenomen in

										grex.
Bouwgrond in exploitatie met resultaat niet t.b.v. grondbedrijf										
BIO Bakelseweg	-913	-913	2024	-757	-890	2025	156	24	-133	Winstneming 132,7k
Kerkakkers	-1.020	-1.020	2024	-1.005	-1.005	2024	15	15	0	9k extra kosten, 19k extra opbrengsten uit grondverkoop blok II en 1 jaar planvertraging
Totaal	-1.928	-4.146		-852	-3.891		1.075	255.383	316	

De Hoge Regt is buiten dit overzicht gelaten omdat het project is buiten de boekhouding van het grondbedrijf. Gemeente is voor 50% aandeelhouder. Voor dit project wordt een budgetneutraal resultaat verwacht van €8.402 per oktober 2022.

7.6 Winstneming

Vanaf 2016 is sprake van verplichte winstneming bij de complexen die dit kunnen dragen. Volgens Besluit Begroting en Verantwoording moet deze verplichte winstneming plaatsvinden aan de hand van de POC-methode (percentage of completion). Voor de bepaling van de winst wordt per complex gebruik gemaakt van de volgende formule: Percentage gemaakte kosten van de totaal kosten * percentage gemaakte opbrengsten van de totale opbrengsten * nog te verwachten positief resultaat.

De winst die voor 2022 verplicht genomen is bedroeg € -25.833,50. Dit bedrag is onttrokken aan de Reserve Grondexploitatierisico. Dit bedrag was opgebouwd uit:

LOG Mariahout	€ 167.141,00	Definitief afsluiten
De Beekse Akkers	€ - 606.134,39	Tussentijds, verplicht op basis van POC methode
BIO Bakelseweg	€ 132.706,76	Tussentijds, verplicht op basis van POC methode
Vogelenzang	€ 92.356,93	Tussentijds, verplicht op basis van POC methode
Bemmer IV	€ 188.096,20	Tussentijds, verplicht op basis van POC methode

De projecten Baverdestraat, Klokkengieterij en D'n Hoge Suute zijn verliesgevende projecten. Voor deze projecten is reeds een voorziening getroffen.

Winstneming 2023
De verwachte winstneming op basis van de huidige prognose voor 2023 zal zijn:

Vogelenzang	€ 205.251	Wordt naar verwachting in 2023 definitief afgesloten. Dit wordt verwerkt bij de Jaarrekening 2023
De Beekse Akkers	€ 123.796	Tussentijds, verplicht op basis van POC methode
Bemmer IV	€ 249.569	Tussentijds, verplicht op basis van POC methode
BIO Bakelseweg	€ 250.065	Tussentijds, verplicht op basis van POC methode. Resultaat van BIO Bakelseweg komen echter ten gunste van de Reserve Kwaliteitsverbetering Buitengebied
Kerkakkers	€ 311.182	Tussentijds, verplicht op basis van POC methode. Resultaat Kerkakkers komt ten gunste van de Algemene Reserve

Bij de Jaarrekening 2023 zijn de cijfers definitief en wordt de daadwerkelijke winstneming bepaald en verantwoord. Ook wordt bij de Jaarrekening de omvang van de reeds getroffen voorziening voor de verliesgevende projecten, indien noodzakelijk, bijgesteld.

Winstneming 2024

De verwachte winstneming op basis van de huidige prognose voor 2024 zal zijn:

De Beekse Akkers	€ 12.434	Tussentijds, verplicht op basis van POC methode
Bemmer IV	€ 381.677	Tussentijds, verplicht op basis van POC methode
BIO Bakelseweg	€ 150.556	Tussentijds, verplicht op basis van POC methode. Resultaat van BIO Bakelseweg komen echter ten gunste van de reserve Kwaliteitsverbetering Buitengebied
Kerkakkers	€ 94.303	Tussentijds, verplicht op basis van POC methode. Resultaat Kerkakkers komt ten gunste van de Algemene Reserve

Bovenstaande tussentijdse winsten en bijstelling van de voorzieningen zijn nog niet verwerkt in de begroting doordat de grondnota 2023 nog niet is verwerkt in de begroting. Daarnaast zijn dit inschattingen en kunnen resultaten nog (negatief) veranderen.

7.7 Reserve en risicobeheersing

Beleidsuitgangspunt reserve die verband houden met het grondbedrijf

De reserve Grondexploitatierisico heeft een directe relatie met de grondexploitatie. Deze reserve fungeert als bedrijfsbuffer voor het opvangen van risico's die inherent zijn aan de bouwgrondexploitatie. De stand van deze reserve bedroeg per 31 december 2022 €4,894 miljoen. Dit bedrag is inclusief de winstnemingen 2022 en exclusief € 1,0 miljoen extra storting vanuit de resultaatsbestemming 2022. Deze storting wordt in het boekjaar 2023 verwerkt.

In 2022 is een Monte Carlo-analyse uitgevoerd waarbij een inschatting gemaakt is van de risico’s binnen de grondexploitaties. Uit deze analyse bleek dat een risicobuffer van € 2,6

miljoen vereist is om met een zekerheidsmarge van 90% de geïnventariseerde risico's op te vangen (zie Grondnota 2022).

Plafond hoogte Reserve Grondexploitatierisico
Met de vaststelling van de Grondnota 2020 is een plafond voor de hoogte van de Reserve Grondexploitatierisico ingevoerd. Dit plafond bedraagt de gekwantificeerde risico's in de Monte Carlo Analyse vermeerderd met een gefixeerd bedrag van € 2 miljoen. Dit plafond is voldoende om tegenvallers af te kunnen dekken, een doeltreffend grondbedrijf te kunnen voeren passend bij de doelstellingen van het grondbeleid en toekomstig verschuldigde Vennootschapsbelasting te kunnen voldoen.

Met het instellen van het plafond is per 31 december 2022 een Reserve Grondexploitatierisico van maximaal € 4,6 miljoen benodigd (€ 2,6 miljoen vanuit Monte Carlo-analyse vermeerderd met € 2 miljoen buffer)

Ontwikkeling reserve

	Saldo per 31 december		
bedragen x € 1.000	**2024**	**2023**	**2022**
Reserve Grondexploitatierisico	8.044	6.731	4.894

De ontwikkeling van de reserve laat een stijgend verloop zien. Dit wordt enerzijds veroorzaakt door de verwachte (tussentijdse) winstnemingen vanuit de geactualiseerde grondexploitaties vanuit de Jaarrekening 2022. Daarnaast is er via de resultaatbestemming van de Jaarrekening 2022 € 1 miljoen gestort in deze reserve.
Er is nog geen rekening gehouden met eventuele onttrekkingen voor het vormen van een verliesvoorziening vanwege grotere tekorten bij verliesgevende exploitaties of het toevoegen van nieuwe verliesgevende exploitaties aan de grondexploitatieportefeuille.

Het saldo van de Reserve Grondexploitatierisico laat voor nu een hoger saldo zien dan het ingestelde plafond. Bij de Jaarrekening 2023 worden de cijfers rondom de grondexploitatieportefeuille pas definitief. Op dat moment wordt bepaald welk bedrag er kan en moet worden afgeroomd naar de Algemene Reserve.

Monte Carlo analyse

Periodiek wordt een Monte Carlo analyse uitgevoerd van de meest risicovolle projecten. Meest recent is dit in september 2022 gedaan. Zoals verwacht zijn de risico's in de lopende projecten en strategische gronden groter geworden.
Hierbij zijn er nog wel veel onzekerheden. Met name bij de strategische gronden zoals de Heuvel en Maristraat omdat de ontwikkelingen nog diverse scenario's heeft. Daarnaast wordt voor een grondexploitatie gewerkt aan het actualiseren van de bestekraming voor het bouw- en woonrijp maken. Doordat de bouwkosten sterk zijn gestegen kan de uitkomst van de actualisatie een negatief effect hebben op de grondexploitaties. Dit is ook niet verwerkt in de Monte Carlo

analyse. Dit is overigens wel als risico in de begroting (bij het weerstandsvermogen) opgenomen.
In 2024 wordt de Monte Carlo analyse geactualiseerd.

8 Wet open overheid

Sinds 1 mei 2022 is de Wet Openbaarheid van Bestuur vervangen door de Wet open overheid. Met de komst van deze wet is het voor de overheid nog belangrijker geworden dat de informatiehuishouding op orde is en dat de organisatie zich bewust is dat alle informatie opvraagbaar is. Gemeenten zijn verplicht een paragraaf in hun begroting en jaarstukken op te nemen over deze wet.

Het realiseren van activiteiten op de thema's verbetering van de informatiehuishouding, actieve openbaarmaking en passieve openbaarmaking is een taak die we in samenwerking met Gemert-Bakel uitvoeren.

Veel informatie is al openbaar. Op onze website staan de organisatiegegevens, raads- en commissiestukken en collegebesluiten. Op de websites van www.overheid.nl en www.officiëlebekendmakingen.nl staan beleidsstukken, lokale regelgeving, vergunningen en andere besluiten.

Het actief publiceren van informatie zou mogelijk gemaakt worden door de landelijke voorziening Platform Open Overheidsinformatie (PLOOI). Deze ontwikkeling is stopgezet en er is gestart met de ontwikkeling van een eenvoudiger platform. We zijn aan onderzoeken hoe we dit kunnen gaan inzetten. Ook zoeken we binnen het samenwerkingsverband van Dimpact naar mogelijkheden om meer informatie actief te publiceren. Het actief openbaar maken van informatie is een complexe opdracht. Het vraagt naast de techniek, aanpassing van processen, toegankelijkheid, toets privacy en opleiding medewerkers in de organisatie.

Resultaten 2024
Voor de verbetering van de informatiehuishouding zijn in 2024 de volgende activiteiten gerealiseerd:

- De organisatie heeft een traject gevolgd waardoor de medewerkers bewust zijn van het werken vanuit transparantie en openbaarheid.
- Woo-contactfunctionarissen zorgen dat 80% van de Woo-verzoeken binnen 2 weken duidelijk en afgebakend zijn en binnen de termijn van 4 weken worden beantwoord.

Financiële begroting

In dit gedeelte van de financiële begroting wordt nader inzicht gegeven in de volgende onderdelen:

- Overzicht van de baten en lasten
- Financiële positie
- Overzicht per taakveld

1 Overzicht van baten en lasten

	Begroting	Meerjarenbegroting		
bedragen x € 1.000	**2024**	**2025**	**2026**	**2027**
Lasten	-69.068	-69.284	-67.503	-67.959
Burger en bestuur	-6.506	-6.507	-6.508	-6.502
Veiligheid	-2.114	-2.106	-2.106	-2.109
Woon- en leefklimaat	-11.857	-11.755	-10.943	-11.053
Economie en werkgelegenheid	-8.754	-9.471	-8.585	-8.585
Gezondheid, welzijn, zorg en onderwijs	-28.283	-27.837	-27.774	-28.094
Financiën en bedrijfsvoering	-585	-629	-610	-540
Algemene dekkingsmiddelen	-31	-41	-51	-60
Overhead	-10.817	-10.817	-10.805	-10.896
Vennootschapsbelasting	-120	-120	-120	-120
Baten	68.331	67.936	63.208	63.333
Burger en bestuur	5.620	5.620	5.620	5.620
Veiligheid	121	121	121	121
Woon- en leefklimaat	1.331	1.335	912	912
Economie en werkgelegenheid	9.610	9.129	8.122	8.109
Gezondheid, welzijn, zorg en onderwijs	5.089	4.997	5.093	5.093
Financiën en bedrijfsvoering	0	50	50	50
Algemene dekkingsmiddelen	46.189	46.313	42.920	43.058
Overhead	370	370	370	370
Saldo van baten en lasten	**-736**	**-1.348**	**-4.295**	**-4.626**
Stortingen in reserves	-6.277	-1.839	-118	-105
Onttrekkingen aan reserves	2.307	1.709	1.188	1.184
Gerealiseerd resultaat	**-4.707**	**-1.477**	**-3.225**	**-3.547**

1.1 Uitgangspunten

In de nu voorliggende begroting zijn de volgende uitgangspunten gehanteerd voor 2024 met bijbehorend meerjarenperspectief 2025-2027:

1. De basis van het meerjarenperspectief is de gewijzigde begroting 2023 waarbij de raadsbesluiten zijn verwerkt tot en met de raadsvergadering van 12 oktober 2023. Daarmee zijn tevens de 1e tussenrapportage 2023 en de kadernota 2024 in deze ramingen verwerkt. Vervolgens is aanvullend het resultaat van de 2e tussenrapportage 2023 hierin meegenomen.

2. In de begroting 2024 is in het meerjarenperspectief 2025-2027 uitgegaan van een constant loon- en prijspeil in zowel de uitgaven als inkomsten (o.a. de berekening van de Uitkering Gemeentefonds).

3. Het huidige subsidieprogramma loopt in 2024 af. Daarom is een nieuw Beleidskader subsidies opgesteld. Hierin staat de inhoudelijke afweging voor subsidieverlening omschreven. Hier hoort een Subsidiestaat bij die we jaarlijks laten vaststellen met de begroting. De Algemene subsidieverordening gemeente Laarbeek is herzien zodat deze aansluit bij het Beleidskader en is in de raadsvergadering van 31 augustus 2023 vastgesteld. Jaarlijks vòòr 1 september kunnen organisaties een aanvraag doen voor subsidie voor het daaropvolgende jaar. We toetsen of deze aanvragen passen binnen de door de gemeenteraad vastgestelde begroting en eventuele subsidieplafonds. Via een subsidiestaat vindt deze toets plaats en wordt de subsidie in de gemeentelijke begroting opgenomen.

4. De laatst bekende cao gemeenteambtenaren heeft een looptijd van 1 jaar: 1 januari 2023 t/m 31 december 2023. De structurele gevolgen die hieruit voortvloeien, zijn al verwerkt in de geraamde salarissen in de bijgestelde begroting 2023.
   Omdat de huidige cao niet verder reikt dan 31 december 2023, wordt voorlopig voor 2024 een loonindexering toegepast op basis van de raming van de loonindex uit de Macro Economische Verkenning (MEV) 2024. Dit percentage wordt ook gehanteerd bij de berekening van de hoogte van de Algemene Uitkering 2024 bij de septembercirculaire 2023 gemeentefonds, t.w. +6,7%.
   Of deze voorlopig toegepaste loonindexering 2024 (+6,7%) uiteindelijk toereikend zal zijn, zal moeten blijken als een nieuwe cao-gemeenteambtenaren bekend wordt. De daaruit voortvloeiende verplichtingen worden dan uiteindelijk leidend als toe te passen indexering van de personeelskosten.
   De nominale loonstijgingen worden niet afzonderlijk gecompenseerd via de Algemene Uitkering. Het Gemeentefonds kent één procentueel accres/decres (groei/krimp) dat gelijk is aan het percentage accres/decres van de gecorrigeerde netto-rijksuitgaven. De gemeente moet dus zelf de feitelijke mutatie in de nominale ontwikkelingen (lonen en prijzen) dekken uit het toegekende accres/decres.

5. De indexering van de budgetten met betrekking tot alle overige uitgaven en inkomsten vindt eveneens (tenzij andere contractuele afspraken) plaats op basis van de raming van de prijsindexering 2024 uit de Macro Economische Verkenning (MEV) 2024 welke een onderdeel is van de berekening Algemene Uitkering 2024 bij de septembercirculaire 2023, t.w. +3,5%. Per saldo worden dus voor 2024 de budgetten van 2023 in de basis

verhoogd met 3,5%.
Echter bij de kadernota 2024 is het standpunt ingenomen om een structurele bezuiniging op de indexering door te voeren ter grootte van € 682.000. Alleen indexering vindt plaats op budgetten op basis van contractuele afspraken.

6. Prognose aantal inwoners:

1-1-2023	*23.255 inwoners*	*werkelijk*
1-1-2024	23.275 inwoners	(+ 20 inwoners)
1-1-2025	23.295 inwoners	(+ 20 inwoners)
1-1-2026	23.315 inwoners	(+ 20 inwoners)
1-1-2027	23.335 inwoners	(+ 20 inwoners)

7. Prognose aantal woonruimten:

1-1-2023	*9.942 woonruimten*	*werkelijk*
1-1-2024	9.961 woonruimten	(+ 19 woonruimten)
1-1-2025	9.975 woonruimten	(+ 14 woonruimten)
1-1-2026	10.198 woonruimten	(+ 223 woonruimten)
1-1-2027	10.550 woonruimten	(+ 352 woonruimten)

De geraamde ontwikkeling van het aantal woonruimten is het resultaat van de recent geactualiseerde woningbouw-prognose van de gemeente Laarbeek.

8. Autonome reële toename van de personeelslasten met jaarlijks € 25.000 ter dekking van nominale periodieke verhogingen, bevorderingen, functiewaardering en marktconforme aanpassingen.

9. Als rentepercentage voor interne financieringsmiddelen wordt 1% gehanteerd.
Voor voorzieningen o.b.v. contante waarde wordt 3% gehanteerd.
Als rentepercentage voor nieuwe investeringen wordt 1% gehanteerd.

10. De afschrijvingen van de huidige activa worden tegen dezelfde termijnen doorgerekend als in de begroting 2023. Nieuwe investeringen worden afgeschreven op basis van het gestelde in artikel 8 van de 'Financiële verordening gemeente Laarbeek 2019' ex artikel 212 gemeentewet, tenzij de raad anders heeft besloten.

11. Autonome toename onderhoudskosten o.a. door:
    - toename m2 bestrating en plantsoenen gemiddeld € 20.000 per jaar (€ 10.000 wegen en € 10.000 bos, natuur en landschapsbeheer);
    - voorziening Speelplan met jaarlijks € 1.350.

12. Autonome toename opbrengst onroerendezaakbelastingen in verband met nieuw- en verbouw gemiddeld € 18.000 per jaar (woningen: € 11.000 / niet-woningen: € 7.000).

13. Bij de doorrekening van de hoogte van het Gemeentefonds is rekening gehouden met:
    - de gevolgen van de septembercirculaire 2023 van het Ministerie van Binnenlandse Zaken en Koninkrijksrelaties (BZK);

- de ontwikkeling van het aantal inwoners;
- de ontwikkeling van het aantal woonruimten;
- methode constante lonen en prijzen voor de periode 2025-2027.

14. Het budget voor 'incidenteel nieuw beleid' is voorlopig geraamd op jaarlijks € 0 voor de periode 2024 t/m 2027.

15. Het budget voor 'structureel nieuw beleid' is voorlopig geraamd op jaarlijks € 0 voor de periode 2024 t/m 2027.

16. Voor de kapitaallasten van de vervangingsinvesteringen voor de periode 2024 t/m 2027 zijn de volgende jaarlijks oplopende structurele stelposten opgenomen:
    - vervangingsinvesteringen wegen € 27.000
    - vervangingsinvesteringen algemeen (overig) € 15.000

17. De personele kosten zijn opgenomen op basis van de geraamde formatie per 1 januari 2024.

18. Voor flexibele beloningen personeel is een bedrag opgenomen van € 17.500 (Basisbudget € 70.000, verminderd met € 25.000 ter dekking van de WGA-premie werknemers en verminderd met € 27.500 ter dekking kosten vitaliteitsbudget).

19. Het rente-omslagpercentage bedraagt in de begroting 2024 0,50%.

20. Het aan de grondexploitatie toegestane toe te rekenen rentepercentage 2024 bedraagt 0,46%.

21. Voor incidenteel onvoorzien is de volgende financiële ruimte opgenomen:
    - € 15.000 budget 'incidenteel onvoorzien' budgetbevoegdheid raad
    - € 45.000 budget 'incidentele actualiteiten' budgetbevoegdheid college

22. De jaarlijks vrijvallende kapitaallasten worden direct als voordeel meegenomen in het exploitatieresultaat, behoudens riolering, afval en automatisering (gesloten exploitaties).

23. Het saldo van het taakveld 'Treasury' (verdeling kapitaallasten) wordt als saldo verwerkt in de exploitatie van de begroting 2024.

24. De opslag voor de overhead wordt op een consistente wijze toegerekend aan relevante taakvelden, gebaseerd op de personeelskosten. Het opslagpercentage overhead voor de begroting 2024 bedraagt 148,87%.

1.2 Incidentele baten en lasten

Onderstaand overzicht geeft een nadere specificatie van de geraamde incidentele baten en lasten over de periode 2024 tot en met 2027.

bedragen x € 1.000	Begroting 2024	Meerjarenbegroting 2025	2026	2027
LASTEN	**6.118**	**2.269**	**60**	**50**
- Tijdelijk werkbudget veiligheid maatschappelijke voorzieningen (Kadernota 2024)	75	25		
- Incidentele middelen voor Informatiebeveiliging & Privacy (IB&P) (Kadernota 2024)	45	34		
- Uitplaatsingskosten informatie uit Decos naar e-Depot (Kadernota 2024)	50			
- Eenmalige inrichtingskosten Centrumontwikkeling Lieshout (Kadernota 2024)	940			
- Eenmalige inrichtingskosten verkeersveiligheid schoolomgeving Breinplein Aarle-Rixtel (Kadernota 2024)	75			
- Tijdelijke storting reserve Bereikbaarheidsagenda (Begroting 2019 + Begroting 2023)	2.000	1.500		
- Tijdelijk onderzoeksbudget inzake haalbaarheid regionaal bedrijventerrein (Begroting 2023)	100	100		
- Eenmalige kosten opstellen Integraal Huisvestingsplan (IHP) (Kadernota 2024)	80			
- Tijdelijke kosten om te komen tot een toekomstbestendige bibliotheek (Kadernota 2024)	20	20		
- Incidentele co-financiering traject aanvraag LEADER (Kadernota 2024)	23			
- Businesscase heroriëntatie en schuldhulpverlening aan ondernemers (Kadernota 2022)	26			
- Tijdelijke inhuur aanjager voor de doorontwikkeling huiskamers Laarbeek (Begroting 2023)	44			
- Eenmalige werkbudget tbv Koersagenda op Peelniveau (Kadernota 2024)	50			
- Eenmalige inzet personele capaciteit RO (Kadernota 2024)	550	550		
- Eenmalige bijdrage/co-financiering inzake project herstel historische verbindingen landgoed Eykenlust Beek en Donk (Kadernota 2024)	650			
- Eenmalige storting in reserve t.b.v. bereikbaarheid Brainport (Begroting 2024)	1.150			
- Bijdrage bereikbaarheid Brainport (Begroting 2024)	20	20	50	50
- Opstellen van een Soortmanagementplan (SMP) (Begroting 2024)	200			
- Tijdelijke Programmamanager voor de Peelgemeenten m.b.t. regionale ruimtelijke ordeningsvraagstukken (Begroting 2024)	20	20	10	

bedragen x € 1.000	Begroting 2024	Meerjarenbegroting 2025	2026	2027
BATEN	**-1.216**	**-570**	**-50**	**-50**
- Onttrekking algemene reserve t.b.v. de storting in de reserve Bereikbaarheidsagenda (Begroting 2019)	-500			
- Onttrekking reserve Corona ter dekking van de kosten businesscase heroriëntatie en schuldhulpverlening aan ondernemers (Kadernota 2022)	-26			
- Onttrekking reserve Duurzaamheid ter dekking van de uitwerking RES (Kadernota 2022)	-115			
- Onttrekking reserve Duurzaamheid t.b.v. werkbudget Duurzaamheid (Kadernota 2022)	-5			
- Onttrekking reserve 'kleine facilitaire ruimtelijke plannen' t.b.v. eenmalige inzet personele capaciteit RO (Kadernota 2024)	-550	-550		
- Onttrekking reserve t.b.v. bijdrage bereikbaarheid Brainport (Begroting 2024)	-20	-20	-50	-50
SALDO Incidentele baten en lasten	**4.902**	**1.699**	**10**	**-**

1.3 Structurele reservemutaties

Onderstaand overzicht geeft per programma inzicht in de geraamde structurele onttrekkingen aan de reserves en de stortingen in de reserves over de periode 2024 t/m 2027.

bedragen x 1.000	Begroting 2024	Meerjarenbegroting 2025	2026	2027
Stortingen	**-105**	**-105**	**-105**	**-105**
Burger en bestuur				
Veiligheid				
Woon- en leefklimaat	-90	-90	-90	-90
Economie en werkgelegenheid				
Gezondheid, welzijn, zorg en onderwijs	-15	-15	-15	-15
Financiën en bedrijfsvoering				
Onttrekkingen	**1.091**	**1.139**	**1.138**	**1.134**
Burger en bestuur	6	6	6	6
Veiligheid	4	4	4	4
Woon- en leefklimaat	151	200	200	197

Economie en werkgelegenheid	120	120	120	120
Gezondheid, welzijn, zorg en onderwijs	617	617	617	617
Financiën en bedrijfsvoering	192	191	190	190
Totaal structurele reservemutaties	**986**	**1.034**	**1.033**	**1.029**

2 Financiële positie

Bij de weergave van de financiële positie wordt nader inzicht gegeven met betrekking tot de volgende onderdelen:

- Geprognosticeerde balans
- EMU-saldo
- Investeringen
- Financiering
- Reserves & voorzieningen

2.1 Geprognosticeerde balans

Conform het Besluit Begroting en Verantwoording dient elke gemeente een geprognosticeerde begin- en eindbalans van de begrotingsjaren op te nemen. Deze balans geeft meer inzicht in de ontwikkeling van de investeringen, het aanwenden van reserves en voorzieningen en de financieringsbehoefte. Daarnaast wordt deze balans gebruikt om de kengetallen bij paragraaf 2 'Weerstandsvermogen en risicobeheersing' te berekenen.

bedragen x € 1.000	**balans per 31 december**				
ACTIVA	**2023**	**2024**	**2025**	**2026**	**2027**
Vaste activa	**78.034**	**73.920**	**69.396**	**73.976**	**69.392**
- immateriële vaste activa	*397*	*362*	*326*	*306*	*290*
- materiële vaste activa:	*62.548*	*61.665*	*59.227*	*65.877*	*63.359*
- financiële vaste activa	*15.089*	*11.893*	*9.843*	*7.793*	*5.743*
Vlottende activa	**11.962**	**2.938**	**3.249**	**2.750**	**1.749**
- voorraad	*10.384*	*1.319*	*1.588*	*1.046*	*0*
- uitzettingen (looptijd < 1 jaar)	*1.578*	*1.619*	*1.661*	*1.704*	*1.749*
- liquide middelen	*0*	*0*	*0*	*0*	*0*
- overlopende activa	*0*	*0*	*0*	*0*	*0*
TOTAAL ACTIVA	**89.996**	**76.858**	**72.645**	**76.726**	**71.141**

bedragen x € 1.000	**balans per 31 december**				
PASSIVA	**2023**	**2024**	**2025**	**2026**	**2027**
Vaste passiva	**73.845**	**74.721**	**73.867**	**72.260**	**70.458**
- algemene reserves	*14.690*	*14.225*	*14.260*	*14.295*	*14.330*
- bestemmingsreserves	*36.394*	*40.829*	*40.924*	*39.818*	*38.704*
- voorzieningen	*9.511*	*9.667*	*10.733*	*12.247*	*13.574*
- vaste schulden (looptijd >1 jaar)	*13.250*	*10.000*	*7.950*	*5.900*	*3.850*
Vlottende passiva	**16.151**	**2.137**	**-1.222**	**4.466**	**683**

- vlottende schuld (looptijd < 1 jaar)	*16.151*	*2.137*	*-1.222*	*4.466*	*683*
- overlopende passiva	*0*	*0*	*0*	*0*	*0*
TOTAAL PASSIVA	**89.996**	**76.858**	**72.645**	**76.726**	**71.141**

2.2 EMU-saldo

bedragen x € 1.000		Geraamde realisatie 2023	Begroting 2024	2025
1 Exploitatiesaldo vóór toevoeging aan c.q. onttrekking uit reserves (zie BBV, artikel 17c)	+	-5.301	-951	-894
2 Mutatie (im)materiële vaste activa	-	10.620	-918	-2.474
3 Mutatie voorzieningen	+	1.062	134	932
4 Mutatie voorraden (incl.bouwgronden in exploitatie)	-	-4.543	-9.065	269
5 Verwachte boekwinst/verlies bij de verkoop van financiële vaste activa en (im)materiële vaste activa, alsmede de afwaardering van financiële vaste activa	-	0	0	0
Berekend EMU-saldo		**-10.316**	**9.166**	**2.243**

2.3 Investeringen

Conform het financieel beleid en de bijbehorende financiële verordening worden de voorgestelde investeringsbudgetten (kredieten) voor het nieuwe begrotingsjaar 2024 direct door de raad bij de vaststelling van de begroting beschikbaar gesteld in 2024.

De financiële ruimte voor de kapitaallasten van investeringen 'nieuw beleid' is in de kadernota 2024 opgenomen als aanvraag nieuwe budgettaire ruimte en zijn dus al verwerkt in het gepresenteerde saldo van de kadernota 2024.

In het onderstaand overzicht zijn alle voorstellen tot het beschikbaar stellen van investeringsbudgetten 2024 schematisch weergegeven, welke nu ter besluitvorming aan de raad worden voorgelegd. Zie onderstaand overzicht "Investeringsplan 2024".
Daarnaast zijn de toekomstige investeringsbudgetten van 2025 tot en met 2027 weergegeven. De hiervoor noodzakelijke financiële ruimte is wel in het meerjarig saldo verwerkt maar deze investeringsbudgetten worden nu dus nog niet vastgesteld. In de begroting 2025 zullen de investeringsbudgetten 2025 ter vaststelling worden voorgelegd. Zie onderstaand overzicht "Investeringsplan 2025 t/m 2027".

Alle investeringsbudgetten worden eveneens per programma weergegeven.

Wat betreft de investeringsbudgetten voor de jaarschijf 2024, behorend bij rioleringsplan en wegenbeheersplan, worden voor het beschikbaar stellen hiervan afzonderlijke voorstellen per plan aan de raad aangeboden.

Investeringsplan 2024			*bedragen x € 1.000*
Omschrijving	**Jaar investering**	**Programma**	**Bruto investerings-budget**
Speelruimteplan	2024	3	61
Centrumontwikkeling Lieshout	2024	3	940
Herstel historische verbindingen Eyckenlust - B&D	2024	3	650
Openbare verlichting cfm beleidsplan	2024	3	369
Sporthal D'n Ekker - zonnepanelen	2024	5	273
Voertuig buitendienst Goupil model 4	2024	6	50
Rolbezem tractor	2024	6	9

Investeringsplan 2025 t/m 2027			*bedragen x € 1.000*
Omschrijving	**Jaar investering**	**Programma**	**Bruto investerings-budget**
Speelruimteplan	2025	3	61
Openbare verlichting cfm beleidsplan	2025	3	384
Sportacc Heibunders - zonnepanelen	2025	5	59
Sportacc Heibunders - overige verduurzaming	2025	5	70

Gemeentewerf - zonnepanelen	2025	6	29
Speelruimteplan	2026	3	61
Openbare verlichting cfm beleidsplan	2026	3	399
Nieuwbouw Ontmoetingscentrum BenD	2026	5	9.000
MFA De Dreef - overige verduurzaming	2026	5	677
MFA De Dreef - zonnepanelen	2026	5	123
Speelruimteplan	2027	3	61
Openbare verlichting cfm beleidsplan	2027	3	415
OBS Het Klokhuis - zonnepanelen	2027	5	148
Sporthal De Klumper - zonnepanelen	2027	5	202
Sporthal De Klumper - overige verduurzaming	2027	5	615

2.4 Financiering

De financiering bij de gemeente Laarbeek geschiedt conform het Treasurystatuut. Voor meer informatie wordt verwezen naar paragraaf 4 'Financiering'.

Verloop van de reserves en voorzieningen

Reserves en voorzieningen lijken ogenschijnlijk op elkaar, het zijn beide spaarpotten voor toekomstige uitgaven. Er is wel een wezenlijk verschil. Reserves zijn eigen vermogen. Voorzieningen zijn verplichtingen waar de raad niet onderuit kan, vreemd vermogen dus.
Een reserve is een bedrag dat apart is gezet door de raad, maar waar geen directe verplichting voor bestaat. Dat geld kan de gemeente vrij aanwenden. Wanneer een reserve wordt ingezet ter dekking van de kapitaallasten van een investering (activareserves) dan is een reserve niet vrij aanwendbaar (bijvoorbeeld activareserve m.b.t. 'nieuwbouw gemeentehuis').
De reserves worden onderscheiden in de algemene reserve en de bestemmingsreserves.
Een voorziening is een apart gezet bedrag voor onvermijdelijke toekomstige uitgaven waarvan tijdstip en omvang niet exact bekend zijn (bijvoorbeeld onderhoud wegen).
Afhankelijk van allerlei omstandigheden zal dat vroeg of laat aan de orde zijn. De voorzieningen worden onderscheiden in onderhoudsvoorzieningen en voorzieningen voor verplichtingen, verliezen en risico’s. De hoogte van de voorzieningen is gebaseerd op onderhoudsplanningen of op actuele berekeningen van de verplichting, het verlies of het risico.

Voor een nadere uiteenzetting van het verloop van de reserves en voorzieningen wordt kortheidshalve verwezen naar het volgende deel 2.5 'reserves & voorzieningen'.

2.5 Reserves & voorzieningen

De volgende tabel geeft een overzicht van de ontwikkeling van de diverse reserves en voorzieningen over de periode tot en met 2027.

bedragen x € 1.000	**Saldo ultimo 2023**	2024 Dotatie	2024 Onttrek-king	**Saldo ultimo 2024**	2025 Dotatie	2025 Onttrek-king	**Saldo ultimo 2025**	2026 Dotatie	2026 Onttrek-king	**Saldo ultimo 2026**	2027 Dotatie	2027 Onttrek-king	**Saldo ultimo 2027**
Algemene reserves	14.690	35	-500	14.225	35		14.260	35		14.295	35		14.330
Algemene reserve	14.690	35	-500	14.225	35		14.260	35		14.295	35		14.330
Bestemmingsreserves	14.093	4.652	-836	17.909	1.804	-690	19.023	83	-170	18.935	70	-170	18.835
Reserve budgetoverheveling													
Reserve Volkshuisvesting	490			490			490			490			490
Reserve Bereikbaarheidsagenda	2.241	2.000		4.241	1.500		5.741			5.741			5.741
Reserve Bomenfonds	359			359			359			359			359
Reserve Recreatie en toerisme	23			23			23			23			23
Reserve Sociale activering	41			41			41			41			41
Reserve Decentralisaties Sociaal Domein	1.222			1.222			1.222			1.222			1.222
Reserve Accommodatiebeleid	141	15		156	15		171	15		186	15		201
Reserve Duurzaamheidsfonds	217		-120	97			97			97			97
Reserve Opleiden en ontwikkelen	87			87			87			87			87
Reserve Incidenteel nieuw beleid													
Reserve Bovenwijkse voorzieningen	82			82			82			82			82
Reserve Exploitatiebijdrage ruimtelijke plannen	1.120		-550	570		-550	20			20			20
Reserve Kwaliteitsverbetering buitengebied	1.305	50		1.355	50		1.405	50		1.455	50		1.505
Reserve Corona (Covid-19)	28		-26	2			2			2			2
Reserve Omgevingsfonds duurzaamheid	5	5		10	5		15	5		20	5		25

Reserve MRE Bereikbaarheidsmaatregelenpakket		1.150	-20	1.130		-20	1.110		-50	1.060		-50	1.010
Reserve Grondexploitatierisico	6.731	1.432	-120	8.044	234	-120	8.157	13	-120	8.050		-120	7.930
Afschrijvingsreserves	22.301	1.590	-971	22.920		-1.019	21.901		-1.018	20.883		-1.014	19.869
Afschrijvingsreserves	22.301	1.590	-971	22.920		-1.019	21.901		-1.018	20.883		-1.014	19.869
Totaal Reserves	**51.083**	**6.277**	**-2.307**	**55.054**	**1.839**	**-1.709**	**55.183**	**118**	**-1.188**	**54.113**	**105**	**-1.184**	**53.034**
Onderhoudsegalisatievoorzieningen	1.958	1.805	-1.468	2.294	1.881	-634	3.541	1.945	-250	5.236	2.019	-512	6.743
Voorziening Onderhoud gebouwen	235	328	-276	287	329	-251	365	319	-152	532	319	-400	451
Voorziening Onderhoud schoolgebouwen	27	33	-24	36	33	-24	45	33	-24	55	33	-24	64
Voorziening onderhoud waterbeheer	116	165	-47	234	165	-3	396	165	-19	541	165	-32	675
Voorziening onderhoud speelvoorziening	40	54	-52	41	55	-54	43	56	-55	44	58	-56	45
Onderhoudsegalisatievoorzieningen wegen	1.539	1.226	-1.069	1.696	1.299	-303	2.692	1.372		4.063	1.445		5.508
Voorziening verliezen bouwgrondexploitatie	1.863			1.863			1.863			1.863			1.863
Voorziening grondexploitatie Baverdestraat LH	632			632			632			632			632
Voorziening grondexploitatie Klokkengieterij AR	546			546			546			546			546
Voorziening grondexploitatie D'n Hoge Suute MH	684			684			684			684			684
Voorz. voor verplichtingen, verliezen en risico's	2.105	59	-150	2.014	59	-150	1.923	59	-150	1.833	59	-150	1.742
Voorziening Wachtgeld/pensioen voorm. B&W	1.962	59	-150	1.871	59	-150	1.780	59	-150	1.690	59	-150	1.599
Voorziening Risico Attero 2015-2017	143			143			143			143			143

Voorzieningen voor derden beklemde middelen	3.483		-90	3.393		-90	3.303		-90	3.213		-90	3.123
Voorziening Egalisatie rioolheffing	3.483		-90	3.393		-90	3.303		-90	3.213		-90	3.123
Totaal Voorzieningen	**9.408**	**1.864**	**-1.708**	**9.564**	**1.940**	**-874**	**10.630**	**2.004**	**-490**	**12.144**	**2.078**	**-752**	**13.470**
Totaal Reserves en Voorzieningen	**60.491**	**8.141**	**-4.015**	**64.618**	**3.779**	**-2.583**	**65.813**	**2.122**	**-1.678**	**66.257**	**2.183**	**-1.936**	**66.505**

3 Overzicht per taakveld

		Begroting 2024		
bedragen x € 1.000		Lasten	Baten	Saldo
1	**Burger en bestuur**	**-6.506**	**5.620**	**-886**
0.1	Bestuur	-1.905	31	-1.874
0.2	Burgerzaken	-810	462	-348
7.2	Riolering	-1.745	2.666	922
7.3	Afval	-2.047	2.461	414
2	**Veiligheid**	**-2.114**	**121**	**-1.992**
1.1	Crisisbeheersing en brandweer	-1.572	93	-1.479
1.2	Openbare orde en veiligheid	-541	28	-512
7.5	Begraafplaatsen en crematoria			
3	**Woon- en leefklimaat**	**-11.857**	**1.331**	**-10.526**
2.1	Verkeer en vervoer	-3.553	188	-3.365
2.3	Recreatieve havens	-5		-5
3.4	Economische promotie	-233		-233
5.4	Musea	-22	1	-21
5.5	Cultureel erfgoed	-105	14	-91
5.6	Media	-385		-385
5.7	Openbaar groen en (openlucht) recreatie	-3.095	69	-3.026
7.4	Milieubeheer	-2.680	449	-2.231
8.1	Ruimte en leefomgeving	-1.413	132	-1.281
8.3	Wonen en bouwen	-366	477	112
4	**Economie en werkgelegenheid**	**-8.874**	**9.610**	**736**
0.3	Beheer overige gebouwen en gronden	-29	41	12
0.9	Vennootschapsbelasting (VpB)	-120		-120
3.1	Economische ontwikkeling	-591		-591
3.2	Fysieke bedrijfsinfrastructuur	-4.287	4.738	451
3.3	Bedrijvenloket en bedrijfsregelingen	-59	45	-15
8.2	Grondexploitatie (niet bedrijventerreinen)	-3.788	4.787	999
5	**Gezondheid, welzijn, zorg en onderwijs**	**-28.283**	**5.089**	**-23.194**
4.2	Onderwijshuisvesting	-441		-441
4.3	Onderwijsbeleid en leerlingzaken	-1.208	149	-1.059
5.1	Sportbeleid en activering	-531	477	-54
5.2	Sportaccommodaties	-1.180	186	-994
5.3	Cultuurpresentatie, cultuurproductie en cultuurparticipatie	-253	13	-240
6.1	Samenkracht en burgerparticipatie	-3.933	483	-3.450

6.2	Toegang en eerstelijnsvoorzieningen	-3.538	73	-3.466
6.3	Inkomensregelingen	-7.085	3.615	-3.470
6.4	WSW en beschut werk	-579		-579
6.5	Arbeidsparticipatie	-95		-95
6.6	Maatwerkvoorzieningen (WMO)	-953	93	-860
6.71	Maatwerkdienstverlening 18+	-30		-30
6.71A	Hulp bij het huishouden (WMO)	-1.422		-1.422
6.71B	Begeleiding (WMO)	-645		-645
6.71C	Dagbesteding (WMO)	-227		-227
6.71D	Overige maatwerkarrangementen (WMO)	-166		-166
6.72A	Jeugdhulp begeleiding	-1.470		-1.470
6.72B	Jeugdhulp behandeling	-712		-712
6.72C	Jeugdhulp dagbesteding	-634		-634
6.73A	Pleegzorg	-247		-247
6.73C	Jeugdhulp met verblijf overig	-899		-899
6.74A	Jeugdhulp behandeling GGZ zonder verblijf	-368		-368
6.74B	Jeugdhulp crisis/LTA/GGZ-verblijf	-251		-251
6.74C	Gesloten plaatsing	-55		-55
6.82A	Jeugdbescherming	-342		-342
6.82B	Jeugdreclassering	-25		-25
7.1	Volksgezondheid	-995		-995
6	**Financiën en bedrijfsvoering**	**-11.433**	**46.559**	**35.126**
0.4	Overhead	-11.040	370	-10.670
0.5	Treasury	-27	82	55
0.61	OZB woningen	-4	4.022	4.018
0.62	OZB niet-woningen		2.292	2.292
0.64	Belastingen overig		27	27
0.7	Algemene uitkeringen en overige uitkeringen Gemeentefonds		39.766	39.766
0.8	Overige baten en lasten	-362		-362
	Geraamd saldo van baten en lasten	**-69.068**	**68.331**	**-736**
0.10	Mutatie reserves	-6.277	2.307	-3.970
	Geraamd resultaat	**-75.345**	**70.638**	**-4.707**